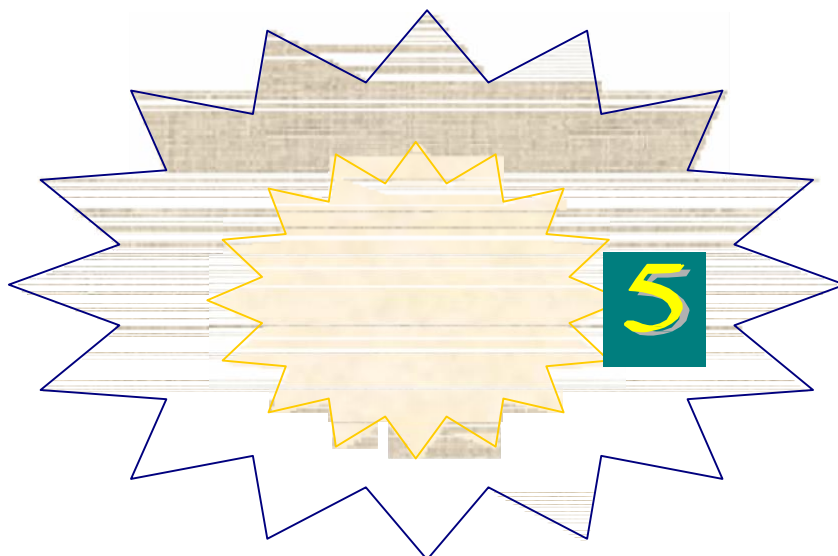

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
TUZLANSKI KANTON
Ministarstvo obrazovanja, nauke,
kulture i sporta

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
TUZLA KANTON
Ministry of education, science,
culture and sports

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA

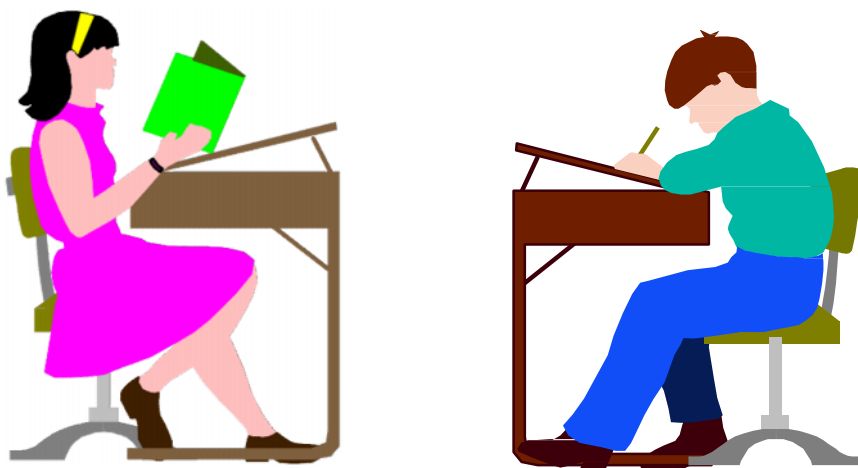
5. RAZRED

DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE

NASTAVNI PLAN ZA PETI RAZRED
DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE

REDNI BROJ	OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	SEDMIČNI BROJ NASTAVNIH SATI	GODIŠNJI BROJ NASTAVNIH SATI
1.	Bosanski, hrvatski i srpski jezik i književnost	5	175
2.	Strani jezik	3	105
3.	Matematika	4	140
4.	Priroda	2	70
5.	Društvo	1	35
6	Osnovi tehnike i informatike	1	35
7	Kultura življenja	1	35
8.	Likovna kultura	1	35
9	Muzička kultura	1	35
10.	Tjelesna i zdravstvena kultura	2	35
UKUPNO REDOVNE NASTAVE		21	735
IZBORNI FAKULTATIVNI PREDMETI			
	Vjeronauka-Religijska kultura	2	70
OSTALI VIDOVI NASTAVE	Vannastavne aktivnosti Fakultativna nastava Dodatna/dopunska nastava	1	35
	Odjeljska zajednica	1	35
UKUPNO		25	875

P R O G R A M I
NASTAVNIH
PREDMETA
ZASTUPLJENIH U PETOM RAZREDU
DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE

Bosanski, hrvatski i srpski
jezik i književnost

BOSANSKI, HRVATSKI I SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST		
V RAZRED	5 sati sedmično	175 sati godišnje
Područja i globalne naznake elemenata plana i ukupnih programskih zahtjeva		
<p>ČITANJE</p> <p>15 nastavnih sati</p>	<p>Čitanje u funkciji razumijevanja sadržaja, doživljaja estetskih i etičkih vrednota teksta (tekstovi štampani latinicom i ćirilicom)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usavršavanje svih aspekata čitanja (pravilnost, brzina, izražajnost) - Samostalno čitanje nepoznatih tekstova, brzo pronalaženje važnih informacija 	
<p>PISANJE</p> <p>10</p>	<p>Razvijanje sposobnosti izražavanja misli, osjećanja, stavova logički strukturiranim i gramatički tačnim rečenicama uz uvažavanje kompozicijskih cjelina u pisanom radu</p> <p>Dalji rad na usavršavanju tehnike pisanja i estetske strane rukopisa</p>	
<p>INTERPRETACIJA KNJIŽEVNOG TEKSTA</p> <p>40 (čitanačka štiva) 20 (lektira)</p>	<p>Razvijanje recepcijskih sposobnosti, osjetljivosti za umjetničko kazivanje, obogaćivanje emotivnog svijeta, smisla i sposobnosti za prepoznavanje i izražavanje ljepote riječima</p> <p>Razvijanje jezičkih sposobnosti, kreativnog i kritičkog mišljenja, ličnih i društvenih vrlina i vrijednosti</p>	<p><i>Lektirom</i> razvijati sposobnost samostalnog čitanja i izražavanja doživljaja književnih djela, kao i sposobnost procjene djela i poruke, zauzimanje stava i sposobnost uživanja u čitanju</p>
<p>GRAMATIKA PRAVOGOVOR I PRAVOPIS</p> <p>45</p>	<p>Usvajanje znanja o jeziku, zakonitosti, pravila i normi b/h/s jezika</p> <p>Razumijevanje značenja rečenica u tekstu i teksta, mogućnost prepoznavanja potrebnih primjera i njihovo razlikovanje od (ne)primjera</p> <p>Izražavanje značenja rečenicama koje su organizirane u skladu sa zakonitostima, pravilima i normama gramatike, ortoepije i ortografije</p>	
<p>KULTURA IZRAŽAVANJA</p> <p>30</p>	<p>Razvijanje jezičko-komunikacijskih sposobnosti, osvješćivanje važnosti korektnog i lijepog govora u usmenoj i pisanoj formi</p> <p>Ovladavanje jezičkim sredstvima potrebnim za uspješno izražavanje u pojedinim oblicima usmenog i pismenog izražavanja</p> <p>Pojačavanje mogućnosti razumijevanja značenja i izražavanja smislenim rečenicama</p>	
<p>MEDIJSKA KULTURA</p> <p>15</p>	<p>Recepcija sadržaja filma, pozorišne/kazališne predstave, radio-emisije, sadržaja štampe</p> <p>Razvijanje sposobnosti upotrebe i selekcije sadržaja medija s obzirom na vrijednost (poučno, manje poučno, djela umjetničkih kvaliteta i filmski i televizijski kič)</p> <p>Ovladavanje terminologijom važnom za snalaženje u svijetu filma, radija, televizije, štampe</p>	

PROGRAMSKI SADRŽAJI, ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI I OČEKIVANA POSTIGNUĆA

ČITANJE I PISANJE

PROGRAMSKI ZAHTEJEVI	ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
<p>Čitanje tekstova štampanih latiničnim i ćiriličnim pismom</p> <p>Razvijanje tehnike čitanja, razumijevanje i reprodukcija pročitano g sa, ili bez elemenata stvaralaštva</p> <p>Čitanjem do novih informacija i novih znanja</p> <p>Čitanje kao činilac razvoja dječijeg govornog izraza</p> <p>Čitanje u funkciji estetskog i etičkog odgoja</p> <p>P i s a n j e</p> <p>Prepisivanje</p> <p>Pisanje po diktatu</p> <p>Kreativno pisanje</p>	<p>Osamostaljivanje učenika u komunikaciji s tekstem</p> <p>Uvježbavanje samostalnog čitanja pomoću uputstava tipa: (prethodno pročitati tekst, potertati manje poznate i riječi koje su teške za izgovor, uvježbati izgovor tih riječi, zamisliti da ima mnogo slušalaca, povremeno pogledati u njihovom pravcu, razmisliti kada je umjesna upotreba primjerenih pokreta, glas prilagoditi karakteru teksta) - usavršavanje čitanja u sebi radi bržeg razumijevanja</p> <p>Razvijanje sposobnosti samostalne interpretacije pročitano g i sposobnosti izdvajanja bitnih elemenata</p> <p>Razvijanje sposobnosti oblikovanja smislenog sadržaja</p> <p>Prepoznavanje kompozicionih cjelina</p> <p>Pisanje uz uvažavanje zakonitosti, pravila i normi gramatike, ortoepije i ortografije</p> <p>Izražavanje ličnih osjećanja, stavova i mišljenja</p>	<p>Pravilno čitanje i razumijevanje pročitano g</p> <p>Mogućnost reprodukcije (samostalno ili na osnovu pitanja)</p> <p>Mogućnost prepoznavanja važnih pojedinosti u tekstu</p> <p>Mogućnost samostalnog služenja tekstem radi usvajanja novih znanja</p> <p>Mogućnost identifikacije riječi, rečenica, dijelova teksta koji predstavljaju prepreku u uspj ešnom druženju s tekstem</p> <p>Mogućnost tačnog prepisivanja teksta</p> <p>Pisanje po diktatu kratkih rečenica</p> <p>Tačno odgovaranje na postavljena pitanja</p>	<p>Razvijena tehnika čitanja -pravilnost brzina i izražajnost</p> <p>Razumijevanje pročitano g, mogućnost samostalne reprodukcije</p> <p>(odgovorima na postavljena pitanja, prepričavanjem bez plana rješavanjem zadataka koji podrazumijevaju ličnu procjenu)</p> <p>Snalaženje u tekstovima koji se razlikuju po obimu i složenosti radi usvajanja novih znanja</p> <p>Razvijena samostalnost u pisanju po diktatu, prepisiva nju, i pisanju slobodnih sastava i u oblicima izražavanja koji su programska obaveza</p>	<p>Izražajno čitanje, prenošenje tona i raspoloženja na slušaoce</p> <p>Usklađenost intonacije, jačine i boje glasa sa sadržajem</p> <p>Čitanje manje poznatog i nepoznatog teksta, razumijevanje pročitano g i reprodukcija važnih pojedinosti</p> <p>Sposobnost kritičkog i stvaralačkog čitanja</p> <p>Jasno izgrađen stav o sadržaju, mogućnost diferencijacije sadržaja s obzirom na važnost u pamćenju i reprodukciji</p> <p>Mogućnost snalaženja u svim oblicima izražavanja, poznavanje pravila pisanja i gramatike u obimu koji je utvrđen programom</p>

PROGRAMSKI ZAHTJEVI	ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
<p>Književni tekstovi:</p> <p>Ivo Andrić: <i>Aska i vuk</i> Skender Kulenović: <i>Cesta</i> Alija Dubočanin: <i>Šarko</i> Branko Ćopić: <i>Izokrenuta priča</i> Ela Peroci: <i>Majčin dar</i> Narodna priča: <i>Ko je na svijetu najjači</i> A.S.Puškin: <i>Bajka o ribaru i ribici</i> Stevan Bulajić: <i>Sarka</i> Ešref Berbić: <i>Kako je otišlo ljeto</i> Poslovice (izbor) Aleksa Mikić: <i>Lipov cvat</i> Vesna Krmpotić: <i>Koliko je teška pahuljica</i> (igrokaz)</p>	<p>Doživljaj književnog djela u cjelini i sposobnost izražavanja dojma</p> <p>Formiranje i usvajanje temeljnih pojmova iz teorije književnosti</p> <p>Zapažanje i formulacija teme književnog djela (o čemu tekst govori) Razumijevanje riječi/pojmova: f a b u l a k o m p o z i c i j a Uočavanje i karakterizacija likova u djelu: zaključivanje o osjećanjima likova na osnovu dijaloga i njihovih postupaka</p> <p>Uočavanje karakterističnih dijelova teksta, rečenica, riječi kojima su direktno izraženi osnovna misao, piščev stavi stavovi lica</p> <p>Izbor karakterističnih mjesta u tekstu: opis lika, pejzaža, dijalog, mjesto i vrijeme radnje, pojačavanje dinamičnosti, humor</p> <p>Razlikovanje govora pisca i govora lica</p> <p>Zapažanje logičkih cjelina u kompoziciji teksta</p>	<p>Samostalno čitanje, razumijevanje pročitano i mogućnost reprodukcije</p> <p>Uočavanje likova u književnom tekstu i mogućnost uočavanja njihovih glavnih osobina</p> <p>Mogućnost zaključivanja (o porukama zaključuje uz nastavnikovu pomoć i posredovanje)</p> <p>Uočavanje logičkih cjelina u književnom djelu</p> <p>Mogućnost prepoznavanja karakterističnih mjesta u tekstu</p> <p>Mogućnost uočavanja Uzroka i posljedica u ponašanju likova u književnom djelu</p>	<p>Potpuna samostalnost u čitanju, razumijevanju i reprodukciji sadržaja</p> <p>Poznavanje i razlikovanje pojmova: tema književnog djela, fabula i kompozicija</p> <p>Uočavanje logičkih cjelina u tekstu i formulisanje podnaslova</p> <p>Uočavanje likova u književnom djelu, karakterizacija, formulisanje poruke</p> <p>Mogućnost uočavanja opisa,dijaloga, mjesta i vremena radnje, dijelova teksta koji sadržavaju posebnu dinamičnost u razvoju događaja</p> <p>Potpuna u analizi književnog teksta,mogućnost reprodukcije svih važnih elemenata</p>	<p>Potpuna samostalnost u služenju tekstem kao izvorom informacija, doživljaja i vrijednosti</p> <p>Mogućnost kritičkog promišljanja o knjizi, likovima i njihovim postupcima, Razumijevanje pojmova iz teorije književnosti koji su programska obaveza</p> <p>Stvaralačka upotreba sadržaja pročitanih književnih tekstova u vlastitim pismenim radovima</p> <p>Bogat rječnik koji je u funkciji komunikacije i kvaliteta usmenih i pismenih vježbi</p> <p>Mogućnost uporedbe književnih tekstova s obzirom na tematiku, ljepotu kazivanja,jezičke aspekte</p> <p>Upoređivanje vrijednosti ,poruka pojedinih književnih djela</p> <p>Razvijen senzibilitet za doživljaj i izražavanje doživljaja na način koji ima elemente originalnosti (izbor riječi, dojmovi)</p>

<p>Nasiha Kapidžić-Hadžić: <i>Vezeni most</i> Enes Kišević: <i>Kiša</i> Grigor Vitez: <i>Ševina jutarnja pjesma</i> Musa Ćazim Ćatić: <i>Bosna žubori</i> Dobriša Cesarić: <i>Jesen</i> Gustav Krklec: <i>Bijeli grad</i> Dragan Kulidžan: <i>Potočić</i> Šukrija Pandžo: <i>Posljednje laste</i></p>	<p>Lirska pjesma Osnovna osjećanja u pjesmi</p> <p>Stilska sredstva: poređenje, epitet Pjesnička slika vizuelni i akustički (slušni) elementi u pjesničkoj slici Pjesnička slika izražena bojom i zvukom Zapažanje ritma i rime, izražavanje dojma</p> <p>Izgrađivanje književno-estetskog senzibiliteta Razvijanje sposobnosti učenja napamet i mogućnosti izražajnog recitovanja</p>	<p>Mogućnost adekvatnog odgovora na doživljaj pjesme riječima, likovnim izrazom</p> <p>Prepoznavanje pjesničkih slika</p> <p>Mogućnost memorisanja i recitovanja</p>	<p>Prepoznavanje osnovnog osjećanja u pjesmi</p> <p>Mogućnost uočavanja stilskih sredstava</p> <p>Uočavanje ritma i rime</p> <p>Razlikovanje pojmova iz teorije književnosti koji su programska obaveza</p>	<p>Razvijen senzibilitet za poetsku riječ</p> <p>Doživljavanje snage poetske riječi</p> <p>Vještina u izboru i upotrebi riječi u govoru i pisanju</p> <p>Pokušaji pisanja poezije</p> <p>Mogućnost živog izražajnog govorenja stihova</p>
<p>Lektira: Ahmet Hromadžić: <i>Patuljak vam priča</i> Alija Dubočanin: <i>Tiha rijeka djetinjstva</i> Ivana Brlić – Mažuranić: <i>Priče iz davnine</i> Đani Rodari: <i>Putovanje Plave Strijele</i> Mark Tven: <i>Tom Sojer Ismet Bekrić: Jesen u gradu (izabrane pjesme)</i></p>	<p>Samostalnost u čitanju, razumijevanju</p> <p>Razvijanje crta kreativnosti posredstvom aktivnosti koje podrazumijeva domaća lektira</p>	<p>Mogućnost samostalnog čitanja i razumijevanja toka događaja, uočavanje likova, mogućnost reprodukcije</p>	<p>Sposobnost samostalnog čitanja, izražavanja doživljaja u usmenoj i pisanoj formi</p> <p>Mogućnost prepričavanja teksta i prilagođavanja posebnim zahtjevima (očekivanim slijedom, uz sažimanje)</p>	<p>Potpuna samostalnost u čitanju</p> <p>Bogatstvo rječnika i izgrađen kriterij za izbor knjige</p> <p>Mogućnost osobenog govora o pročitanoj djelu, Prepoznavanje dijelova karakterističnih po naraciji, opisu</p>

RJEČNIK, GRAMATIKA, PRAVOGOVOR I PRAVOPIS

PROGRAMSKI ZAHTEVI	ODGOJNO- OBRAZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
<p>Zavičajni govor i književni jezik</p> <p>Riječi iz mog zavičaja</p> <p>Azbuka</p> <p>Vrste riječi: Imenice: zajedničke, vlastite, zbirne, gradivne, stvarne i nestvarne</p> <p>Zamjenice: lične, prisvojne, pokazne</p> <p>Pridjevi (opisni, prisvojni, gradivni), poređenje, komparacija pridjeva</p> <p>Rečenica: Atribut i apozicija, objekat u rečenici</p> <p>Pravogovor i pravopis:</p> <p>Veliko slovo u jednočlanim i višečlanim imenima gradova, naselja, zemalja</p> <p>Pisanje brojeva slovima (glavni i redni)</p> <p>Upravni i neupravni govor</p> <p>Upotreba interpunkcijskih znakova u rečenici: zarez, crte, tačke, dvotačke, upitnika, uskličnika, navodnika</p>	<p>Doživljaj ljepote vlastitog, organski utemeljenog govora ali i razumijevanje značaja upotrebe normativno i stilski uređenog jezika</p> <p>Usvajanje znanja o pravilima, jedinicama jezičkog sistema principima i zakonitostima njihovog ustrojstva</p> <p>Razvijanje logičkog mišljenja i zaključivanja (sposobnosti analize, sinteze, upoređivanja, apstrakcije i generalizacije)</p> <p>Uočavanje značaja</p> <p>Pravilno napisane riječi (gramatičko-pravopisni aspekt kao segment pismenosti i opće kulture)</p>	<p>Poznavanje azbuke i abecede</p> <p>Razlikovanje promjenljivih vrsta riječi i mogućnost prepoznavanja potrebnih primjera u tekstu</p> <p>Mogućnost služenja smislenim rečenicama</p> <p>Prepoznavanje proste neproširene i proširene rečenice</p> <p>Mogućnost uočavanja subjekta i predikata u rečenicama, atributa, apozicije i objekta</p> <p>Pravilna upotreba interpunkcijskih znakova</p> <p>Ovladavanje zahtjevima i njihova primjena na jednostavnim primjerima tekstova i situacija</p>	<p>Mogućnost tačne gramatičke analize teksta na razini usvojenih znanja od I-V razreda</p> <p>Mogućnost navođenja novih primjera</p> <p>Korektno služenje pravilima o upotrebi interpunkcijskih znakova</p> <p>Poznavanje pravila i definicija i njihova korektna primjena u izgovoru i pisanju</p>	<p>Dobro poznavanje sadržaja gramatike i pravopisa koji su programska obaveza od I-V razreda</p> <p>Mogućnost samostalne analize rečenice i teksta u skladu s postavljenim zahtjevima</p> <p>Vješta upotreba znanja o rečenici u samostalnim pismenim radovima</p> <p>Primjena naučenih pravila na razini automatizacije</p>

KULTURA IZRAŽAVANJA

PROGRAMSKI ZAHTJEVI	ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
<p>Naracija</p> <p>Prepričavanje bez obaveznog sastavljanja plana</p> <p>Prepričavanje s usmjerenjem na sažimanje teksta</p> <p>Pričanje na osnovu datih tematskih riječi</p> <p>Pričanje događaja i doživljaja</p> <p>Deskripcija</p> <p>Opis pejzaža</p>	<p>Osposobljavanje za reprodukciju teksta bez formulisanja naslova cjelinama sadržaja uz uvažavanje hronologije u kazivanju i norme standardnoga jezika</p> <p>Razvijanje sposobnosti uočavanja uporišnih mjesta, ,sažimanje sadržaja i izražavanje punim rečenicama</p> <p>Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama koje su jasne i gramatički pravilno strukturirane</p> <p>Osposobljavanje za živo, jasno, ubjedljivo govorenje i pisanje</p> <p>Razvijanje sposobnosti organizacije usmenog i pisanog izražavanja i procjene efekata, rezultata vlastitog rada</p>	<p>Mogućnost prepričavanja koje će obezbijediti razumijevanje svih važnih elemenata u sadržaju</p> <p>Sposobnost sastavljanja priče na osnovu poticajnih riječi : uz svaku tematsku riječ da kaže smislenu rečenicu, a da rečenice čine cjelovitu priču</p> <p>Mogućnost pričanja događaja i ličnog doživljaja sa bitnim elementima sadržaja i naglašenom emotivnom notom</p> <p>Izražavanje viđenog riječima koje su primjerene tematici, situaciji</p>	<p>Snalaženje u svim oblicima izražavanja</p> <p>Prepričavanje sadržaja bez sastavljanja plana</p> <p>Sastavljanje priče po dati m riječima, a da priča ima sve važne elemente</p> <p>Rečenice su jasne i tematski se oslanjaju na sadržaj, odnosno date riječi kao uporišne, poticajne tačke</p> <p>Mogućnost govorenja o događajima i doživljajima</p> <p>Mogućnost prepričavanja teksta potpunim jasnim i gramatički pravilno oblikovanim rečenicama</p>	<p>Sposobnost služenja svim oblicima izražavanja i mogućnost unošenja elemenata originalnosti</p> <p>Mogućnost proširivanja i sažimanja teksta unošenjem novih ideja</p> <p>Osoben izbor jezičkih i stilskih sredstava</p> <p>Ispoljavanje smisla za upotrebu epiteta, uvođenje dijaloga, unošenje elemenata humora,</p> <p>Postojanje kriterija za procjenu kvaliteta usmenog i pismenog izražavanja (ovo je dobro urađeno, a ovo mogu uraditi bolje)</p>

MEDIJSKA KULTURA

PROGRAMSKI ZAHTJEVI	ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
<p>Izražajna sredstva djela ekrana</p> <p>(kadar montaža muzika) dijalog u filmu i pozorišnoj/ kazališnoj predstavi</p> <p>Film-književno djelo- pozorište (poređenje izražajnih mogućnosti)</p>	<p>Razumijevanje djela ekrana /filma i televizije/</p> <p>Povezivanje kadrova po sjećanju(sposobnost identifikacije mjesta i vremena,likova,objekata, radnji,povezanost radnji,odnosa i sukoba među likovima)</p> <p>Razumijevanje redosljeda kauzaliteta događaja,odnosa među akterima radnje</p> <p>Razumijevanje poruka</p> <p>Razvijanje sposobnosti prepoznavanja vlastitih potreba i stavova posredstvom identifikacije s ličnostima na ekranu</p> <p>Odgovaj za gledanje djela ekrana s ciljem uočavanja važnih pojednosti, mogućnosti izbora,osmišljavanje i mogućnost klasifikacije sadržaja</p> <p>Razumijevanje složenosti filmskog djela i izražajnih mogućnosti filma Gledanje djela ekrana kao vježba u umijeću posmatranja i obogaćivanja vizuelnog pamćenja,mašte, mišljenja,bogaćenja asocijacija</p> <p>Razvijanje senzibiliteta za prepoznavanje i doživljavanje snage riječi i slike, govora, zvuka i tišine</p>	<p>Razlikovanje sredstava izražavanja</p> <p>Mogućnost koncentracije pažnje na sadržaj u kontinuitetu</p> <p>Mogućnost memorisanja i reprodukcije viđenog po sjećanju</p> <p>Sposobnost razlikovanja prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja likova u djelima ekrana sa ataništa vrijednosnih principa</p>	<p>Razlikovanje sredstava izražavanja filma,radija, televizije,pozorišta/ kazališta književnosti</p> <p>Sposobnost percepcije i receptije djela filmske umjetnosti pozorišta /kazališta</p> <p>Mogućnost samostalne reprodukcije po sjećanjui ocjene sa stanovišta vrijednosnog sistema</p> <p>Prepoznavanje izražajnih sredstava filma,televizije, pozorišta/kazališta</p>	<p>Razvijena sposobnost analize umjetničkih djela filma,književnosti, pozorišne umjetnosti u obimu koji je predviđen programom</p> <p>Razvijen senzibilitet za poređenje djela ekrana i mogućnost kritičkog pristupa analizi</p> <p>Posjedovanje bogatstva ideja o mogućem sadržaju novih filmova</p> <p>Naglašen interes prema umjetnosti</p>

ENGLISKI JEZIK
V RAZRED OSNOVNE ŠKOLE - PETA GODINA UČENJA
(3 ČASA SEDMIČNO - 105 ČASOVA GODIŠNJE)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO - OBRAZOVNOG RADA

Ciljevi nastave engleskog jezika	Očekivani rezultati / ishodi učenja
<p>Nastaviti na naglašavanju promoviranih ciljeva:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učenje jezika, a ne o jeziku • dalje njegovati razvijanje, pozitivnog, razigranog stava prema učenju jezika • podsticati motiviranje odgovornog i aktivnog stava • podsticanje radoznalosti i kreativnosti; • dalje njegovanje razumijevanja i logičkog pamćenja • podsticanje temeljitosti, predanosti i preciznosti u učenju jezika • njegovanje samostalnosti u govoru i vlastitoj produkciji naučenog, b primjereno uzrastu • kroz igru, pjesmu i ples učiniti da učenje engleskog jezika bude zabava i zadovoljstvo • postupni i odmjereni prelaz ka čitanju i pisanju jednostavnih riječi i rečenica. 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razviti želju i ljubavi prema učenju engleskog jezika • razumjeti primjerene sadržaje na engleskom jeziku • prihvatiti logički pristup upotrebi naučenog • izražavati slobodu i samostalnosti u govoru i direktnom reagiranju • znati čitati riječi pojedinačno povezano sa konkretnim pojmovima • znati čitati jednostavne rečenice • znati prepisivati, davati kratke pismene odgovore, popunjavati slova i riječi • razviti samopouzdanje u izražavanju primjereno uzrastu • prepoznati zadovoljstvo i korist pri proširivanju znanja stranog jezika

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJ:

Učenici će također učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje koje su stekli učenjem nekih drugih školskih predmeta, npr.:

- kroz crtanje, slikanje, ples, oblikovanje itd (Likovna kultura, ples)
- kroz sportove i igre (Tjelesna i zdravstvena kultura)
- slušanjem i pjevanjem omiljene vrste muzike (Muzička kultura)

INTERKULTURALNE VJEŠTINE:

Učenici će se:

- upoznavati sa kulturom svoje zemlje i učiti da je bolje poštuju i cijene
- upoznavati sa nekim osnovnim razlikama između njihove kulture i kulture naroda sa engleskog govornog područja (npr. razlike u upotrebi nekih pozdrava u engleskom i u maternjem jeziku učenika, npr.: Dobar dan i Good morning/afternoon, ili Dobar dan i Good day)
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče. Ovo može podrazumijevati:
  - govor tijelom, koji se razlikuje od kulture do kulture, kao što je počinjanje od malog prsta prilikom nabiranja, pokret glavom kad se želi reći da/ne itd.
  - uzvike (npr. Oops! kada neko padne, ispusti nešto ili pogriješi, ili Ouch! kojim se izražava iznenadna bol), itd.

UČENJE KAKO TREBA UČITI:

Učenici će učiti da:

- razvijaju pozitivan stav prema učenju jezika
- budu odgovorni i aktivni u situacijama kada se uči jezik
- koriste ključne metode iz prakse pri radu u parovima ili malim grupama

ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti svojih

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- Teme (tematska područja vezana za svakodnevni život, aktivnosti i interesovanja djeteta ovog uzrasta);
- Funkcije i vještine (usmena i pismena kompetencija primjerena datom nivou učenja);
- Aktivnosti (kojima se realiziraju vještine);
- Gramatika (gramatička područja za dati nivo);
- Vokabular (koji odgovara datim temama, predviđenim funkcijama i vještinama).

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U prvim godinama učenja usmjeriti pažnju na razumijevanje, ponavljanje i na usmenu komunikaciju sa zabavnim aktivnostima, koje imaju za cilj da pobude, razviju i podržavaju zainteresiranost za učenje jezika.

Nastavnik treba da:

- pažljivo planira svaki čas, cilj i način rada; da priprema materijal i opremu, zadatke za učenike pojedinačno, za grupe i cijeli razred; piše pismene pripreme za svaki čas;
- stvori pozitivnu i zabavnu atmosferu za učenje;
- razvija od početka radne navike;
- razvija komunikacijske sposobnosti;
- razvije vlastiti sistem praćenja i provjeravanja napredovanja svakog učenika;
- osposobi učenike da samostalno rade tokom časa i kod kuće;

- njeguje poštivanje drugoga u toku zajedničkog rada i natjecanja;
- slobodno oblikuje svoje časove, proširuje materijal prema datoj situaciji, saraduje sa kolegama i stručnim savjetnikom;
- da se drži principa jednostavnosti, primjerenosti i postupnosti, idući od jednostavnih ka složenijim jezičkim ciljevima.
- da procijeni kojim fondom riječi učenici treba da ovladaju u datoj grupi i datim uvjetima;
- da primjenjuje direktni, frontalni, grupni i individualni pristup;
- da praktikuje prvo usvajanje pravilnog izgovora auditivnim putem, a potom usmenu upotrebu bilo izolovano ili u govornoj interakciji;
- da ne prihvata kruto uputstva data u programu, udžbenicima i priručnicima, nego da kreativno i fleksibilno kreira svoj rad u okvirima zacrtanog, ali primjereno uslovima u kojima radi.

- **Praćenje i vrednovanje** treba da je konstantno i provedeno veoma pažljivo i nenametljivo. Ono treba da je u funkciji motivacije učenika na daljnji rad i razvijanje naklonosti i ambicije za učenje jezika. Nastavnik istovremeno procjenjuje realizaciju zadanih ciljeva i vlastiti učinak.

- **Interdisciplinarni sadržaj**

Učenje stranog jezika je izuzetno povezano sa područjima drugih školskih predmeta. Korelacija je naročito izražena sa predmetima likovne i muzičke kulture, tjelesne i zdravstvene kulture, matematike (brojevi, sabiranje), prirode (naše tijelo i zdravlje, život i rad u školi, kućni ljubimci), vjeronauka (praznici), bosanski jezik (opisivanje), kultura življenja (higijenske navike).

- **Interkulturalne vještine**

Upoznavanje kulture engleskog govornog područja, poređenje sa vlastitom kulturom i tradicijom, razvijanje pozitivnog, tolerantnog stava prema različitostima.

- **Preporuke**

Za organizaciju i realizaciju nastave engleskog jezika u petoj godini učenja i dalje je naglašena potreba za fleksibilnošću, kako u nastavnim aktivnostima tako u rasporedu i trajanju časova. I dalje je moguće i poželjno paralelno izvođenje nastave engleskog jezika sa nastavom drugih predmeta. Trajanje časa ne postavljati kruto, prilagoditi ga raspoloženju i trenutnim potrebama učenika. Koristiti igru i pjesmu kao osvježenje i

učenje jezika provoditi u razigranom, vedrom i privlačnom okruženju. Koristiti mogućnosti izlaska iz učionice radi neposrednosti i očiglednosti u nastavi.

Nastavne metode i oblici rada

Koristiti što raznovrsnije nastavne metode i oblike rada. Primjenjivati frontalni i individualni pristup, kao i rad u manjim i većim grupama, i rad u parovima. *Role playing*, *drama-playing*, igranje po ulogama, pjevanje horsko i pojedinačno, pantomima, pogađanje, maskiranje, *pretending*, igre riječima, rješavanje jezičke zagonetke i križaljke, igre pogađanja su neki oblici koji su se pokazali učinkoviti i koje treba primjenjivati.

Rad sa djecom sa posebnim potrebama:

Ukoliko se ukaže takva potreba rad sa ovom djecom treba da se odvija prema prilagođenom programu.

Napomena nastavnicima:

Uvijek imati dovoljno tolerancije i fleksibilnosti prema učenicima u samostalnom sastavljanju i izgovoru rečenica jer treba imati na umu da se radi o učenicima koji su u hronološkom smislu učenici 4. razreda nekadašnjeg osmogodišnjeg obrazovanja.

Engleski jezik

Nivo	Teme	Funkcije i vjštine	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
5. razred Prvi stepen elementarnog znanja	<ul style="list-style-type: none"> • Porodica • Škola • Moje okruženje • Svakodneni život • Slobodno vrijeme • Životinje • Zemlje, narodi • Izražavanje vremena <p>Izborna tema- obrada bajke, priče, ili pjesme</p>	<p>Učenici će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upućivati odgovarajuće pozdrave i odgovarati na njih - vršiti upoznavanje - obraćati se ljudima - identificirati ljude i predmete - locirati ljude i predmete - opisivati: <ul style="list-style-type: none"> - ljude i predmete - neka raspoloženja i stanja - trenutnu aktivnost - postavljati poznata pitanja i odgovarati na njih - tražiti i nuditi pomoć (Can you help me? Can I help you?) 	<p>RECEPCIJA:</p> <p>a) SLUŠANJE I REAGOVANJE:</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagovati:</p> <p>1) neverbalno, npr.: pokazivanjem/ doticanjem predmeta ili dijela tijela koji se spominje, izvršavanjem uputa i naređenja, zaokruživanjem tačnog odgovora/opcije, ispunjavanjem tabele označavajući na odgovarajući način potvrdne ili tačne odgovore, odnosno negativne ili netačne odgovore, povezivanjem određenih ilustracija sa odgovarajućim tekstom, označavanjem tačnih/netačnih (T/F) tvrdnji itd.</p> <p>2) verbalno, npr.: ponavljanjem riječi, izraza ili čitavih rečenica koje je izgovorio nastavnik ili</p>	<p>Učenici će ponavljati ili učiti:</p> <p>Imenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brojive, nebrojive - pravilnu/nepravilnu množinu <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične, subjekatski i objekatski padež - Pokazne this, that, these, those - Upitne, who, which, what, whose - Prisvojne - Neodređene, somebody, anybody, nobody <p>Pridjevi:</p> <p>- Determinatori, Članovi, a/an, the, multi</p> <p>Prisvojni pridjevi, Pokazni pridjevi, this (girl), that (boy), these (girls), those (boys)</p> <p>Pridjevi za neodređenu količinu i broj, e.g. some, any, much, many,</p>	<p>Učenici će ponavljati i učiti samo osnovni vokabular koji se odnosi na date teme, kao npr.</p> <p>Članovi uže i neki članovi šire porodice, npr. mother, grandfather, uncle, aunt, grandson, opisivanje tjelesnih i karakternih osobina ljudi</p> <p>Škola, npr. school premises, school subjects, furniture, pupils' things, extracurriculum activities, some musical instruments, itd.</p> <p>Okruženje, seasons of the year, weather (npr. rainy, sunny) in the garden, (npr. vegetable/flo</p>

		<p>- tražiti i davati informacije</p> <p>-slušati očekujući da čuju određenu informaciju</p> <p>- izraziti na vrlo jednostavan način:</p> <p>- slaganje i neslaganje</p> <p>- znanje i neznanje</p> <p>- sposobnost i dopuštanjem (can, may)</p> <p>- ponudu (pismenu ili usmenu) koristeći najosnovniji vokabular</p> <p>- sljedeće emocije: slaganje, neslaganje, dopadanje, nedopadanje, zadovoljstvo, zanimanje i oduševljenje za nešto, iznenađenje, razočarenje, zahvalnost</p> <p>- ideju posjedovanja (have, have got, John's book, his house etc.)</p>	<p>koje su čuli sa kasetofona, davanjem kratkih odgovora na pitanja koja je postavio nastavnik ili koja su čuli sa kasetofona, popunjavanjem tabela, bilješki ili rečenica itd.</p> <p>b) ČITANJE I REAGOVANJE: Učenici će čitati kratke tekstove, usebi ili naglas, i reagovati</p> <p>1) neverbalno, npr.: traženjem određenih informacija, izvršavanjem uputa i naređenja, povezivanjem određenih ilustracija sa odgovarajućim tekstom, povezivanjem nabrojanih riječi sa odgovarajućim brojevima ili simbolima, označavanjem tačnih/netačnih (T/F) tvrdnji itd.</p> <p>2) verbalno, npr.: postavljanjem pitanja i davanjem odgovora, biranjem tačnog odgovora, ispunjavanjem tabela i križaljki, dovršavanjem</p>	<p>all</p> <p>Upitni pridjevi, what, which, whose</p> <p>- Opisni pridjevi, najčešći, u okviru datih tema</p> <p>Brojevi: 1- 100</p> <p>Glagoli: Present Simple (potvrдна, negativna, upitnaforma)</p> <p>Present Continuous (potvrдна, negativna, upitna forma)</p> <p>Glagoli be, have/have got (potvrдна, negativna, upitna forma)</p> <p>Modalni glagoli can, may (potvrдна, negativna, upitna forma)</p> <p>Imperativ, sva lica jednine i množine</p> <p>Prilozi (najčešći):</p> <p>- Mjesto</p> <p>- Smjer, npr. left, right, east, west</p> <p>- Vrijeme,</p> <p>- Način, npr. slowly, quickly</p>	<p>wer garden), some gardening tools (npr. spade, rake, watering can), in the country (npr. camping, tent, lunch box, fire)</p> <p>Svakodnevni život, rutinske aktivnosti, shopping , npr. at the supermarket, buying some vegetables and fruits, going out (npr. library, swimming pool), my clothes, visiting relatives, friends, itd.</p> <p>Slobodno vrijeme, at the park (npr. slide, jungle gym, swing, jump rope), snow, snowball, snowman, outings</p> <p>Životinje,</p>
--	--	--	--	--	---

		<p>- izviniti se i prihvatiti izvinjenje</p> <p>- sugerisati neku akciju (Let's ...)</p> <p>- prihvatiti i odbiti ponudu ili molbu</p> <p>- govoriti na jednostavan način o svakodnevnim aktivnostima i radnjama</p>	<p>rečenica, popunjavanjem praznina zadatim riječima, povezivanjem riječi u stupcima A i B, sklapanjem ispreuranog teksta u smisaonu cjelinu itd.</p> <p>PRODUKCIJA: a) GOVOR: Učenici će: - učestvovati u razgovoru sa drugim učnikom/ učenicima ili nastavnikom - davati upute i naređenja - igrati uloge - recitovati, pjevati i igrati jezične igre itd. - opisivati osobe, predmete i situacije - postavljati jednostavna pitanja i davati odgovore</p> <p>b) PISANJE: Učenici će: - prepisivati kratke tekstove - pisati po diktatu - ispunjavati tabele/križaljke - ubacivati/ podvlačiti /redati riječi u smisaone rečenice</p>	<p>Prijedlozi: - Mjesto, npr. in, on, under, behind, in front of - Vrijeme, npr. in, on, At</p> <p>Rečenica: - Osnovni red riječi u potvrdnoj, negativnoj, upitnoj i zapovjednoj rečenici</p> <p>- There is a/There are some...Is there a...? Are there any...?</p>	<p>domestic, wild animals, pets (osnovni vokabular)</p> <p>Zemlje i oblasti, culture (osnovni vokabular)</p> <p>Izražavanje vremena sati, dijelovi dana, godišnja doba, mjeseci u godini, izricanje vremena, brojevi do 1000, osnovne računске operacije</p> <p>Osim što će stalno proširivati vokabular, učenici će ponavljati ili učiti da koriste: - Skraćenice, najčešće, npr. a.m., p.m., UK, USA, skraćenice za dane u sedmici i mjesecu</p> <p>- Afikse, u vezi sa datim temama i gramatikom, npr. -s, -ing</p>
--	--	--	---	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - pisati rečenice koristeći tačnu formu glagola u zagradi -odgovarati na pitanja - dovršavati rečenice - pisati kratke sastave na poznate teme itd. -povezivati pobrkane dijelove pisanog teksta		<ul style="list-style-type: none"> - Antonime, u vezi sa datim temama, npr. fast – slow, up – down, hot – cold - Složenice, u vezi sa datim temama, npr. football, basketball, swimming-pool, pen-friend - Kolokacije, u vezi sa datim temama, npr. outdoor sports, to do homework, make a phone call
--	--	--	--	--	---

NJEMAČKI JEZIK

NJEMAČKI JEZIK
PETA GODINA UČENJA, V RAZRED OSNOVNE ŠKOLE (3 sata
sedmično/tjedno – 105 sati godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

U nastavi njemačkog jezika u petom razredu osnovne škole treba težiti dostizanju nivoa A1.2 Evropskog okvira za strane jezike.	
Jezičke vještine	Očekivani rezultati/ ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	učenik može razumjeti ograničen broj riječi, običnih fraza i rečenica, pitanja i uputstva lične prirode ili vezana za neposrednu situaciju i na njih jezički ili nejezički reagirati potrebna mu je znatna pomoć da bi razumio: usporavanje brzine govora, ponavljanje, pokazivanje ili prijevod
Čitanje i razumijevanje	čita naglas poznate riječi i rečenice zna pronaći određenu informaciju u jednostavnom tekstu <u>ako je dozvoljeno ponovljeno čitanje</u>
Govor	pravilno artikulira glasove, naglašava riječi, poštuje ritam i intonaciju rečenice reproducira napamet naučene stihove i pjesmice zna postavljati pitanja i davati odgovore u toku dijaloga o osnovnim temama učestvuje u razgovoru po modelu daje jednostavne informacije o sebi, porodici i prijateljima opisuje u nekoliko rečenica poznatu situaciju pravi pauze, oklijeva, pravi greške i kod najjednostavnije
Pisanje	prepisuje, dopunjava i samostalno piše riječi i kraće rečenice zapisuje pojedine (poznate) riječi ili kraće rečenice po modelu zna napisati nekoliko rečenica o sebi i o veoma poznatim temama (odgovori na direktno postavljena pitanja, pisanje kratkog pisma, kratkog opisa neke osobe)
Znanje o jeziku	Na ovom nivou učenja jezika učenik ne stječe znanje o jeziku nego prepoznaje i pravilno upotrebljava osnovne jezičke elemente.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

Tematske cjeline:

Uz ponavljanje i proširivanje tematskih cjelina obrađenih u prvom, drugom, trećem i četvrtom razredu, u petom razredu će se ponuditi i nove cjeline:

1. osobe iz neposredne okoline
2. moja soba
3. naše tijelo i zdravlje
4. boje
5. voće i povrće, zdrava ishrana
6. kupovina
7. dnevne aktivnosti
8. na igralištu
9. životinje (zološki vrt)
10. karneval

Vještine	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<p>Učenici će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - imenovati predmete u svojoj sobi - reći gdje se šta nalazi, (npr. Neben dem Bett ist mein Schreibtisch.) - reći koje je nešto boje - opisati sebe i druge - prilikom upoznavanja predstaviti trećoj osobi svog druga - imenovati voće i povrće - reći šta vole jesti a šta ne - reći gdje kupujemo voće i povrće - pitati za cijenu - reći koliko nešto košta - nabrojati aktivnosti kojima se bave u toku dana - reći šta znaju uraditi - reći u koliko sati i u koji dan se nečim bave - nabrojati aktivnosti u slobodno vrijeme - reći šta se sve nalazi na igralištu (eine Rutsche...) - imenovati životinje u zološkom vrtu - reći kako se oblače za karneval i kako se osjećaju - napisati kratko pismo i predstaviti u njemu sebe i svoju porodicu 	<p>SLUŠANJE I RAZUMJEVANJE: Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagirati</p> <p>1) neverbalno, npr.: - crtanjem, - razvrstavanjem slika, - povezivanjem slike i slušanog teksta, - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji - dopunjavanjem izostavljenih riječi u rečenicama</p> <p>2) verbalno, npr.: - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ili pitanja koja su čuli sa kasetofona i sl. - kraćim rečenicama opisati predmet ili osobu o kojoj su dobili informacije</p> <p>ČITANJE I RAZUMJEVANJE : Učenici će</p> <ul style="list-style-type: none"> - čitati rečenice i kraće tekstove , - tražiti osnovne informacije u tekstu i reagirati: <p>1) neverbalno, npr: crtanjem., razvrstavanjem slika, pridruživanjem slike tekstu, označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji, dopunjavanjem rečenica</p> <p>2) verbalno, npr: - davnjem kraćih odgovora, - dopunjavanjem teksta - rješavanjem jednostavnijih zadataka sa višestrukim izborom</p> <p>GOVOR: Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - recitirati, pjevati, - postavljati jednostavna pitanja, - odgovarati na pitanja, - igrati uloge, 	<p>Učenici će: koristiti (ali neće učiti o tome):</p> <p>Imenice sa članom u jedini i množini u nominativu i akuzativu: <i>der Freund, das Buch, die Tafel, die Bücher...</i> <i>den Freund, das Buch, die Tafel, die Bücher...</i></p> <p>Zamjenice: -Lične zamjenice u jedini i u množine - Prisvojne zamjenice (<i>mein, dein, sein, ihr, unser, euer, ihr</i>) - upitne: <i>wer, was, wann, wie, warum, welche (Farbe)</i></p> <p>Pridjeve u predikativnoj upotrebi</p> <p>Glagole: -u prezentu u sva tri lica jednine i množine, : -negativa i upitni oblik glagola, - za izražavanje želje oblik <i>möchte</i></p>	<p>Učenici će usvajati novi i proširivati već usvojeni vokabular koji se odnosi na date teme, npr. :</p> <p>Upoznavanje Bist du Peter? Ich komme aus Sarajevo. Und du?</p> <p>Moja soba: <i>das Bett, der Tisch, der Stuhl, der Computer, der Teddy, die Puppe...</i></p> <p>Dijelovi tijela: <i>der Kopf, die Nase, das Auge / die Augen, der Bauch...</i> <i>Ich habe zwei Augen.</i> <i>Meine Nase ist klein.</i> <i>Meine Augen sind blau..</i></p> <p>Voće, povrće, kupovina: <i>Der Apfel ist rot.</i> <i>Die Banane ist gelb.</i> <i>Welches Obst magst du?</i> <i>Ich mag Bananen.</i> <i>Tomaten mag ich nicht.</i> <i>Was kostet ein Kilo Bananen?</i> <i>Bananen kosten 1 Euro.</i></p> <p>Dnevne aktivnosti: <i>Ich frühstücke um acht Uhr</i></p>

	<p>PISANJE</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepisivati pojedinačne riječi , rečenice i kraće tekstove, - rekonstruirati riječi, - dopunjavati izostavljene riječi, - od ponuđenih riječi rekonstruirati kraće rečenice - pisati kratko pismo 	<ul style="list-style-type: none"> - prezent glagola müssen u jednini, - imperativ za 2.lice jednine i 2. lice množine <p>Brojeve: od 100 do 1000 (stotice)</p> <p>Priloge za mjesto i vrijeme</p> <p>Prijedloge u njihovoj funkcionalnoj upotrebi</p> <p>Veznike <i>und</i> i <i>aber</i></p>	<p><i>Wann gehst du in die Schule?.</i></p> <p><i>Um zwei Uhr.</i></p> <p><i>Ich muss nach Hause gehen.</i></p> <p><i>Wann musst du nach Hause gehen?</i></p> <p><i>Ich komme um sechs Uhr nach Hause.</i></p> <p><i>Am Samstag gehe ich nicht in die Schule.</i></p> <p>Na igralištu</p> <p><i>Ich spiele Ball und mein Bruder spielt Tennis.</i></p> <p><i>Ich kann schnell laufen aber ich kann nicht hoch springen.</i></p> <p><i>Kannst du hoch springen?</i></p> <p>Zološki vrt:</p> <p><i>Der Elefant ist groß.</i></p> <p><i>Der Vogel kann singen.</i></p>
--	--	--	---

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Zadaci nastave njemačkog jezika će i u petom razredu biti usmjereni na podsticanje interesa za učenje stranih jezika kao temelja za buduće cjeloživotno učenje te razvoj višejezičnosti, na usvajanje elementarnih jezičkih sredstava, usvajanje strategija učenja stranog jezika.

Učenici se prvenstveno osposobljavaju za usmenu komunikaciju u jednostavnim svakodnevnim situacijama uz usvajanje ograničenog fonda riječi i izraza pri čemu je prvenstveno nastavnik onaj kojeg imitiraju i za kojim ponavljaju. Učenici u ovom uzrastu rado scenski prikazuju naučeno tako da će u razvoju vještine govora dramatizacija naučenih modela kratkih dijaloga biti često zastupljen oblik nastavne aktivnosti.

Nakon usmenog usvajanja postepeno se prelazi na čitanje (prepoznavanje već naučenih riječi) - horsko i pojedinačno, te pisanje (preslikavanje a potom prepisivanje riječi i kratkih rečenica do usvajanja pravilnog pisanja pojedinih riječi i kraćih rečenica.

Teme koje se obrađuju u prve tri godine učenja stranog jezika vezane su za svakodnevni život i interesovanja učenika ovog uzrasta kao i njihovih vršnjaka u zemljama njemačkog govornog područja. Određene teme se iz razreda u razred ponavljaju u vidu koncentričnih krugova što omogućava kontinuirano ponavljanje, uvježbavanje i proširivanje leksičkog fonda. Polazeći od svojih vlastitih iskustava učenici u nastavi njemačkog jezika imaju priliku upoznati i stranu kulturu i način života pri čemu prepoznaju sličnosti i razlike. Time se kod njih razvija duh tolerancije. Interkulturalno učenje na ovom nivou se postiže i primjenom određenih autentičnih materijala poput dječjih pjesmica, slikovnica i drugih multimedijalnih materijala. Mogućnost autentičnog susreta sa govornicima kojima je njemački maternji jezik jeste i uspostavljanje prvih kontakata razmjenom kratkih pisama ili elektronske pošte.

Učenici usvajaju i osnovne tehnike učenja stranog jezika, poput

- prepoznavanja značenja jezičkih izraza na osnovu slušanja ili čitanja jednostavnih tekstova,

- korištenja njihovom uzrastu prilagođenih rječnika, leksikona i sl. (rječnik sa slikama),
- praćenja vlastitog napretka u učenju stranog jezika uz primjenu jezičkog portfolija

Praćenje i vrednovanje

U petom razredu osnovne škole iskazuju se brojčane ocjene za postignute rezultate u nastavi. Ocjena iz stranog jezika odraz je cjelokupnog učenikovog odnosa prema školskim obavezama, njegovog aktivnog učešća u nastavnom procesu i pokazanih rezultata koje će nastavnik kontinuirano pratiti i ocijeniti.

Interdisciplinarni sadržaj

Programski sadržaj je međusobno povezan sa drugim predmetima. Učenici će tako učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje koje su stekli učenjem nekih drugih školskih predmeta ali i kombinirajući učenje stranog jezika sa aktivnostima «preuzetim» iz nekih drugih predmeta, kao npr. Likovna kultura, Tjelesni odgoj, Muzička kultura, Moja okolina (igralište, zološki vrt, kupovina, ljudsko tijelo), Matematika (brojevi), Kultura življenja (moja soba, zdrava ishrana).

Interkulturalne vještine

Učenici će:

- upoznavati različite kulture i tradicije,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je primjeren kulturi zemlje čiji jezik uče.

Rad sa djecom sa posebnim potrebama:

Ukoliko se ukaže takva potreba, rad sa ovom djecom treba da se odvija prema prilagođenom programu.

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Zadaci nastave njemačkog jezika će i u petom razredu biti usmjereni na podsticanje interesa za učenje stranih jezika kao temelja za buduće cjeloživotno učenje te razvoj višjezičnosti, na usvajanje elementarnih jezičkih sredstava, usvajanje strategija učenja stranog jezika.

Učenici se prvenstveno osposobljavaju za usmenu komunikaciju u jednostavnim svakodnevnim situacijama uz usvajanje ograničenog fonda riječi i izraza pri čemu je prvenstveno nastavnik onaj kojeg imitiraju i za kojim ponavljaju. Učenici u ovom uzrastu rado scenski prikazuju naučeno tako da će u razvoju vještine govora dramatizacija naučenih modela kratkih dijaloga biti često zastupljen oblik nastavne aktivnosti.

Nakon usmenog usvajanja postepeno se prelazi na čitanje (prepoznavanje već naučenih riječi) - horsko i pojedinačno, te pisanje (preslikavanje a potom prepisivanje riječi i kratkih rečenica do usvajanja pravilnog pisanja pojedinih riječi i kraćih rečenica.

Teme koje se obrađuju u prve tri godine učenja stranog jezika vezane su za svakodnevni život i interesovanja učenika ovog uzrasta kao i njihovih vršnjaka u zemljama njemačkog govornog područja. Određene teme se iz razreda u razred ponavljaju u vidu koncentričnih krugova što omogućava kontinuirano ponavljanje, uvježbavanje i proširivanje leksičkog fonda.

Polazeći od svojih vlastitih iskustava učenici u nastavi njemačkog jezika imaju priliku upoznati i stranu kulturu i način života pri čemu prepoznaju sličnosti i razlike. Time se kod njih razvija duh tolerancije. Interkulturalno učenje na ovom nivou se postiže i primjenom određenih autentičnih materijala poput dječjih pjesmica, slikovnica i drugih multimedijalnih materijala. Mogućnost autentičnog susreta sa govornicima koji ma je njemački maternji jezik jeste i uspostavljanje prvih kontakata razmjenom kratkih pisama ili elektronske pošte.

Učenici usvajaju i osnovne tehnike učenja stranog jezika, poput

- prepoznavanja značenja jezičkih izraza na osnovu slušanja ili čitanja jednostavnih tekstova,
- korištenja njihovom uzrastu prilagođenih rječnika, leksikona i sl. (rječnik sa slikama),
- praćenja vlastitog napretka u učenju stranog jezika uz primjenu jezičkog portfolija

Praćenje i vrednovanje

U petom razredu osnovne škole iskazuju se brojčane ocjene za postignute rezultate u nastavi. Ocjena iz stranog jezika odraz je cjelokupnog učenikovog odnosa prema školskim obavezama, njegovog aktivnog učešća u nastavnom procesu i pokazanih rezultata koje će nastavnik kontinuirano pratiti i ocijeniti.

Interdisciplinarni sadržaj

Programski sadržaj je međusobno povezan sa drugim predmetima. Učenici će tako učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje koje su stekli učenjem nekih drugih školskih predmeta ali i kombinirajući učenje stranog jezika sa aktivnostima «preuzetim» iz nekih drugih predmeta, kao npr. Likovna kultura, Tjelesni odgoj, Muzička kultura, Moja okolina (igralište, zološki vrt, kupovina, ljudsko tijelo),

Matematika (brojevi), Kultura življenja (moja soba, zdrava ishrana).

Interkulturalne vještine

Uč en i c i ě:

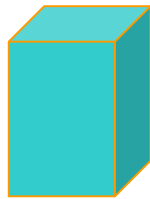
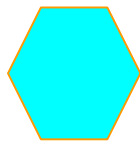
- upoznavati različite kulture i tradicije,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je primjeren kulturi zemlje čiji jezik uče.

Rad sa djecom sa posebnim potrebama:

Ukoliko se ukaže takva potreba, rad sa ovom djecom treba da se odvija prema prilagođenom programu.

$$a \cdot x = b, x \cdot a = b, x : a = b, a : x = b.$$

MATEMATIKA

MATEMATIKA
 Za peti razred devetogodišnje osnovne škole
 (Četiri časa sedmično)

PODRUČJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI
Znanje	<p>Sticanje znanja:</p> <p>poznavanje i upotreba matematičkih simbola formiranje pojmova brojeva prvog miliona i skupa brojeva N_0 formiranje pojmova brojevnice brojeva skupa N_0.</p> <p>— formiranje pojmova i usvajanje procedura četiri osnovne računске operacije u skupu N_0.</p> <p>— usvajanje znanja o višecifrenim brojevima i njihovoj strukturi, - predstavljanja višecifrenih brojeva na abakusu i računске operacije abakus tehnikama, -o jednačinama i nejednačinama s nepoznatom «na jednom mjestu», - o rješavanju aritmetičkih (brojevnih) izraza, prave i poluprave i crtanju (modela) prave i poluprave □ potrebe brojeva u različitim kontekstima, u drugim predmetima i svakodnevnom životu, — o uglovima (prepoznavanje, elementi, obilježavanje, vrste), a naročito o pravom uglu i nekim njegovim dijelovima (polovini i trećini). — o trouglovima (prepoznavanje, elementi, obilježavanje, vrste), a naročito o pravouglom trouglu — o jediničnim površinama, o površini pravougaonika (mjerenje i izračunavanje), o izračunavanju površine kvadrata, — o jediničnim zapreminama, o zapremini kvadra (mjerenje i računanje), o izračunavanju zapremine kocke.</p>	<p>Učenik će znati:</p> <p>prepoznati, razumjeti i pravilno koristiti matematičke simbole</p> <p>— prepoznati brojeve prvog miliona i brojeve skupa N_0, njihov položaj na brojevnoj polupravoj i njihovu strukturu, — sa sigurnošću obavljati računanja u N_0, — rješavati brojevne izraze, predstaviti na abakusu višecifrene brojeve, modelirati brojevne izraze prema datim (tekstualnim) uvjetima, — prepoznati i rješavati zadatke date riječima (i problemske zadatke) - uglove (crtati i klasificirati), trouglove (crtati i klasificirati) — prepoznati i crtati pravougonike (spec. kvadrate), — važnost procjene i provjere rezultata. — izraditi modele 1 mm^2, 1 cm^2, 1 dm^2 i 1 m^2, — izraditi modele kvadra (spec. kocke) iz modela njihovih mreža i na druge načine, — izraditi modele 1 cm^3 i 1 dm^3, — izvesti jednostavnija praktična mjerenja i računanja površina i zapremina.</p>

<p>Sposobnosti i vještine</p>	<p>Razvijanje vještina i sposobnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> spoređivanja¹ izanja, ¹ lijeđenja niza⁵puta, prostornog organiziranja i orijentiranja, — vizuelizacije i vizuelnog grupiranja procjenjivanja^P — prepoznavanja obrasca nduktivnog mišljenja nduktivnog i¹analognog zaključivanja azličitih načina matematičkog izražavanja i komuniciranja matematičkog jezika prikupljanja, selekcije i korištenja informacija 	<p>Učenik će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> — s lakoćom uporediti ma koja dva višecifrena broja -izvoditi jednostavnije zaključke ($a + b = b + a$, $a \oplus b = b \oplus a$, $a \oplus (b + c) = a \oplus b + a \oplus c$ i slične) - sigurno izvoditi osnovne računске operacije u N_0 — prepoznati i rješavati osnovne oblike jednačina i nejednačina u N_0, — koristiti pomagala za crtanje uglova, trouglova i pravougaonika, — mjeriti , jediničnim površinama, površine (pravougaonika), jediničnim zapreminama, zapreminu (kvadaraa) uz prethodno procjenjivanje i pravilan izbor jedinične mjere. -se koristiti induktivnim i analognim mišljenjem u rješavanju različitih zadataka i problema
<p>Vrijednosti i stavovi</p>	<p>Razvijanje spoznaja o društvenim vrijednostima:</p> <ul style="list-style-type: none"> — uvažavanja argumentacije u branjenju ličnih stavova i stavova drugih, — o važnosti donošenja sudova na osnovu provjerenih činjenica i izgrađenih kriterija, — rada, posebno kolektivnog (timskog) rada, — pozitivnim crtama ličnosti, — važnosti radovanja ličnom uspjehu i uspjehu drugih, — ocjenjivanja i samocjenjivanja na osnovu objektivnog i konstruktivnog vrednovanja, — samopouzdanja, samoaktualizacije, — uloge kritičkog mišljenja i zaključivanja u donošenju različitih odluka. 	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> — pokazivati više zanimanja za timski rad i socijalizaciju, — naučiti da sasluša argumentaciju i kritički da preispituje lične stavove i stavove drugih, — prepoznavati vrijednosti unutrašnjeg (nehedonističkog) života i unutarnje nagrade, — poboljšati vlastitu „listu“ motiva, emocija i doživljaja. - pokazavati više altruizma (čovjekoljubivosti, spremnosti da se pomogne drugim), pokazivati više senzibiliteta prema matematici i kritičkom mišljenju uopće, - prepoznati važnost matematičkih znanja u rješavanju problema i sveprisutnost matermatike u univerzumu.

Programski sadržaji

1. BROJEVI PRVOG MILIONA

Čitanje, pisanje i upoređivanje brojeva do 1 000 –ponavljanje. Zapisivanje brojeva u obliku zbroja/zbira višekratnika dekadskih jedinica. Čitanje, pisanje i upoređivanje brojeva prvog miliuna/milijuna. Klase i razredi. Mjesne vrijednosti znamenki/cifara. Brojeva linija /crta 0–100000.

2. SABIRANJE/ZBRAJANJE I ODUZIMANJE BROJEVA U PRVOM MILIONU

Zbrajanje/sabiranje i oduzimanje brojeva u prvoj hiljadici/tisući–ponavljanje. Povezanost zbrajanja/sabiranja i oduzimanja- ponavljanje. Zbrajanje/sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu. (usmeni (nealgoritamski) postupak) Zbrajanje/sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu. (abakus postupak) Zbrajanje/sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu. (pismeni (algoritamski) postupak) Osnovna svojstva zbrajanja (komutativnost, asocijativnost, nula kao pribrojnik sabirak). Primjena osnovnih svojstava sabiranja zbrajanja u računanju. Brojevi izrazi sa zbrajanjem/sabiranjem i oduzimanjem. Zavisnost zbira/zbroja od sabiraka/pribrojnika. Nepromjenljivost zbroja/zbira i primjena. Zavisnost razlike od umanjnika i umanjioaca. Nepromjenljivost razlike i primjena. Oduzimanje zbroja/zbira od broja. Brojevi izrazi sa zbrajanjem i oduzimanjem koji sadrže promjenljivu (slovo). Određivanje nepoznatog sabiraka/pribrojnika, umanjnika i umanjitelj. Rješavanje jednadžbi/jednačina oblika: $x \pm a = b$, $a \pm x = b$, $(x \pm a) \pm b = c$. Nejednačine oblika: $x \pm a < b$, $a \pm x < b$, $x \pm a \leq b$, $x \pm a > b$, $a \pm x > b$, $x \pm a \geq b$.

3. MNOŽENJE I DIJELJENJE U PRVOM MILIONU

Množenje u prvom milionu kao zbrajanje/ sabiranje jednakih pribrojnika/sabiraka. Abakus množenja jednocifrenim brojem. Nula i jedinica kao činoci/faktori. Dijeljenje kao obrnuta operacija množenju. Jedinica i nula u dijeljenju Množenje broja dekadskom jedinicom i višestrukom broja deset. Abakus množenja dekadskom jedinicom. Dijeljenje broja dekadskom jedinicom. Množenje zbroja/zbira i razlike brojem.(Distributivnost množenja prema zbrajanju i oduzimanju). Dijeljenje zbira/zbroja i razlike brojem. Algoritamsko (pismeno) množenje i dijeljenje jednoznamenkastim/jednocifrenim brojem. Algoritamsko (pismeno) množenje i dijeljenje dvoznamenkastim/dvocifrenim brojem. Algoritamsko (pismeno) množenje troznamenkastim/trocifrenim brojem. Abakus množenja i abakus dijeljenja. Osnovna svojstva množenja i primjena (komutativnost i asocijativnost množenja) Zavisnost proizvoda od činilaca/faktora. Nepromjenljivost proizvoda i primjena Zavisnost količnika od djeljenika i djelitelja. Nepromjenljivost količnika i primjena. Množenje i dijeljenje proizvoda brojem. Množenje i dijeljenje korištenjem olakšica. Brojevi izrazi u prvom milionu s množenjem i dijeljenjem koji sadrže promjenljivu (slovo). Jednadžbe/jednačine oblika: $a \cdot x = b$, $x \cdot a = b$, $x : a = b$, $a : x = b$. Nejednadžbe/nejednačine oblika: $a \cdot x > b$, $a \cdot x \geq b$, $a \cdot x < b$, $a \cdot x \leq b$, $x : a < b$.

4. BROJEVNI IZRAZI

Brojevni izrazi sa operacijama različitog reda (stupnja), sa zagradama i bez zagrada. Sastavljanje jednostavnijih brojevni izraza koji odgovaraju tekstualnim zadacima.

5. BROJEVI VEĆI OD MILIONA. SKUP PRIRODNIH BROJEVA (N) I SKUP N_0

Primjeri brojeva koji su veći od miliona. Tablica sa razredima/klasama cifrara. Upisivanje brojeva u tablice. Legenda o šahu i Setin broj.

Skup prirodnih brojeva (**N**) i skup **N_0** . Brojevna poluprava/polupravac brojeva skupa **N_0** .

6. KUT/UGAO

Par polupravih sa zajedničkom početnom tačkom– kut/ugao. Kraci i vrh ugla/kuta. Obilježavanje kutova/uglova. Upoređivanje kutova/uglova.

Pravi, oštri i tupi kut/ugao.

Ugovi/kutovi tangram–figura.

Mjerenje uglova tangram figura polovinom pravog ugla.

7. TROKUT/TROUGAO

Stranice, vrhovi i kutovi/uglovi trokuta/trougla. Stranice, vrhovi i kutovi/uglovi trokuta/trougla. Raznostraničan, jednakokračan i jednakostraničan trokut/trougao–crtanje. Pravokutan trokut–crtanje. Crtanje tangram–figura.

Izračunavanje obima/opsega trougla/trokuta.

Trokutni oblici i trokutni brojevi.

8. POVRŠINA/OPLOŠJE PRAVOUGAONIKA/PRAVOKUTNIKA

Modeliranje pravougaonika od kvadrata, rastavljanje pravougaonika/pravokutnika na kvadrate.

Upoređivanje i mjerenje površina/oplošja pravougaonika/pravokutnika. Jedinične

mjere za zapreminu (1 m^2 . 1 dm^2 . 1 cm^2 . 1 mm^2 ; 1 a , 1 ha , 1 km^2). Izračunavanje oplošja/površine pravokutnika/pravougaonika (spec. kvadrata).

Mreža kvadra spec. kocke). Izračunavanje oplošja/površine kvadra (spec. kocke).

Kvadratni oblici i kvadratni brojevi. Izračunavanje kvadratnog broja iz njegovog prethodnika.

Kvadratni i trokutni brojevi.

9. ZAPREMINA KVADRA (SPECIJALNO KOCKE)

Modeliranje kvadra od kocki, rastavljanje kvadra na kocke Upoređivanje i mjerenje zapremine kvadara.

Jedinične mjere za zapreminu (1 m^3 . 1 dm^3 . 1 cm^3 . 1 mm^3 ; 1 km^3).

Izračunavanje zapremine kvadra (spec. kocke).

Površina/Oplošje kvadra i kocke, zapremina/obujam kvadra (spec. kocke)– zadacima iz prakse.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

BROJEVI PRVOG MILIONA

Sadržajima ove tematske cjeline prirodno se proširuju i produbljuju znanja koje su učenici stekli u okviru tematske cjeline hiljadica.

Sva pravila i zakonitosti o brojevima i računskim radnjama iz prve hiljadice uvode se i provjeravaju i u skupu brojeva prvog miliona odnosno u skupu brojeva N_0 .

I ovdje će se koristiti sva tri pristupa: skupovni, brojevni i perceptivno predodžbeni ali sa dominacijom brojevnog pristupa.

Dubljem shvatanju uloge cifre i značaju dekadskog brojevnog sistema uopće, doprinijet će zadaci sa brojevima polindromima (jednostavno, to su brojevi koji se čitaju jednako s desna na lijevo kao i s lijeva na desno)

Posebnu pažnju potrebno je posvetiti poimanju skupa prirodnih brojeva i važnom svojstvu beskonačnosti.

Pojam beskonačnosti treba kod učenika razvijati samo intuitivno i uz izbjegavanje riječi beskonačno. Moguće je koristiti izraz preko svakog broja.

RAČUNSKE OPERACIJE U PRVOM MILIONU

Svi metodički postupci koji su se koristili prilikom usvajanja računskih operacija u prvoj hiljadi koriste se i kod usvajanja računskih operacija u prvom milionu, kada su u pitanju nealgoritamska odnosno usmena računanja.

I ovdje se mogu i trebaju koristiti računanja na abakusu radi potpunijeg poimanja zakonitosti računanja. Algoritamskom (pismenom) računanju dati adekvatan (ne prevelik) značaj s obzirom na njegovu malu upotrebu u savremenom životu. Zadnjom konstatacijom ne misli se na umanjivanje značaja algoritamskog računanja na razvoj široke lepeze učenikovih sposobnosti.

Kao i u matematičkim sadržajima prethodnih razreda jednačine i nejednačine rješavati, isključivo, na osnovu definicija računskih operacija i komponenti koje ih čine.

Rješavanje jednačina i nejednačina u, u kojima je nepoznata «na jednom mjestu», ne

smije biti sama sebi svrha, nego te postupke treba vezivati za rješavanje različitih logičkih, problemskih, a posebno praktičnih zadataka.

UGAO I TROUGAO

I majuci u vidu da učenici geometrijske sadržaje u početnoj nastavi matematike, usvajaju polazeći od konkretnog, doživljajnog, poučavanje u znanjima o uglu i trouglu treba započeti od konkretnih rogljasti oblika (tijela) iz okruženja.

Posebnu pažnju treba imati kod formiranja pojma pravog ugla.

Korištenje origami tehnika (tehnik presavijanja papira) pokazalo se kao izvedna mogućnost u formiranju pojma pravog ugla i u upoređivanju uglova.

Jednakokrakom i pravouglom trouglu treba pristupiti s posebnom pažnjom.

Izvanredno nastavno sredstvo za to je tangram-set figura.

POVRŠINA PRAVOKUTNIH OBLIKA

Dosadašnja iskustva i pokušaji (u četvrtom razredu osmogodišnje osnovne škole)

u pomalo deduktivnom zasnivanju učenja površine pokazali su da je taj pristup bio neshvatljiv za veći broj učenika.

Ovdje preporučujemo da se učenje o mjerenju površine isključivo veže za mjerenje površine pravougaonika. Bitno da učenici praktičnim modelovanjem (isijecanjem u papiru) jediničnih površina (kvadrata) formiraju pravilne predodžbe o površini kvadrata, a poslije toga i pravougaonika.

Izračunavanje površine pravougaonika ne smije se pretvoriti u formalizam koji «ogoljava» postupak izračunavanja površine do tabličnog množenja brojeva.

Slično, površinu kvadra treba postaviti u kontekst učenja i vježbanja površine pravougaonika.

MJERENJE I RAČUNANJE ZAPREMINE KVADRA

I ovdje treba početi od modelovanja jediničnih zapremina (kocki).

Koristeći prirodnu sklonost djeteta ka igri i istraživanju, može se dosta uspješno kod učenika

razviti pojam zapremine (kvadra). Nastavnik treba biti duboko svjestan važnog zakona konzervacije zapremine koju učenik može doživjeti slaganjem različitih kvadara od jednakih kocki i oblikujući kvadre od plastelina.

NASTAVNI PROGRAM MATEMATIKE ZA PETI RAZRED

SADRŽAJI	ZNANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI STAVOVI PONAŠANJA	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA
<p align="center">BROJEVI PRVOG MILIONA</p>	<p><i>Vezana za prvu hiljadu/tisuću brojeva</i> Prepoznavanje, čitanje i pisanje brojeva koji su veći od hiljade. <i>Povezanost brojeva i skupova.</i> <i>Dekadske jedinice i višekratnici dekadskih Jedinica do miliona.</i> <i>Cifre/znamenke, osnovna (brojevna) i mjesna vrijednost cifre/znamenke</i> <i>Veze brojeva i tačaka poluprave. Uređenost skupa brojeva prvog miliona.</i> Upoređivanje brojeva prvog miliona. Brojevi.</p>	<p>Razumijevanje materije i problema. Razvijati pamćenje te stvaralačko i logičko razmišljanje. Razvijati maštu i percepciju. Odvajanja bitnog od nebitnog. Vještina odabiranja inovacija. Razvrstavanja, klasificiranja, uspoređivanja Nizanja, i slijeđenja niza uputa. Prostorno organiziranje i orijentiranje. Vizuelno grupiranje. Procjenjivanje. Induktivno mišljenje. Razvijanje prostorne organizacije i orijentacije. Različiti načini matematičkog izražavanja i komuniciranja korištenjem matematičkog jezika. Prostorne organizacije i orijentacije Konvergentan i divergentna produkcija ideja. Pamćenje i odabir informacija koje je potrebno upamtiti. Evaluacija efikasnosti učenja i rada.</p>	<p>Samopouzdanje, jasan osjećaj vlastitih moći i limita. Samokontrola emocija i impulsa. Istinoljubivost i izgradnja standarda časti i integriteta. Adaptivnost i fleksibilnost u prihvatanju promjena. Inovacije i otvorenost za nove ideje i informacije. Uvažavanje različitosti, tolerancija. Podrška drugima i servilna orijentacija. Osjećanje pozitivne pripadnosti zajednici i civilizaciji. Empatija i altruizam. Savjesno preuzimanje odgovornosti zaostavrenja. Optimizam, unutrašnja motiviranost, volja za rad. kulture rada pozitivan odnos prema radu i rezultatima svog rada i rada svojih drugova. Značaj ocjenjivanja rezultata rada i važnost samokontrole . Značaj znanja o brojevima i kvantitativnim odnosima. Interes za rješavanje problema i zadataka timskim radom Procjenjuju i vrednuju vlastite stavove i stavove drugih Poštivanje pravila obrazovne igre i aktivnosti uopće.</p>	<p>Aktivno sudjeluje u svim socijalnim oblicima nastavnog rada Prati izlaganja nastavnika. Suraduje kreiranju obrazovnih situacija. Pomaže nastavniku u izradi i kreiranju n. sredstava i obrazovnih situacija (modela brojeva, brojevnih linija,....) Koristi udžbenik i literaturu. Dosljedno izvršava sve zahtjeve nastavnika u individualnom,, grupnom i frontalnom radu. Uredno piše sve informacije koje mu daje nastavnik Uči kod kuće i radi domaće zadatke</p>	<p>Izvodi sadržaje iz nastavnog plana i programa, kreira godišnji, mjesečne i dnevne planove rada. Priprema nastavnutehniku i tehnologiju Izrađuje didaktički materijal. Primjenjuje modele interaktivne nastave. Bira zadatke i probleme usklađene u. mogućnostima. Ostvaruje produktivnu stvaralačku atmosferu i pozitivno ozračje u odjelu Vodi evidenciju svojih zapažanja o napredovanju učenika, Koristi različite metode i strategije u praćenju postignuća i sposobnosti učenika Redovito ocjenjuje rad učenika i vodi uredne zabilješke</p>

<p>SABIRANJE/ ZBRAJANJE I ODUZIMANJE BROJEVA U PRVOM MILIONU</p>	<p><i>Nealgoritamsko (usmeno) sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu. Algoritamsko (pismeno) sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu. Svojstva sabiranja i oduzimanja brojeva u prvom milionu. Nula kao sabirak.</i></p>	<p>Razumijevanje materije i problema. Razvijati pamćenje te stvaralačko i logičko razmišljanje. Razvijati maštu i percepciju. Odvajanja bitnog od nebitnog. Vještina odabiranja inovacija. Razvrstavanja, klasificiranja, uspoređivanja Nizanja, i slijeđenja niza uputa. Prostorno organiziranje i orijentiranje. Vizuelno grupiranje. Procjenjivanje. Induktivno mišljenje. Razvijanje prostorne organizacije i orijentacije. Različiti načini matematičkog izražavanja i komuniciranja korištenjem matematičkog jezika. Prostorne organizacije i orijentacije Konvergentan i divergentna produkcija ideja. Pamćenje i odabir informacija koje je potrebno upamtiti. Evaluacija efikasnosti učenja i rada. Apstrahiranja i konkretizacija vizualnog pamćenja, uopćavanja. Praćenje niza uputa (algoritam) Uopćavanja, prepoznavanja i korištenje obrazca Induktivno analogno zaključivanje Praćenje niza uputa (algoritam).</p>	<p>Samopouzdanje, jasan osjećaj vlastitih moći i limita. Samokontrola emocija i impulsa. Istinoljubivost i izgradnja standarda časti i integriteta. Adaptivnost i fleksibilnost u prihvatanju promjena. Inovacije i otvorenost za nove ideje i informacije. Uvažavanje različitosti, tolerancija. Podrška drugima i servilna orijentacija. Osjećanje pozitivne pripadnosti naciji i civilizaciji. Empatija i altruizam. Savjesno preuzimanje odgovornosti za ostvarenja. Optimizam, unutrašnja motiviranost, volja za rad. kulture rada □ pozitivan odnos prema radu i rezultatima svog rada i rada svojih drugova. Značaj ocjenjivanja rezultata rada i važnost samokontrole. Značaj znanja o brojevima i kvantitativnim odnosima. Interes za rješavanje problema i zadataka timskim radom Procjenjuju i vrednuju vlastite stavove i stavove drugih Poštivanje pravila obrazovne igre i aktivnosti uopće.</p>	<p>Aktivno sudjeluje u svim socijalnim oblicima n. rada Prati izlaganja nastavnika. Suraduje kreiranju obrazovnih situacija. Pomaže nastavniku u izradi i kreiranju n. sredstava i obrazovnih situacija (modela brojeva, brojevnih linija,...) Koristi udžbenik i literaturu. Dosljedno izvršava svezahtjeve nastavnika u individualnom,, grupnom i frontalnom radu. Uredno piše sve informacije koje mu daje nastavnik Uči kod kuće i radi domaće zadatke</p>	<p>Izvodi sadržaje iz nastavnog plana i programa, kreira godišnji, mjesečne i dnevne planove rada. Priprema nastavnu tehniku i tehnologiju Izrađuje didaktički materijal. Primjenjuje modele interaktivne nastave. Bira zadatke i probleme usklađene u. mogućnostima. Ostvaruje produktivnu stvaralačku atmosferu i pozitivno ozračje u odjeljenju Vodi evidenciju svojih zapažanja o napredovanju učenika, Koristi različite metode i strategije u praćenju postignuća i sposobnosti učenika Redovito ocjenjuje rad učenika i vodi uredne zabilješke</p>
<p>MNOŽENJE I DIJELJENJE U PRVOM MILIONU</p>	<p><i>Množenje u prvom milionu kao sabiranje više jednkih brojeva. Nealgoritamsko (usmeno) množenje. Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Dijeljnje u prvom milionu kaosu protna r.o. množenju. Nealgoritam. (usmeno) dijeljnje brojeva. Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Jedinica i nula u množenju i dijeljnju. Svostva računskih operacija.</i></p>				
<p>BROJNI IZRAZI</p>	<p>Prepoznavanje i računanje brojevnih izraza.</p>				

BROJEVI VEĆI OD MILIONA. SKUP PRIRODNIH BROJEVA (N) I SKUP N₀	Osnovne informacije o prirodnim brojevima i brojevnoj polupravoj prirodnih brojeva.	Praćenje niza uputa (algoritam).			
---	--	----------------------------------	--	--	--

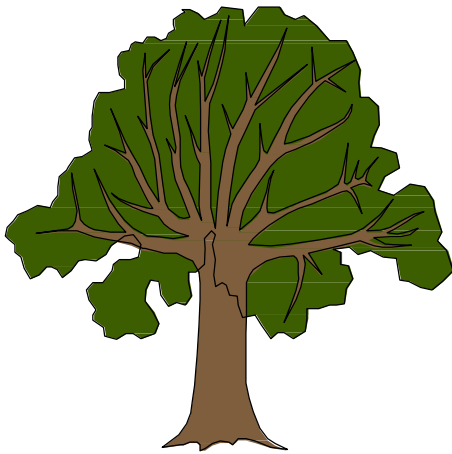
KU T/ UG AO	PRAVOUGAO NIKA/ RAVOKUTNI KA	<p>Prepoznavanje ugla/kuta. Označavanje ugla/kuta. Prepoznavanje pravog, pravog, oštrog i tupog ugla/kuta. Crtanje ugla i pravog ugla. Prepoznavanje trokuta.</p> <p>Označavanje trokuta. Prepoznavanje pravokutnog trokuta. Prepoznavanje jednakostraničnog, jednakokrtačnog trokuta. Crtane trokuta i (specijalno) pravokutnog trokuta. Prepoznavanje i crtanje figura.</p> <p>Jeinične površine. Mjrenje površine pravokutnika. Izračunavanje površine pravokutnika (spec. kvadrata) i kvadra (spec. kocke)</p>	<p>Razumijevanje materije i problema. Razvijati pamćenje te stvaralačko i logičko razmišljanje. Razvijati maštu i percepciju.</p> <p>Odvajanja bitnog od nebitnog.</p> <p>Vještina odabiranja informacija.</p> <p>Razvrstavanja, klasificiranja, uspoređivanja</p> <p>Prostorno organiziranje i orijentiranje.</p> <p>Vizuelno grupiranje. Procjenjivanje.</p> <p>Induktivno mišljenje. Razvijanje prostorne organizacije i orijentacije. Različiti načini matematičkog izražavanja i komuniciranja korištenjem matematičkog jezika.</p> <p>Prostorne organizacije i orijentacije</p> <p>Konvergentan i divergentna produkcija ideja. Pamćenje i odabir informacija koje je potrebno upamtiti.</p> <p>Evaluacija efikasnosti učenja i rada.</p>	<p>Samopouzdanje, jasan osjećaj vlasti tih moći i limita.</p> <p>Samokontrola emocija i impulsa.</p> <p>Istinoljubivost i izgradnja standarda časti i integriteta.</p> <p>Adaptivnost i fleksibilnost u prihvatanju promjena. Inovacije i otvorenost za nove ideje i informacije.</p> <p>Uvažavanje različitosti, tolerancija.</p> <p>Podrška drugima i servilna orijentacija.</p> <p>Osjećanje pozitivne pripadnosti naciji i civilizaciji.</p> <p>Empatija i altruizam.</p> <p>Savjesno preuzimanje odgovornosti zaostavrenja.</p> <p>Optimizam, unutrašnja motiviranost, volja za rad. kulture rada – pozitivan odnos prema</p>	<p>radu i rezultatima svog rada i rada svojih drugova. Značaj ocjenjivanja rezultata rada i važnost samokontrole .</p> <p>Značaj znanja o brojevima i kvantitativnim odnosima. Interes za rješavanje problema i zadataka timskim radom</p>
TROK UT/ TROUG AO					
POVRŠIN A/ OPLOŠJE					

Aktivno sudjeluje u svim socijalnim oblicima n. rada Prati izlaganja nastavnika. Suraduje kreiranju o brazovnih situacija. Pomaže nastavniku u izradi i kreiranju n. sredstava i obrazovnih situacija (modela brojeva, brojevnih linija,...) Koristi udžbenik i literaturu. Dosljedno izvršava sve zahtjeve nastavnika u individualno m,, grupnom i frontalnom radu. Uredno piše sve informacije koje mu daje

nastavnik
Uči kod kuće i radi
domaće zadatke

Izvodi sadržaje iz nastavnog plana i programa, kreira godišnj mjesečne i dnevne planove rada. Priprema nastavnu tehniku i tehnologiju Izrađuje didaktički materijal. Primjenjuje modele interaktivne nastave. Bira zadatke i probleme usklađene u. mogućnostima (individualizirano pristupanje učenicima kroz primjenu zadataka na više nivoa složenost). Odvajanjem bitnog od nebitnog, precizira znanja: dovoljnog, srednjeg i visokog nivoa, koja treba učenik usvojiti Ostvaruje produktivnu stvaralačku atmosferu i pozitivno ozračje u odjel Vodi evidenciju svojih zapažanja o napredovanj učenika, Koristi različite metode i

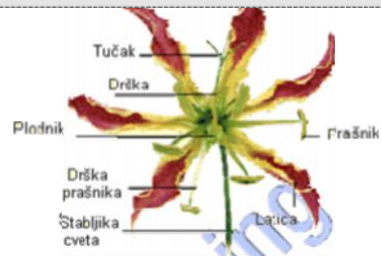
ZAPREMINA KVADRA (SPEC. KOCKE)	Jedinice za mjerenje zapremine. Mjerenje zapremine kvadra. Izračunavanje zapremine kvadra kvadra (spec. kocke)	Apstrahiranja i konkretizacija vizualnog pamćenja, uopćavanja. Praćenje niza uputa (algoritam) Uopćavanja, prepoznavanja i korištenje obrazca Induktivno analogno zaključivanje Praćenje niza uputa (algoritam). Praćenje niza uputa (algoritam).	Procjenjuju i vrednuju vlastite stavove i stavove drugih Poštivanje pravila obrazovne igre i aktivnosti uopće.		strategije u praćenju postignuća i sposobnosti učenika Redovito ocjenjuje rad učenika i vodi uredne zabilješke. U evaluaciji i ocjenjivanj u koristi različite oblike i strategije uvažavajući i samocjenjivanje učenika zasnovano na utvrđeni m kriterijumaima.
---	---	---	--	--	--

PRIODA

PRIRODA 5. RAZRED

70 sati godišnje

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI
		Učenici znaju
ZNAJNE	<p><u>Učenici će steći znanje o:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Ⓡ Životnim zajednicama, biljkama kao proizvođačima hrane i kisika, građi i funkciji biljaka, disanju biljaka, fotosintezi, cvijetu i cvatu, oprašivanju i oplodnji biljaka Ⓡ Raznovrsnosti i rasprostranjenju plodova i sjemenki, značaju biljaka za čovjeka Ⓡ Divljim i samoniklim biljkama, gajenim biljkama, uzgoju i zaštiti biljaka Ⓡ Uzgoju i zaštiti životinja, njihovoj potrebi za hranom i kisikom, razmnožavanju i ponašanju životinja Ⓡ Ekologiji i očuvanju životne sredine 	<ul style="list-style-type: none"> Ⓡ Nabrojati i opisati životne zajednice, kako biljke proizvode hranu i kisik, građu i funkciju biljaka i način na koji biljke dišu, objasniti proces fotosinteze, praviti razliku između cvijeta i cvata, znati kako se vrši oplodnja biljaka oprašivanjem Ⓡ Da različite biljke imaju različita plodove, da su plodovi pojedinih biljaka jestivi, značaju biljaka za čovjeka Ⓡ Da se biljke koje u prirodi same rastu nazivaju divljim, a one koje uzgaja čovjek gajenim, načine uzgoja i zaštite biljaka Ⓡ Načine uzgoja životinja, vrste uzgajanih životinja i njihovom životu, načinu razmnožavanja i njihovo, ponašanje Ⓡ Da je ekologija nauka o očuvanju životne sredine, kako učenici mogu dati svoj doprinos očuvanju životne sredine

<p style="text-align: center;">SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE</p>	<p><u>Učenici će :</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Ⓡ razvijati kritičko razmišljanje Ⓡ sposobnost planiranja Ⓡ provođenje istraživanja Ⓡ izvoditi mjerenja Ⓡ dobivati i prezentirati dokaze Ⓡ razmatrati dokaze i vršiti procjene Ⓡ prenositi informacije putem individualnog i timskog rada <p><u>kroz:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Ⓡ traženje ideja i provođenjem jednostavnih posmatranja i ogleda, te poređenjem svojih predviđanja sa stvarnim rezultatima Ⓡ sistematiziranje znanja Ⓡ prezentiranje postignutih rezultata 	<ul style="list-style-type: none"> Ⓡ koristiti prethodna iskustva Ⓡ koristiti određene kriterije za prikupljanje i zapisivanje podataka Ⓡ uz pomoć nastavnika razvijati plan istraživanja Ⓡ pratiti redosljed uputstava pri istraživanju i mjerenju Ⓡ uz pomoć nastavnika procjenjivati relevantnost podataka i informacija Ⓡ praviti jednostavna poređenja, raspravljati o tome šta se dešava i u kojim uslovima, te donositi odgovarajuće zaključke Ⓡ koristiti sopstvenu kreativnost i maštu za rješavanje problema Ⓡ koristiti jednostavan naučni jezik za saopštavanje ideja, i za imenovanje i opis živih bića, tvari, pojava i procesa u prirodi i društvu
<p style="text-align: center;">VRIJEDNOSTI, STAVOVI,</p>	<p><u>Učenik će razviti pozitivne vrijednosti i stavove:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Ⓡ <i>prema sebi samima, prema drugima, svojoj porodici, okolini i učenju kao cjeloživotnom procesu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Ⓡ pokazivati više samopouzdanja i odgovornosti Ⓡ poštivati različite stavove Ⓡ prepoznavati ulogu nauke za razumijevanje svijeta u kojem žive i za poboljšanje kvaliteta života

NASTAVNI SADRŽAJI / Teme

1. Životne zajednice
2. Biljke – proizvođači hrane i kisika
3. Građa i funkcija biljaka
  - korijen; građa i funkcija
  - izdanak; građa i funkcija
  - stablo; građa i funkcija
  - list; građa i funkcija
4. Disanje biljaka
5. Fotosinteza
6. Cvijet i cvat
7. Oprašivanje biljaka
8. Oplodnja biljaka
9. Raznovrsnost plodova i sjemenki
10. Rasprostranjenje sjemenki i plodova
11. Značaj biljaka za čovjeka
12. Divlje (samonikle) i gajene biljke
13. Uzgoj i zaštita biljaka
14. Uzgoj i zaštita životinja
15. Životinje i njihova potreba za hranom i kisikom (razmnožavanje i ponašanje životinja)
16. Ekologija; očuvanje životne sredine
17. Fizikalna svojstva tvari/tvar ili supstanca, uzorak
  - O tijelima

DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE

Priroda ne novi nastavni predmet u V razredu devetogodišnje osnovne škole. Njegove specifičnosti se ogledaju u mogućnostima objedinjavanja i povezivanja prirodoslovnih cjelina koje se odnose na različita područja prirode i svijeta u širem smislu riječi. Stoga PRIRODA, kao malo koji predmet u cjelokupnom školovanju, doprinosi stvaranju učenikove cjelovite slike o svemu što nas okružuje u svijetu. To okruženje je potrebno spoznavati sa aspekta bioloških, hemijskih i fizikalnih procesa.

Takav način pristupa predmetu je priprema učenika za cjelovit način shvatanja i rješavanja problema, te priprema pojmovne podloge za buduće predmete prirodnih znanosti u višim razredima, tj. fiziku i hemiju.

Da bi se taj cilj u potpunosti ostvario, neophodno je, što je više moguće, prakticirati izvanučioničku nastavu gdje se posmatraju, prate i bilježe prirodne pojave i procesi. Način realizacije izvanučioničke nastave bi planirale škole u ovisnosti o svojim mogućnostima. Kod planiranja nastave prirode na umu se moraju imati iskustveno i interaktivno učenje, problemski orjentirana nastava i primjeri iz svakodnevnog života i okruženja u kojem učenik živi. Gdje god je moguće nastavni sadržaji koje planira nastavnik trebali bi se držati načela aktuelnosti u neposrednom okruženju učenika i lokalnoj zajednici.

Posebnu pažnju je potrebno posvetiti učenicima s teškoćama u razvoju.

TEME	ZNANJE	SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA (ORGANIZACIJA I METODE NASTAVE I UČENJA, OCJENJIVANJE)
Životne zajednice	Posjeduje znanje o životnim zajednicama livade, povrtnjaka, voćnjaka, šume, bere, mora, jezera i vazduha, o uvjetima života i rasta biljaka i životinja u životnim zajednicama, o uzajamnom odnosu biljaka i životinja u životnoj zajednici.	Prepoznaje životne zajednice, opisuje ih, nabraja biljke i životinje, pravi lance uzajamnih odnosa, doprinosi poboljšanju uvjet života u životnim zajednicama, posmatra i zaključuje.	Positivan stav o životnim zajednicama, cijeni vrijednosti životnih zajednica, ne uništava biljke i životinje u životnim zajednicama.	Ispunjavanje domaćih zadataka Saradnja, posmatranje, prikupljanje informacija, dogovaranje, diskutiranje, razmjena iskustava, predviđanje, sakupljanje materijala, sistematiziranje	Planiranje, osmišljavanje igara i interakcijskog učenja, komuniciranje sa učenicima, diskutiranje, upućivanje učenika na različite izvore znanja, uključivanje roditelja i drugih uposlenika u školi u realizaciju programskih sadržaja, motiviranje učenika za rad
Biljke – proizvođači hrane i kisika, važnost biljnog svijeta za život na Zemlji	Posjeduje znanja o biljkama kao proizvođačima hrane i kisika, važnosti biljnog svijeta za život na Zemlji	Prepoznaju razne biljke u okruženju, prikuplja različite biljke i priprema ih za herbarijum, koristi dodatne izvore znanja,	Pravilan odnos prema biljkama u okruženju,	Sakupljanje, sistematiziranje, zaključivanje, izrada panoa. Pomaganje drugima	Posmatranje i procjenjivanje Osmišljavanje igara u učionici Organizacija praktičnih vježbi Saradnja sa roditeljima
GRADA I FUNKCIJA BILJAKA korijen; grada i funkcija izdanak; grada i funkcija stablo; grada i funkcija list; grada i funkcija _____	Posjeduje znanja o građi funkciji biljaka, njihovim osnovnim dijelovima, građi i funkciji osnovnih dijelova	Razlikovanje biljnog od životinjskog svijeta, pravljenje jednostavnijih klasifikacija biljaka opisivanje građe korijena, izdanaka, stabla i lista, povezivanje već stečenih znanja i iskustava sa materijom koja se obrađuje	Čuvanje biljnog svijeta u okruženju, učestvovanje u akcijama uzgajanja biljaka u školi i školskom dvorištu	Sakupljanje biljaka, pravljenje zbirke korijena, izdanaka, listova, izrafa tematskih panoa, pomoć drugima	Saradnja sa lokalnom zajednicom, korištenje njenih resursa za potrebe nastave Procjenjivanje napretka učenika, podsticanje radoznalosti, mašte i razvoj kreativnosti
Disanje biljaka	Zna šta je biljkama potrebno za disanje i na koji način dišu, značaj disanja biljaka za život na Zemlji	Pravljenje shematskog prikaza disanja biljaka na primjeru stablašice	Positivan stav prema značaju biljaka koje svojim disanjem proizvode kisik neophodan za život ljudi i životinja na Zemlji	Učešće u radovima u okolini škole Pomoć roditeljima Posmatranje, izvođenje zaključaka, predviđanje	Pripremanje, organizacija nastave u prirodi Izrada didaktičkim materijala Posmatranje i praćenje napretka učenika
Fotosinteza	Znaju objasniti proces fotosinteze kod zelene biljke kao process disanja i proizvodnje kiseonika i hrane	Izrada shema, pripreme mikroskopa i mikroskopiranje lista biljke, koristi dodatne izvore znanja	Izgrađen stav prema povezenosti žive i nežive prirode i uloji nežive prirode u fotosintezi	Izvođenje oglada, predviđanje, zaključivanje, izrada shematskih prikaza	Osmišljavanje situacija za interaktivno učenje Organizacija izleta Podsticanje razvoja radnih i navika

Cvijet i cvat	Posjeduje osnovna znanja o cvijetu i cvatu,	Razlikuju cvijet i cvat, znaju osnovne dijelove cvijeta i njihovu ulogu	Izgrađen pozitivan stav prema cvijetu i cvatu, učešće u zajedničkim radovima u školi na izradi tematskih panoa i prikupljanju i pravljenju zbirki cvjetova i cvatova	Prikupljanje različitih cvjetova i cvatova, pravljenje zbirki, izrada tematskih panoa	Planiranje, pripremanje i podsticanje učenika na kreativan i istraživački rad Predlaganje i rukovođenje školskim projektom
Oprašivanje i oplodnja biljaka	Posjeduju znanja o prirodnom i vještačkom oprašivanju i oplodnji biljaka	Sposobnost razlikovanja prirodnog i vještačkog načina oprašivanja i oplodnje	Pozitivan stav o prirodnom i vještačkom oprašivanju biljaka	Praktični radovi, izvođenje zeključaka, predviđanje	Planiranje, pripremanje, podsticanje, vođenje Izrada edukativnih i didaktičkih materijala Bilježenje, pomaganje, sistematiziranje Saradnja sa lokalnom zajednicom, porodicom Procjenjivanje postignuća
Raznovrsnost plodova i sjemenki	Posjeduju znanja o raznovrsnosti plodova i sjemenki, njihovoj ulozi u životu i razmnožavanju biljaka	Prepoznavanje plodova i sjemenki različitih biljaka, razlikovanje jestivih od nejestivih	Izgrađen stav prema raznovrsnosti plodova i sjemenki u prirodi i njihovom značaju i razmnožavanju biljaka	Rad na prikupljanju plodova i sjemenki, pravljenje zbirki i tematskih panoa	Organizacija izleta u šumu Razvijanje ljubavi prema prirodnim ljepotama BiH Motiviranje, praćenje, procjenjivanje
Značaj biljaka za čovjeka	Posjeduju znanja o značaju biljaka za čovjeka	Sposobnost prepoznavanja biljnog svijeta, prepoznavanje jestivih biljaka i njihovih dijelova, pravilna upotreba biljaka u ishrani ljudi i životinja	Ispravan stav prema biljkama i njihovom značaju za čovjeka	Istraživanje u prirodi, izvođenje oglada, korištenje dodatnih izvora znanja	Razvijanje interesovanja i poželjnih navika učenika Praćenje zdravlja učenika Motiviranje učenika na igre i sport
Divlje (samonikle) i gajene biljke	Posjedovanje znanja o samoniklim i gajenim biljkama i njihovoj upotrebi u ishrani ljudi i očuvanju zdravlja	Razlikovanje divljih od gajenih biljaka, opisivanje izgleda i upotrebe biljaka odstrane ljudi	Pravilan stav prema divljim i samoniklim biljkama i gajenim biljkama, pomoć u gajenju biljaka	Prikupljanje, sistematiziranje, izrada panoa, pravljenje zbirki	Organiziranje malih radnih akcija, motiviranje učenika
Uzgoj i zaštita biljaka	Posjedovanje znanja o uzgoju i zaštiti biljaka, načinu uzgoja i načinu zaštite biljaka	Prepoznavanje značaja uzgoja biljaka za ishranu ljudi i ishranu životinja, pravilna upotreba zaštitnih sredstava kod uzgoja biljaka i zaštita prilikom upotrebe tih sredstava	Izgrađen pravilan stav prema uzgoju i zaštiti biljaka	Praktičan rad u učionici i izvan učionice,	Organizacija i izvođenje različitih oglada sa vodom Priprema materijala Pripremanje cjelokupnog nastavnog procesa Organizacija uređenja izvora
Uzgoj i zaštita životinja	Posjedovanje znanja o uzgoju i zaštiti životinja, načinu i značaju uzgoja i njihove zaštite	Razlikovanje divljih od pitomih životinja, sistematizacija životinja prema staništu, načinu ishrane, izgledu i drugim karakteristikama	Izgrađen pravilan stav prema uzgoju i zaštiti životinja	Praktičan rad u seoskom dvorištu ili farmi, prikupljanje slika životinja, pravljenje panoa	Organizacija izlaska u prirodu Podstrekavanje, praćenje, pomaganje

Životinje i njihova potreba za hranom i kisikom (razmnožavanje i ponašanje životinja)	Posjedovanje znanja o razmnožavanju i ishrani životinja i njihovoj potrebi za kisikom, učešće u lancima ishrane	Pravljenje lanaca ishrane, način života pojedinih životinja i njihovo razmnožavanje, potreba za kisikom	Pravilan odnos prema životinjskom svijetu	Izrada tematskih panoa, istraživanje dodatnih izbora znanja, praktični radovi u školi i izvan škole, posmatranje i zaključivanje	Planiranje, pripremanje, podsticanje i rukovođenje u istraživanju Pomaganje učenicima u izradi kalendara, plakata i drugog obrazovnog materijala Saradnja sa lokalnom zajednicom i porodicom Planiranje, pripremanje, organiziranje Praćenje, bilježenje, pomaganje
Ekologija; očuvanje životne sredine	Posjedovanje znanja o ekologiji kao nauci o očuvanju zdrave životne sredine	Očuvanje životne sredine, učešće u akcijama uređenja okoliša, davanje doprinosa očuvanju životne sredine	Pravilan odnos prema očuvanju životne sredine.	Aktivno učešće u očuvanju životne sredine, praktični radovi u školi i izvan nje, prikupljanje materijala za nastavu, istraživanje, zaključivanje	Omogućavanje posmatranja, prikupljanje materijala, pomoć učenicima u samostalnom i grupnom radu Organizacija akcija očuvanja zdravog okoliša
Fizikalna svojstva tvari	Tvar/supstanca, uzorak Mjerenje temperature leda prilikom topljenja i temperature vode koja se zagrijava, vode koja ključa i isparava se, izrada grafikona promjene temperature u odnosu na vrijeme zagrijavanja. Kroz ogleda usvojiti pojmove u vezi s prelazom tvari iz jednog u drugo agregatno stanje	Prepoznavanje agregatnih stanja vode, mjerenje temperature vode, izrada grafikona,	Pravilan odnos prema preuzetim obavezama i zadacima, pravilno rukovanje priborom i materijalom za izvođenje ogleda.	Aktivno učešće u pripremi i izvođenju ogleda, preuzimanje mjera opreza, izvođenje zaključaka i interpretacija dobijenih rezultata.	Planiranje i pripremanje ogleda, preporuka šire literature učenicima, praćenje i ocjenjivanje
O tijelima	Usvojiti pojmove čvrstih, tečnih i gasovitih tijela, pravilnih i nepravilnih oblika, agregatnog stanja pojedine materije.	Ogledom pokazati da su i plinovi tijela i da zauzimaju prostor (npr. obrnutim uranjanjem čaše u vodu), usporedba pravilnih i nepravilnih oblika	Zauzimanje pravilnih stavova prema oblicima iz prirode i vještačkim oblicima, pravilna upotreba materijala i pribora za izvođenje ogleda.	Istraživanje u neposrednom okruženju, izvođenje zaključaka i donošenje sudova o pojedinim pojavama, aktivno učešće u izvođenju ogleda.	Planiranje i pripremanje nastavnog procesa, upućivanje učenika na širu literaturu, praćenje i vrednovanje rada učenika, pomoć djeci s posebnim potrebama u radu.

DRUŠTVO

DRUŠTVO

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOGA RADA

Stjecanje znanja:

- o svojoj domovini, njezinom položaju, historijskim/ povijesnim etapama razvoja, događajima iz prošlosti, stanovništvu, okruženju i važnosti očuvanja domovine kao integralnog dijela evropske i svjetske zajednice
- o borbi naroda za slobodu i neovisnost domovine u toku njenog dugog postojanja
- o kulturno- historijskim /povijesnim znamenitostima domovine
- o nacionalnim, vjerskim i kulturološkim obilježjima i osobenostima stanovnika Bosne i Hercegovine
- o regionalnim obilježjima Bosne i Hercegovine

Učenici znaju:

- obilježja koja simboliziraju našu domovinu (grb, zastava i himna)
- geografski/zemljopisni položaj Bosne i Hercegovine
- teritorijalno uređenje Bosne i Hercegovine, ulogu i značaj glavnog grada
- narode i narodnosti koje žive u našoj domovini i šire
- objasniti položaj Bosne i Hercegovine kroz historiju/ povijest, borbu i težnje njenih naroda za slobodom i nezavisnosti
- što karakterizira narode Bosne i Hercegovine u nacionalnom, kulturnom i vjerskom pogledu
- ulogu i značaj važnih kulturnih i vjerskih središta za život stanovništva
- regionalnu podjelu Bosne i Hercegovine, karakteristike regija u ekonomskom, saobraćajnom/ prometnom i kulturnom pogledu.

Sposobnosti i vještine

Učenici:

- samostalno ili u skupinama učenici promatraju, uče i dolaze do individualnih ili zajedničkih zaključaka koje mogu prezentirati
- kroz učenje razvijaju kritičko razmišljanje, spoznaje o okruženju u kojem žive i na temelju ponuđenih teza dolaze do vlastitih zaključaka bez nametanja stavova od strane nastavnika, što je doprinos razvitku kod učenika tolerancije i prava na različita mišljenja
- samostalno planiraju i po važnosti određuju kulturno historijske / povijesne spomenike koje će posjetiti, o njima razgovarati, voditi rasprave iznositi zapažanja ili napisati referat kako bi se došlo do zajedničke ocjene

Učenici znaju:

- kroz ponavljanje i sistematiziranje gradiva učenici utvrđuju prethodno stečena znanja
- izraditi lentu vremena i druga pomagala za orijentaciju u vremenu
- izraditi mapu/ kartu kulturno- historijskih/povijesnih znamenitosti naše domovine
- dati prijedloge kako sačuvati kulturno- historijske/povijesne spomenike i vlastiti doprinos za očuvanje spomenika kulture u svom kraju i šire

Vrijednosti, stavovi, ponašanje

- Učenici razvijaju pozitivne vrijednosti i stavove prema domovini, obitelji/porodicu prema sebi samima, prema drugima i drugačijima
- Naučiti slušati druge poštovati i uvažavati i drugačije stavove

- Oblikovanje moralnih vrijednosti
- Utjecati na usvajanje i bogaćenje vlastitog rječnika

Nastavni sadržaji / teme

1. Moja domovina

Moja domovina Bosna i Hercegovina
 Geografska obilježja Bosne i Hercegovine osna i
 Hercegovina i okruženje
 Glavni grad Bosne i Hercegovine, središta kantona / županija i njihova uloga
 Stanovništvo Bosne i Hercegovine(broj, raspored, nacionalna struktura i konstitutivni narodi.

2. *Iz prošlosti domovine*

Područje današnje Bosne i Hercegovine u prahistoriji
 Područje današnje Bosne i Hercegovine u antičko doba
 Najznačajnije ličnosti bosanske države – vjerska slika, kultura i umjetnost
 Narodni preporodi-kulturno-prosvjetna aktivnost u Bosni i Hercegovini u austro-ugarskom periodu
 2.7.Posebnosti i osobnosti i značaj razvitka –(političke, društvene i kulturne) Bosne i Hercegovine
 Posebnosti i osobnosti i značaj razvitka- (političke, društvene i kulturne) Bosne i Hercegovine od
 1941. – 1991.
 Nastanak samostalne, suverene i nezavisne Bosne i Hercegovine.

3. *Kulturno-povijesne znamenitosti*

Kulturno-prosvjetne i vjerske ustanove naroda u Bosni i Hercegovini
 Kulturno-historijske znamenitosti Bosne i Hercegovine
 Značajni kulturno- historijski objekti u zavičaju
 Religija- pojam, vjerska slika zavičaja i naroda u Bosni i Hercegovini

4. *Zemljopisna/ geografska obilježja Bosne i Hercegovine*

Prirodni resursi,geografske odlike-obilježlja Bosne i Hercegovine
 Razvijenost Bosne i Hercegovine, privreda i turizam Uzajamni odnos
 privrede

4. *Promet /saobraćaj*

Vrsta prometa/saobraćaja u Bosna u Hercegovini
 Najvažnije prometnice/ saobraćajnice i prometna/saobraćajna povezanost
 Prometna/ saobraćajna povezanost u naselju i zavičaju

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Nastavni predmet društvo zauzima središnje mjesto u programiranju i integriranju nastavnih sadržaja ostalih predmeta u nižim razredima osnovne škole. Po svojim programskim sadržajima i oblicima rada on pruža neiscrpne mogućnosti odgojno obrazovnih strategija koje potiču aktivno učenje i umijeće kritičkog mišljenja kako bi obrazovanje na elementarnom stupnju odražavalo potrebe demokratizacije obrazovanja u kojem učenik može opisati svijet i suditi o njemu. U tom procesu važna je uloga suvremenog učitelja. Nastavni predmet društvo u svome razvoju iznjedrio se na osnovi spoznaje o djetetovoj potrebi za cjelovitim doživljajem neposredne stvarnosti i participiranjem škole u potpomaganju djeteta u njegovoj spremnosti za sve složenije zahtjeve životnog okruženja kao i potrebe stjecanja bazičnih znanja koja garantiraju uspješno snalaženje u društvenim predmetima u višim razredima osnovne škole. U ostvarivanju složenih pitanja razumijevanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa u društvenim pojavama i procesima koje predviđa nastavni program kod učenika je prije svega potrebno poticati i razvijati znatiželju i propitivanje te umijeće kritičkog mišljenja a koje stavlja u funkciju više mentalne procese. Ako polazimo od uvažavanja demokratskih procesa putem kvalitetne nastave predmeta društvo, za učenika je važno kako u predviđenim nastavnim sadržajima i postavkama razmišljati samostalno i postupati u skladu sa svojim razmišljanjima te kako iskoristiti određene informacije sa različitih stajališta, prosuđivati o njihovim vrijednostima na osnovi osobnih potreba i ciljeva. Da bi učenici djelotvorno razmišljali, kritičko mišljenje mora postati konstanta njihova neposrednog iskustva pa se s pravom problematizira uloga učitelja kao odgovorne osobe u kreiranju kvalitetne nastave društva. Nastavnik u ovom predmetu treba voditi učenike kroz procese učenja i njegove prednosti s aktiviranjem mišljenja učenika, određivanjem svrhe učenja (motivacijom), aktivnim uključivanjem učenika u procesu učenja različitim tehnikama, poticanjem refleksije (različitost mišljenja, poticanje samoistraživanja) olakšava obradu informacija u procesu učenja i olakšava kritičko mišljenje.

U ovom razredu učenici će proširiti svoja stečena znanja o svojoj domovini, domoljublju kulturološkim razlikama koje postoje u našoj domovini te o narodima koji žive na prostorima naše domovine i u susjednim državama. Učenici će u ovom razredu učiti o prošlosti svoje domovine kako bi bolje razumjeli njezinu prošlost, sadašnjost i budućnost. Također, učenici će posebno učiti i o uređenju svoje domovine te kulturno- povijesnim znamenitostima koje karakteriziraju njezino područje. Kako bi se učenici bolje upoznali sa svojom domovinom u nastavnim sadržajima predviđeno je da se obrađuje gradivo po regijama. I na koncu učenici će obnoviti i produbiti svoja znanja o vrsti naselja i prometnoj povezanosti svoje domovine. Izučavanjem ovako predviđenih sadržaja učenici će steći potreban znanja o svojoj domovini i tako se postupno uključiti u društvene predmete koji su predviđeni u višim razredima u osnovnoj školi. Primjenom metoda racionalnog učenja i motiviranjem učenika u obradi nastavnih sadržaja uz aktivno sudjelovanje nastavnika omogućiti će učenicima stjecanje neophodnih znanja iz predmeta društvo.

PREDLOŽENI MODEL

TEME	ZNANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA
<p>Moja domovina BiH Geografska obilježja Bosne i Hercegovine</p> <p>Bosna i Hercegovina i okruženje</p> <p>Glavni grad BiH, središta kantona/županija i uloga. Stanovništvo Bosne i Hercegovine (broj, raspored, nacionalna struktura, konstitutivni narodi)</p>	<p>-Učenici na kartama/zemljovidima znaju položaj BiH i granice sa susjednim državama – položaj BiH</p> <p>-prepoznaju obilježja domovine i znaju ih objasniti</p> <p>-znaju teritorijalnu podjelu BiH i ulogu glavnog grada te županijskih središta</p> <p>- znaju narodima i narodnostima BiH, te o prirodnom i fizičkom kretanju bh stanovništva.</p>	<p>- Prepoznaju na kartama granice svoje domovine te ih znaju pokazati</p> <p>-prepoznaju državna obilježja</p> <p>- na kartama pokazati teritorijalno uređenje BiH, granice entiteta i kantona/ županija</p> <p>- Prepoznati glavne karakteristike bh stanovništva na demografskim piramidama.</p>	<p>Izgradnja pozitivnog stava o svojoj domovini i vrednovanje žrtava u prošlosti koje su postale zalag nezavisnosti i suverenosti</p> <p>- razumijevanje potrebe sadašnjeg teritorijalnog ustroja BiH kako bi se ostvarila prava konstitutivnih naroda u BiH</p> <p>- Poštovanje prema drugim narodima koji žive u našem okruženju.</p>	<p>- Samostalna izrada državnih obilježja,</p> <p>- Izrada mapa s granicama BiH</p> <p>- izrada mapa s teritorijalnom podjelom BiH, entiteta i županije</p> <p>- Izrada demografskim piramida koje pokazuju prirodno kretanje stanovništva BiH</p>	<p>Pripremanje audiovizualnih materijala koji će pomoći u obradi gradiva i učenicima vjernije prikazati novo gradivo.</p> <p>-Pomaganje učenicima u izradi osobnih mapa BiH</p> <p>- Pomaganje učenicima u izradi njihovih zadataka.</p> <p>- Pomaganje učenicima u izradi piramida koje će prikazati kretanje stanovništva u BiH. Organizacija posjeta županijskim središtima.</p>
<p>2. Iz prošlosti domovine Područje današnje BiH u prehistoriji – najznačajnija nalazišta-samo informativno</p> <p>Područje današnje BiH u antičko doba- antička kultura u mome kraju</p> <p>Slaveni i njihovi civilizacijski okviri, nastanak i teritorijalni razvoj srednjovjekovne bosanske države</p> <p>Najznačajnije ličnosti bosanske države- vjerska</p>	<p>Učenici znaju o prošlosti svoje domovine</p> <p>Učenici znaju o nastanku suverene BiH</p>	<p>- Na zemljovidima prepoznati razvoj i granice BiH kroz povijest od prvih početaka do danas.</p> <p>- usvajanje zaključaka vezanih za događaje iz prošlosti i projiciranje istih u smislu važnosti za našu sadašnjost i budućnost</p>	<p>- Izgrađivanje vlastitih stavova o prošlosti BiH na temelju naučenog gradiva</p> <p>Razumijevanje događaja iz prošlosti i njihovo preslikavanje na sadašnjost a iz istih izvlačenje pozitivnih zaključaka za bolje sutra svih u BiH.</p> <p>- Vrednovanje ispravne borbe za slobodu BiH</p>	<p>- Prikupljanje materijala o prošlosti naše domovine</p> <p>- Izrada panoa o prošlosti naše domovine</p> <p>Organiziranje školskih izložbi povodom važnijih državnih praznika.</p>	<p>- Priprema potrebnog audiovizualnog materijala vezanog za prošlost naše domovine</p> <p>- Posjeta muzejima i izložbama koji govore o prošlosti BiH</p>

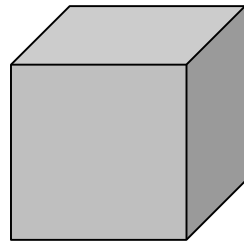
<p>Narodni preporodi – kulturno-prosvjetna aktivnost u BiH</p> <p>Posebnosti i osobnosti i značaj razvitka- političke, društvene i kulturne u BiH</p> <p>Posebnosti i osobnosti i značaj razvitka- političke, društvene i kulturne u BiH od 1941. – 1991.</p> <p>Nastanak samostalne, suverene i nezavisne BiH</p>					
<p>3. Kulturno -povijesne znamenitosti</p> <p>Kulturno- prosvjetne i vjerske ustanove naroda u BiH</p> <p>Kulturno- povijesne znamenitosti BiH</p> <p>Značajni kulturno-historijski spomenici u zavičaju</p> <p>Religija- pojam, vjerska slika zavičaja i naroda u BiH</p>	<p>Učenici znaju o kulturnopovijesnim znamenitostima BiH. Znanje o najvažnijim spomenicima iz prošlosti BiH.</p> <p>Znanje o prošlosti svog zavičaja.</p> <p>-Vjerska svetišta naroda u BiH</p>	<p>- Razlikovati spomenike prema starosti i prema važnosti</p> <p>- Moći objasniti što simboliziraju određeni spomenici u svom užem okruženju</p> <p>- prepoznavanje obilježja vjerskih svetišta</p>	<p>Razvijanje pozitivnih stavova o očuvanju kulturne baštine iz prošlosti domovine i naroda koji u njoj žive</p> <p>- Razvijanje pozitivnog stava vjerskim svetištima i njihovoj ulozi.</p>	<p>- Izraditi replike spomenika ili ih nacrtati</p> <p>- Obilazak kulturno povijesnih spomenika i rad na njihovoj zaštiti i kroz čišćenje okolnih prostora</p>	<p>Organiziranje posjeta kulturnopovijesnim znamenitostima</p> <p>Organiziranje posjeta muzejima</p> <p>Organiziranje akcija na očuvanju spomenika</p> <p>Organiziranje posjeta vjerskim svetištima</p>

<p>4. Zemljopisna/geografska obilježja BiH Prirodni resursi, geografska obilježja BiH</p> <p>Razvijenost BiH, privreda i turizam Uzajamni odnos privrede</p>	<p>Učenici znaju regionalnu podjelu BiH</p> <p>Znaju karakteristike svake od navedenih regija u kulturnom i gospodarskom pogledu Imaju znanja o privredi i turizmu BiH i njihovoj povezanosti</p>	<p>Prepoznavanja i pokazivanja regionalne podjele BiH</p> <p>Razlikuju grane gospodarstva i njegovu zastupljenost prema regionalnoj podjeli BiH</p>	<p>Razvijanje pozivnog odnosa prema okolini i prema kulturnim vrijednostima koje ta sredina ima</p>	<p>- Izrada zemljovida prema privrednoj razvijenosti</p> <p>Posjeta lokalnim privrednim objektima i sajmovima</p>	<p>- Pripremanje učenika prema individualnim i grupnim zadacima</p> <p>Pripremanje potrebnog materijala za bolju prezentaciju novog gradiva</p> <p>- Organiziranje posjeta</p>
<p>5. Promet/saobraćaj 5.1. Vrste prometa u BiH 5.2. Najvažnije prometnice i prometna povezanost 5.3. Prometna povezanost naselja u zavičaju</p>	<p>O vrstama prometa koji je zastupljen u BiH</p> <p>Najvažnije prometnice/saobraćajnice u BiH</p> <p>Prometnu povezanost u svom kraju</p>	<p>Pokazati na karti gdje se nalaze najvažnije prometnice</p> <p>- Objasniti važnost dobrih prometnica za život ljudi i za razvoj gospodarstva</p>	<p>Razvijanje kulturnih navika i civiliziranog ponašanja u prometu</p>	<p>Na mapi ucrtati najvažnije prometnice u BiH</p>	<p>Aktiviranje učenika na civilizirano ponašanje u prometu.</p> <p>Priprema audiovizualnih sredstava za izvođenje nastave</p>

Uputstva za izvođenje programa

Nastavni sadržaji iz predmeta Društvo za osnovnu školu odabrani su tako da se učenici upoznaju sa fenomenima u razvoju ljudskog društva u bosanskohercegovačkim okvirima i šire, spoznaju tok i razvojni put kojim je ono prošlo kroz različite epohe. U realizaciji nastavnog sadržaja treba težiti primjeni raznovrsnih izvora saznanja. Potrebno je voditi računa da nivo interpretacije odgovara uzrastu učenika, pa u tom cilju ograničiti broj termina sa kojima se učenici susreću prvi put. Realizacija ovog programa podrazumijeva da udžbenik predstavlja spoj sa drugim izvorima saznanja što je značajno za proširivanje znanja učenika.

Za plan i program na hrvatskom jeziku, također i za plan i program na bosanskom jeziku omogućuje se obrada jednog poglavlja s temama koje bi se odnosile na povijest/historiju jednog od konstitutivnih naroda BiH. Prijedlog tema uradili bi županijski/kantonalni zavodi za školstvo.

OSNOVE TEHNIKE I INFORMATIKE

OSNOVI TEHNIKE I INFORMATIKE

5. razred devetogodišnje osnovne škole

(ukupno: 35 časova)

Cilj nastave predmeta: Osnove tehnike

Cilj nastave predmeta **Osnove tehnike** u 5. razredu devetogodišnje osnovne škole je da upozna učenike sa osnovnim elementima tehnike kao jednim od najbitnijih segmenata života savremenog čovjeka, kao i da ih pripremi za što uspješnije pohađanje nastave i usvajanje znanja iz predmeta Tehnička kultura (6., 7., 8. i 9. razred) i predmeta Informatika (6. i 7. razred).

Zadaci nastave iz predmeta: Osnove tehnike

- uvođenje učenika u tehnička i informatička znanja
- podizanje svijesti kod učenika o tehničkim i informacionim tehnologijama: pripreme, organizacija, dostignuća, mogućnosti koje iste pružaju
- uvođenje učenika u kreativan rad putem kreativnih radionica s ciljem izrade predmeta od upotrebne vrijednosti (škola, domaćinstvo...)
- upoznavanje učenika sa kreativnim računarskim programima za ilustraciju i crtanje
- podizanje nivoa korelacije između nastavnih predmeta: tehnička kultura, informatika, matematika, moja okolina, biologija, kultura življenja
- upoznavanje osobina materijala i njihovih tehnoloških karakteristika
- ovladavanje elementarnim postupcima obrade materijala, kao i upotrebom alata
- razvijanje kreativnosti, mašte, osjećaja za koristan rad i tehničkog stvaralaštva izradom predmeta od upotrebne i estetske vrijednosti
- osposobljavanje učenika za pravilno i bezbjedno kretanje u saobraćaju
- podizanje nivoa svijesti kod učenika o značaju očuvanja životne okoline i uticaja tehnike na životnu okolinu, kao i o značaju njene primjene na zaštitu životne okoline
- poticanje na samostalnost i samoinicijativu učenika
- ukazivanje na značaj individualnog rada, sa postepenim uvođenjem rada u paru, kao kvalitetnoj pripremi za kasniji rad u grupi/timu

NAPOMENA:

a) Nastavu iz predmeta Osnovi tehnike u 5. razredu u devetogodišnjoj osnovnoj školi mogu izvoditi:

- nastavnici tehničkog odgoja
- nastavnici tehničkog odgoja i informatike
- profesori tehničkog odgoja i informatike
- nastavnici tehničkog odgoja i fizike
- nastavnici tehničkog odgoja, fizike
- profesori kulture življenja i tehničkog odgoja

b) Realizaciju nastavnog sadržaja izvoditi isključivo podjelom odjeljenja na dvije grupe, pri čemu u grupi ne bi trebalo biti više od 16 učenika.

NASTAVNE CJELINE I OBLASTI

- Uvod u nastavni predmet (1)
- Tehnika i informatika (15)
- Informatika i tehnika (13)
- Izborni dio nastave (6)

UVOD U NASTAVNI PREDMET (1 sat)

- Sadržaj nastave iz Osnova tehnike u 5. razredu: planiranje i priprema za rad u kabinetima za tehničku kulturu i informatiku, organizacija radnih mjesta, HTZ, literatura i pribor za praćenje i realizaciju nastavnih sadržaja.

TEHNIKA I INFORMATIKA (15 sati)

Izrada mehaničko-tehničkih modela i maketa od upotrebne vrijednosti

- Definisane osnovnih pojmova: šta je tehnika, podjela tehnike, zanimanja u tehnici i informatici, istorijat i razvoj tehnike i informatike
- Savladavanje osnovnih pravila tehničkog crtanja: tehničko pismo, vrste linija, rukovanje i upotreba pribora za tehničko crtanje, pravila kotiranja, mjerilo/razmjera, format A4, okvir, zaglavlje i sastavnica, (primjena računara na crtanje tehničkih crteža),
- Upoznavanje sa materijalima: papir, karton, ljepenka, koža, platno, plastična folija - dobijanje, prerada, poluproizvodi, proizvodi, osobine i primjena. Upoznavanje sa mehaničkim svojstvima pomenuti materijala, kao i sa alatima za njihovu obradu. Alat i pribor za rad sa ovim materijalima. Osnovne operacije obrade materijala u cilju dobijanja predmeta, modela i maketa od upotrebne vrijednosti (kombinacija časova tehničkog odgoja i informatike)
- Upoznavanje sa osnovnim principima uticaja tehnike i tehnologije u zaštiti životne okoline: reciklaža, prerada starog papira, organizacija skladištenja papirnog otpada
- Usvajanje osnovnih znanja o saobraćajnim pravilima i propisima: uloga i značenje saobraćajnih znakova, osnovni pojmovi, regulisanje saobraćaja na raskrsnicama, bicikl kao saobraćajno sredstvo (kombinacija teoretskog izlaganja i praktičnog rada)

KREATIVNA RADIONICA: *praktična primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja, osobine materijala, obrada, alati i pribor za obradu papira, kartona, ljepenke, kože, platna, plastične folije, kao i iz saobraćajno-tehničke kulture*

- izrada geometrijskih figura i tijela
- izrada odgojno-obrazovnih panoa, prigodnih čestitki
- izrada igračaka, akcent baciti na kreativne igračke (razne vrste slagalica od kartona)
- izrada modela saobraćajnih sredstava (kopnenog, vodenog i vazdušnog saobraćaja) uz upoznavanje sa osnovnim mehaničkim karakteristikama (korelacija nastavnog gradiva: tehnika-informatika)

INFORMATIKA I TEHNIKA (13)

Izrada nacrti i prikupljanje dostupnih informacija mehaničko-tehničkih modela i maketa od upotrebne vrijednosti

- Definisane osnovnih pojmova: šta je informatika, osnovni dijelovi računara, dijelovi i osnovne funkcije tastature/tipkovnice i miša, zanimanja u računskoj tehnici, razvoj informatike, značaj poznavanja programskih jezika za crtanje i kreaciju tehničkih crteža uz primjenu pravila tehničkog crtanja (u adekvatnom programskom jeziku)

- Savladavanje osnovnih pravila tehničkog crtanja uz pomoć računara: tehničko pismo, vrste linija, pravila kotiranja, mjerilo ili razmjera, format A4, okvir, zaglavlje i sastavnica, (kombinacija časova tehničkog odgoja i informatike)

KREATIVNE VJEŽBE: *praktična primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja)*

- izrada crteža geometrijskih figura i tijela
- izrada sastavnih dijelova odgojno-obrazovnih panoa, prigodnih čestitki
- izrada nacрта igraćaka, kao i kreativnih igraćaka (razne vrste slagalica od kartona)
- izrada nacрта modela saobraćajnih sredstava (kopnenog, vodenog i vazdušnog saobraćaja) uz upoznavanje sa osnovnim mehaničkim i fizičkim karakteristikama (korelacija nastavnog gradiva: tehnika-informatika)
- izrada kreativnih programa za testiranje usvojenih znanja iz saobraćajno-tehničke kulture

Tabela 1

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Definisanje osnovnih pojmova: šta je tehnika, podjela tehnike, zanimanja u tehnici i informatici, istorijat i razvoj tehnike i informatike		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Praćenje izlaganja i svih prezentacija predmetnog nastavnika, kao i aktivno sudjelovanje u istom.</p> <p>Aktivno učešće u kreiranju časa podrazumjeva adekvatnu pripremu učenika da prikupe određeni broj informacija sa: medija, interneta, literature i sl. (priprema multimedijalnog sadržaja, pisanog materijala i crteža za izradu obrazovnog panoa)</p>	<p>Usvajanje osnovnih znanja o: tehnici, značaju tehnike u svakodnevnom životu, razvoju tehnike, informatike, naučnicima zaslužnim za razvoj različitih oblast tehnike, afirmacija i otkrića iz tehničkih oblasti.</p> <p>Upoznavanje sa zanimanjima (uvod u profesionalnu orijentaciju), razvijanje opšte kulture, proširivanje vlastitih afiniteta i ljubavi prema važnom segmentu ljudskog života (bez tehnike, tehnologije i informatike je nezamisliv život savremenog čovjeka u 21. vijeku)</p>	<p>Izlaganja nastavnog gradiva primjenom različitih metoda u cilju što kvalitetnije, zanimljivije i afirmativnije prezentacije gradiva.</p> <p>Postavljanje različitih vrsta jednostavnih pitanja potiče učenike na kvalitetne odgovore.</p> <p>Nastavnik ilustruje, objašnjava i prezentira prethodno pripremljen obrazovni pano, koji kreira zajedno sa učenicima.</p> <p>U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik uključuje i multimedijalne sadržaje: hronološki prikaz tehničkih ostvarenja, podatke o životu ljudi zaslužnih na polju tehnike.</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Savladavanje osnovnih pravila tehničkog crtanja: tehničko pismo, vrste linija, rukovanje i upotreba pribora za tehničko crtanje, pravila kotiranja, mjerilo ili razmjera, format A4, okvir, zaglavlje i sastavnica		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Aktivno sudjelovanje u svim oblicima nastavnog rada.</p> <p>Praćenje izlaganja i prezentacija predmetnog nastavnika, praćenje multimedijalnih i drugih sadržaja koji prezentiraju nastavno gradivo na času.</p> <p>Upoznavanje sa sastavom pribora za tehničko crtanje i njegovim pravilnim korištenjem, usvajanje elementarnih znanja iz tehničkog crtanja.</p>	<p>Učenici usvajaju osnovna znanja o tehničkom crtanju, značaju poznavanja tehničkog crtanja, ulozi i značaju tehničkih crteža.</p> <p>Vizuelno uočavaju i usvajaju znanja o crtanju u mjerilu/razmjeri, kako se i zašto kotira/dimenzioniše tehnički crtež, usvajaju znanja o veličinama /formatima tehničkih crteža i njegovom izgledu (sadržaju) sa posebnim akcentom na format crteža A4. Usvajaju znanja o zanimanjima i stručnoj spremi osoba koje se u profesionalnom životu bave kreacijama i ilustracijama različitih dijelova mašina, uređaja i sl.</p>	<p>Izlaže nastavno gradivo vezano za osnovna pravila tehničkog crtanja.</p> <p>Primjenjuje različite metode u cilju što kvalitetnije, i afirmativnije prezentacije gradiva.</p> <p>Objašnjava i prezentira prethodno pripremljen obrazovni pano, koji kreira zajedno sa učenicima. U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik uključuje i upotrebu grafoskopa, radnih lista, a posebno multimedijalnih sadržaja iz oblasti tehničkog crtanja.</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Upoznavanje sa materijalima: papir, karton i ljepenka, dobijanje, prerada, poluproizvodi, proizvodi, osobine i primjena. Alat i pribor za rad sa ovim materijalima. Osnovne operacije obrade materijala u cilju dobijanja predmeta, modela i maketa od upotrebne vrijednosti		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Aktivno sudjelovanje u izlaganju predmetnog nastavnika i praćenje multimedijalnih i drugih sadržaja koji prezentiraju nastavno gradivo na času.</p> <p>Uz adekvatnu pripremu učenik može na kvalitetan način, primjenom do sada usvojenih znanja iz ove oblasti vezane za različite materijale, aktivnošću na izradi ilustracija-crteža, kao praćenju zanimljivih članaka i informacija sa medija, učestvovati u kreiranju obrazovnog panoa.</p>	<p>Učenici usvajaju osnovna znanja o materijalima koji su namijenjeni njihovom uzrastu: papir, karton, ljepenka, koža, platno, plastična folija. Usvajaju znanja o alatima i priborima za obradu ovih materijala, a ono što je posebno specifično redosljedu radnih operacija koje se primjenjuju kod izrade predmeta i uređaja od upotrebne vrijednosti.</p>	<p>Izlaganja nastavnog gradiva primjenom vezano za osnovne materijale (papir, karton, ljepenka, koža, platno, plastična folija), kao i o alatu i priboru za rad sa ovim materijalima.</p> <p>Korištenje različitih metoda u cilju što kvalitetnije prezentacije gradiva. Postavljanje različitih vrsta jednostavnih pitanja potiče učenike na kvalitetne odgovore.</p> <p>Nastavnik uključuje i upotrebu grafoskopa, izradu obrazovnog panoa, a posebno multimedijalnih sadržaja iz oblasti materijala i njihove industrijske prerade, reciklaže i sl.</p> <p>Demonstrira radne operacije sa alatom koji je namijenjen za dalju obradu u cilju dobijanja finalnih proizvoda.</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
<p>VJEŽBE: Tehničko crtanje VJEŽBE: Savladavanje radnih postupaka i upotrebe alata za rad sa papirom, kartonom, ljepenkom, kožom, platnom, plastičnom folijom</p>		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Učešće u radu prema uputstvima predmetnog nastavnika i aktivna primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vrste linija - crtež A4 formata - okvir, zaglavlje i sastavnica - crtanje u mjerilu/razmjeri - kotiranje/dimenzionisanje <p>Aktivno učešće u radu prema uputstvima predmetnog nastavnika i aktivna primjena usvojenih znanja iz obrade materijala: radne operacije i alat za obradu; papira, kartona i ljepenke (mjerenje, obilježavanje, rezanje, siječenje, dotjerivanje, izrada otvora, savijanje, spajanje, estetsko dotjerivanje).</p> <p>Samostalan pristup radu, razvijanje vlastite kreativnosti i sticabje radnih navika.</p>	<p>Učenici primjenjuju usvojena znanja o tehničkom crtanju na osnovu čega se stiče ukupan uvid u stepen usvojenosti nastavnog građiva.</p> <p>Vježba: savladavanje osnovama rukovanja proborom</p> <p>Vježba: razvijanje osjećaja za pravilnu ilustraciju svih vrsta linija u odnosu na njenu ulogu na tehničkom crtežu.</p> <p>Vježba: razvijanje osjećaja prema ilustraciji u mjerilu/razmjeri.</p> <p>Učenici primjenjuju usvojena znanja o obradi materijala, radnim operacijama i alatom za obradu: papira, kartona, ljepenke, kože, platna, plastične folije.</p> <p>Razvijanje osjećaja za korelaciju pokreta, primjena mjera HTZ-a, mjere štednje itd.</p>	<p>Realizaciju vježbi iz tehničkog crtanja i svladavanje radnih operacija i rukovanje alatom u obradi kartona, papira i ljepenke nastavnik može realizovati adekvatnim izborom jednostavnog predmeta koji će se praviti u kreativnim radionicama. Priprema takvog rada podrazumjeva izbor jednostavnih slagalica koje su sastavljene od geometrijskih likova (trokut, kvadrat, krug, pravougaonik, romb) ili izradu geometrijskih tijela.</p> <p>Nastavnik savjetima i adekvatnim pomaganjem na praktičan rad uvodi učenike u srž primjene usvojenih znanja, demonstrira radne postupke iz stalno potenciranje realizacije učeničkih aktivnosti (samostalnost učenika u radu)</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Upoznavanje sa osnovnim principima uticaja tehnike i tehnologije u zaštiti životne okoline: reciklaža, prerada starog papira, organizacija skladištenja papirnog otpada		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Praćenje izlaganja i svih prezentacija nastavnika, kao i aktivno sudjelovanje u istom. Praćenje multimedijalnih i drugih sadržaja koji prezentiraju nastavno gradivo na času.</p> <p>Uz adekvatnu pripremu učenik može na kvalitetan način primjenom do sada usvojenih znanja iz ove oblasti, učestvovati u kreiranju obrazovnog panoa.</p>	<p>Učenici usvajaju osnovna znanja tehničkim mjerama zaštite životne okoline (reciklaža, organizacija i upravljanje deponijama papira i papirnih proizvoda). Usvajanje znanja o novim proizvodima napravljenih od otpadnih papirnih materijala.</p>	<p>Prezentacija gradiva i tematike vezane za osnovne principe uticaja tehnike i tehnologije u zaštiti životne okoline: reciklaža, prerada starog papira, organizacija skladištenja papirnog otpada.</p> <p>Korištenje različitih metoda u cilju što kvalitetnije i afirmativnije</p> <p>U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik uključuje i upotrebu grafoskopa, izradu obrazovnog panoa, a posebno multimedijalnih sadržaja iz oblasti osobina materijala, predmeta i uređaja tehničkim mjerama zaštite životne okoline.</p> <p>Poseban obrazovni osvrt dati na tehničke mjere zaštite životne okoline i uticaj fabrika za preradu papira na životnu okolinu, uticaj sječe šume na eroziju tla, industrijskoj preradi, reciklaži i sl.).</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Usvajanje osnovnih znanja o saobraćajnim pravilima i propisima: uloga i značenje saobraćajnih znakova, osnovni pojmovi, regulisanje saobraćaja na raskrsnicama, bicikl kao saobraćajno sredstvo (kombinacija teoretskog izlaganja i praktičnog rada)		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Praćenje izlaganja vezanih za saobraćajna pravila i propise, kao i aktivno sudjelovanje u istom.</p> <p>Praćenje multimedijalnih i drugih sadržaja koji prezentiraju nastavno gradivo vezano za saobraćajna pravila i propise. Uz adekvatnu pripremu učenik može na kvalitetan način primjenom do sada usvojenih znanja iz ove oblasti učestvovati u kreiranju obrazovnog panoa.</p>	<p>Učenici usvajaju osnovna znanja o saobraćajnim pravilima i propisima: usvajanje teoretskih znanja o bezbjednosti u saobraćaju, definicijama: saobraćajni znakovi, šta je pješak, kolovoz, kolovozna traka, trotoar, saobraćajna traka, pješački prelaz, nosivost, vozila, opterećenje, radnje vozilom na putu, pravila regulisanja saobraćajana raskrsnicama: pravilo desne strane, saobraćajnim znacima. Bicikl u javnom saobraćaju, savladavanje vožnje bicikla na adekvatno ocrtanom poligonu (prepreke, zaustavljanje, mimoilaženje, startanje isl.)</p>	<p>Izlaganje nastavnog gradiva o o saobraćajnim pravilima i propisima, ulozi i značenju saobraćajnih znakova, regulisanju saobraćaja na raskrsnicama.</p> <p>Primjena različitih metoda u cilju što kvalitetnije, zanimljivije i afirmativnije prezentacije gradiva.</p> <p>U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik uključuje i upotrebu grafoskopa, izradu obrazovnog panoa, radnih listi, a posebno multimedijalnih sadržaja iz oblasti saobraćajno-tehničke kulture, bezbjednosti u saobraćaju, faktora bezbjednosti i sl.</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
<p>KREATIVNA RADIONICA: praktična primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja, osobine materijala, obrada, alati i pribor za obradu papira, kartona i ljepenke, kao i iz saobraćajno-tehničke kulture)</p> <ul style="list-style-type: none"> - izrada geometrijskih figura i tijela - izrada odgojno-obrazovnih panoa, prigodnih čestitki - izrada igračaka, akcent baciti na kreativne igračke (razne vrste slagalica od kartona) - izrada modela saobraćajnih sredstava (kopnenog, vodenog i vazdušnog saobraćaja) uz upoznavanje sa osnovnim mehaničkim i fizičkim karakteristikama (korelacija nastavnog gradiva: tehnika-informatika) 		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Aktivno učešće u radu prema uputstvima predmetnog nastavnika i aktivna primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja, materijala, osobina materijala, radnih operacija, alata, HTZ, mjerama štednje i ekonomičnosti.</p> <p>Primjena znanja: čitanje i analiza gotovih tehničkih crteža, izrada tehničkih crteža, primjena radnih operacija i rukovanje alatom.</p> <p>Aktivno učešće u radu prema uputstvima predmetnog nastavnika i aktivna primjena usvojenih znanja iz obrade materijala: radne operacije i alat za obradu; papira, kartona i ljepenke (mjerenje, obilježavanje, rezanje, siječenje, dotjerivanje, izrada otvora, savijanje, spajanje, estetsko dotjerivanje).</p> <p>Samostalan pristup radu, razvijanje vlastite kreativnosti i sticanje radnih navika.</p>	<p>Učenici primjenjuju usvojena znanja o tehničkom crtanju na osnovu čega se stiče ukupan uvid u stepen usvojenosti nastavnog gradiva.</p> <p>Vježba: savladavanje osnovama rukovanja proborom</p> <p>Vježba: razvijanje osjećaja za pravilnu ilustraciju svih vrsta linija u odnosu na njenu ulogu na tehničkom crtežu.</p> <p>Vježba: razvijanje osjećaja prema ilustraciji u mjerilu/razmjeri.</p> <p>Učenici primjenjuju usvojena znanja o obradi materijala, radnim operacijama i alatom za obradu: papira, kartona ljepenke.</p> <p>Razvijanje osjećaja za korelaciju pokreta, primjena mjera HTZ-a, mjere štednje itd.</p>	<p>Realizaciju vježbi iz tehničkog crtanja i svladavanje radnih operacija i rukovanje alatom u obradi kartona, papira i ljepenke nastavnik može realizovati adekvatnim izborom jednostavnog predmeta koji će se praviti u kreativnim radionicama. Priprema takvog rada podrazumjeva izbor jednostavnih slagalica koje su sastavljene od geometrijskih likova (trokut, kvadrat, krug, pravougaonik, romb) ili izradu geometrijskih tijela.</p> <p>Nastavnik savjetima i adekvatnim pomaganjem na praktičan rad uvodi učenike u srž primjene usvojenih znanja, demonstrira radne postupke iz stalno potenciranje realizacije učeničkih aktivnosti (samostalnost učenika u radu).</p>
Nastavna oblast i sadržaj		
<p>OBRADA: Definisane osnovnih pojmova: šta je informatika, zanimanja u informatici, tehnici, fizici, razvoj informatike, informatičke tehnologije, značaj poznavanja osnovnih funkcija računara, osnovni dijelovi računara, uloga i značaj poznavanja informatičkih programa i aplikacija, šta je hardver, šta je softver, funkcija tipki i tastature i perifernih uređaja, šta je folder-direktorij, šta je datoteka, na kojem principu radi računar, kako obrađuje podatke, šta je podatak, šta je informacija</p>		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika

<p>Praćenje izlaganja vezanih za definisanje osnovnih pojmova o informatici, o osnovnim funkcijama računara, osnovnim dijelovima računara, informatičkim programima i aplikacija, hardveru, softveru, funkcijama tipki i tastature, perifernim uređajima, direktoriju, datoteci, principu rada računara.</p> <p>Aktivno učešće u kreiranju časa podrazumjeva adekvatnu pripremu učenika da prikupe određeni broj informacija sa: medija, literature i sl.</p>	<p>Nastavnik na ovaj način može steći uvid u predznanje koje učenik posjeduje i sa čime raspolaže kada je upitanju nastavak rada na časovima informatike.</p> <p>Učenici usvajaju osnovna znanja o tehnici, informatici, značaju informatike i informatičke tehnologije u savremenom životu čovjeka. Historijski razvoj računara i računarske tehnike, današnja dostignuća o naučnicima zaslužnim za razvoj hardvera i softvera. Upoznavanje sa zanimanjima (uvod u profesionalnu orijentaciju),</p> <p>Razvijaju opštu kulturu, proširuju vlastite afinitete i ljubav prema važnom segmentu ljudskog života (bez tehnike, tehnologije, informatike, i drugih tehničkih oblasti je nezamisliv život savremenog čovjeka u 21. vijeku)</p>	<p>Izlaganje nastavnog gradiva vezanih za osnovne pojmove (informatika, razvoj informatike, osnovni elementi računara, značaj poznavanja osnovnih funkcija računara, uloga i značaj poznavanja informatičkih programa i aplikacija).</p> <p>Postavljanje različitih vrsta jednostavnih pitanja potiče učenike na kvalitetne odgovore, ilustruje, objašnjava, prezentira i demonstrira.</p> <p>Nastavnik uključuje i računar i direktno na računaru prezentira gradivo.</p>
---	--	--

Nastavna oblast i sadržaj

OBRADA: Savladavanje osnovnih pravila korištenja računara: pokretanje računara, osnovni i periferni uređaji. Rukovanje tastaturom/tipkovnicom – funkcije tipki računara. Upoznavanje sa perifernim uređajima (miš) – funkcije tipki miša i rukovanje. Upoznavanje sa adekvatnim programima (prednost dati jednostavnim programima za crtanje- npr. Corel. Upoznavanje sa pravilima kreiranja foldera i datoteke. Opcije: kreiranje, memorisanje, rezanje kopiranje i lijepljenje teksta.

Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Paralelan rad sa izlaganjem predmetnog nastavnika-svaka tipka, njena funkcija, rad sa mišem, rad na tekstu, rad sa opcijama: pisanje, brisanje, kopiranje, rezanje, lijepljenje, memorisanje, kreiranje foldera i datoteke.</p> <p>Paralelan rad sa nastavnikom u cilju savladavanja crtanja osnovnih linija u tehničkom crtanju, izrada jednostavnih tehničkih crteža (primjena pravila tehničkog crtanja: kopiranje, crtanje u mjerilu, izrada zaglavlja sastavnice i automatsko određivanje formata papira.</p>	<p>Učenici usvajaju osnovna znanja o korištenju računara:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kako kreirati folder, datoteku - kako ispisivati i uređivati tekst - kako povlačiti linije i uređivati iste, kako bojiti kreirane /nacrtane površine - kako i prema kojim pravilima nacrtati okvir, zaglavlje i sastavnicu na crtežu određenog formata (A4) - kako koristiti aplikacije koje kao gotove nudi program za crtanje - kako memorisati uređeno i kako datoteku smjestiti u kreirani folder - kako izaći iz datoteke i i ponovno ući u nju, kako izvršiti izmjene, memorisanje 	<p>Aktivnost na prenošenju znanja o osnovnim pravilima korištenja računara.</p> <p>Izlaganje gradiva primjenom različitih metoda. Postavljanje različitih vrsta jednostavnih pitanja potiče učenike na kvalitetne odgovore, ilustruje, objašnjava, prezentira i demonstrira.</p> <p>U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik direktno uključuje i računar kao osnovno sredstvo rada, a prateća nastavna sredstva će biti: grafoskop i multimedijalni sadržaji.</p>

Nastavna oblast i sadržaj

VJEŽBE KREATIVNA RADIONICA: Tehničko crtanje i ilustracije

Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Aktivno učešće u radu prema uputstvima predmetnog nastavnika i aktivna primjena usvojenih znanja iz informatike (programa Corel i sl.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ispis i uređenje teksta - crtanje linija i figura - rotiranja - ispunjavanje bojom - uzimanje ponuđenih gotovih ilustrovanih aplikacija - kopiranje - izrezivanje - brisanje <p>(format A4 i B5)</p> <ul style="list-style-type: none"> - vrste linija 	<p>Učenici primjenjuju usvojena znanja o tehničkom crtanju i realizacija istih na računaru (u odgovarajućem programu)</p> <p>Vježba: savladavanje osnovnih opcija crtanja linija, geometrijskih figura, tijela</p> <p>Vježba: razvijanje osjećaja za pravilnu ilustraciju svih vrsta linija u odnosu na njenu ulogu na tehničkom crtežu</p> <p>Vježba: razvijanje osjećaja prema ilustraciji u mjerilu/razmjeri.</p>	<p>Realizacija vježbi iz tehničkog crtanja na računaru. Priprema radnih zadataka jednostavnih tehničkih crteža gotovih predmeta i dijelova uređaja (ispis radi demonstracije).</p> <p>Priprema takvog rada podrazumjeva izbor jednostavnih slagalica koje su sastavljene od geometrijskih likova (trokut, kvadrat, krug, pravougaonik, romb) ili crteža geometrijskih tijela.</p> <p>Nastavnik savjetima i aktivnim pomaganjem na praktičan rad uvodi učenike u srž primjene</p>

- crtež A4 formata
- okvir, zaglavlje i sastavnica
- crtanje u mjerilu/razmjeri
- kotiranje/dimenzionisanje

Samostalna izrada tehničkih crteža na računaru.

Učenici primjenjuju usvojena znanja o crtanju okvira, zaglavlja, i sastavnice, i ispunjavanju iste odgovarajućim podacima.

usvojenih znanja, demonstrira radne postupke iz stalno potenciranje realizacije učeničkih aktivnosti (samostalnost učenika u radu)

(direktna korelacija sa nastavnim gradivom tehnike)

IZBORNI DIO NASTAVE (6)

Izborni dio nastave iz Osnova tehnike u 5. razredu sastoji se od jedne od sljedećih oblasti:

1.	Izrada modela
2.	Izrada školskih učila
3.	Izrada fotografija
4.	Tehničko-didaktički uređaji za potrebe škole i osobnu upotrebu

KULTURA ŽIVLJENJA

KULTURA ŽIVLJENJA ZA V RAZRED

PROGRAMSKI ZAHTJEVI		OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
ODGOJNI	OBRAZOVNI	MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
<p>Da kod učenika razvije potrebu za radom ,učenjem i potrebu za kućnim poslovima</p> <p>Upućivanje učenika na vrijednosti porodičnog i drugih oblika društvenog života</p> <p>Da putem praktičnih vježi učenici razviju svoju kreativnost koja će im u životu koristiti da stvaraju bolje uslove življenja</p> <p>Uputiti učenike na izbor određenih zanimanja i zanata</p> <p>Poseban zadatak nastave kulture življenja je da svojim sadržajem uspije izmijeniti loše stečene prehrambene navike</p> <p>Da se učenici nauče pravilno odnositi prema privatnim i društvenim dobrima,razvijanje ekološkog ponašanja</p> <p>Očuvanje kulturne baštine naših naroda i narodnosti ,učenjem raznih običaja, posjetom muzeja ,starinama ,čuvanjem starinskih upotrebnih predmeta i narodnih nošnji u okviru svoje porodice i sl.</p> <p>Upoznavanje učenika sa bolestima savremenog svijeta i štetnom dejstvu raznih toksikomanija</p>	<p>Razvijanje osjećaja i potrebe kod učenika za kulturnim ophođenjem i ponašanjem u okviru svoje porodice , škole i društva uopće</p> <p>Naučiti ih pravilima kulturnog ponašanja , kulturom dijaloga</p> <p>Usvajanje znanja o kulturnom načinu stanovanja ,odijevanja ,pravilnom prehranom itd.</p> <p>Naučiti ih da budu tolerantni prema drugim i drugčijim u sredini življenja i uopće u životu</p> <p>Razvijanje estetskih vrijednosti života</p> <p>Stvaranje navika za štednjom ličnih ,društvenih i pripodnih materijalnih dobara</p>	<p>Zadovoljavanje u posjedovanju znanja o osnovnim i temeljnim potrebama kulturnog življenja djeteta uzrasta od deset godina</p> <p>Koje se odnose na posjedovanje znanja o važnosti sprovođenja osnovnih higijenskih,zdravstvenih,estetskih i kulturnih potreba</p> <p>Minimalni ishodi učenja o osnovama kulture stanovanja, odijevanja i prehrane treba da kod učenika razvija ili mijenja loše stečene navike</p>	<p>Ishod učenja , ako kod učenika razvije smisao neophodnosti povezanosti teorijskog znanja i njegove primjene u svakodnevnom životu</p> <p>Ako se učenici osposobe da naučena pravila i postupke o osnovnim potrebama kulturnog življenja, putem praktičnog rada mogu izvoditi međusobnom saradnjom ,samostalno ,grupnim radom, strpljivo i uporno sa potrebom za takmičarskim osobinama.</p>	<p>Ako se kod učenika razvije uspješna komunikacija poštivanjem kulture dijaloga i međusobnog uvažavanja učenika i nastavnika</p> <p>Razviti kod učenika međusoban odnos tolerantnog ponašanja i rješavanje sukoba nenasilnim ponašanjem koja su neophodna za kulturno življenje</p>

**PROGRAMSKI SADRŽAJ NASTAVNOG PREDMETA KULTURE ŽIVLJENJA ZA V (PETI)
RAZRED DEVETOGODIŠNJEG OSNOVNOG OBRAZOVANJA**

jedan čas sedmično – 35 časova godišnje

<p align="center">1. UVOD</p>	<p>1.Upoznavanje sa programskim sadržajem, zadacima i obavezama .</p>	<p align="center">1</p>
<p align="center">2. SAVRE MENA POROD ICA (OBITE Lj)</p>	<p>1.Poznavanje porodičnog porijekla.-Izrada porodičnog stable i ličnog kartona porodice. 2.Potrebe savremene porodice- ustanove koje pružaju pomoć porodici.</p>	<p align="center">2</p>
<p align="center">3. OPĆA KULTURA PONAŠANJA (BONTON)</p>	<p>1.Nenasilno ponašanje u porodici,oblici nasilja u porodici i uopće u društvu-kultura dijaloga 2.Pravilan odnos prema starinama- očuvanje kulturne baštine sredine življenja , uopće naše domovine BOSNE I HERCEGOVINE , tradicije i tradicionalnih običaja naših naroda,prednosti i bogatstvo raznolikosti u našoj državi BOSNI i HERCEGOVINI ,poštivanje drugih i drugčijih. 3.Vježba – izrada portofolije- Starine moga zavičaja 4.Kultura demokratskog ponašanja- pojam demokratskog društva ,kako ostvariti svoje pravo i riješiti problem demokratskim putem,mali demokratski riječnik. 5.Sistematizacija programskih sadržaja Opće kulture ponašanja</p>	<p align="center">5</p>

<p style="text-align: center;">4. KULTURA STANOVANJA</p>	<p>1.Estetski elementi u stanu- tekstil,zidni ukrasi,narodne rukotvorine, sitni ukrasni predmeti. 2.Vježba – Izrada ukrasnog predmeta, aranžiranje cvijeća. 3.Tradicionalni elementi stanovanja- arhitektura bosanske kuće. 4..Posebna obilježja seoskog stanovanja- gospodarski objekti. 5.Vježba- Moj izbor namještaja za moju sobu.</p>	<p style="text-align: center;">7</p>
<p style="text-align: center;">5. LIČNA HIGIJENA</p>	<p>1.Vrste zanimanja i zanata posjeta frizerskom,kozmetičkom i drugim salonima za uljepšavanje.</p>	<p style="text-align: center;">2</p>

<p style="text-align: center;">6. KULTURA ODIJEVANJA</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vrste materijala za izradu odjeće- prednosti i nedostaci prirodnih i vještačkih materijala. 2. Boje u odijevanju- osobenost svake boje, osnovna pravila dobrog kombinovanja boja. 3. Vježba - kombiniranje dijelova odjeće u jednu estetsku cjelinu. 	<p style="text-align: center;">5</p>
---	---	--------------------------------------

7. VAŽNOST PREHRANE	<p>1.Hranljivi sastojci hrane – neophodni za rast , razvoj ,rad i očuvanje zdravlja.,pravilan raspored dnevnih obroka i njihova kalorijska vrijednost</p> <p>.</p> <p>2.Vježba – pravilan način kombiniranja namirnica – pripremanje užine i jednostavnog jela.</p> <p>3.Sistematizacija rada iz prehrane.</p>	6
8. PREHRANA I ZDRAVLJE	<p>1 Ekološka proizvodnja hrane i bolesti uzrokovane nedostatkom hranljivih sastojaka u hrani,nedostatkom hrane ,nepravilnom, prekomjernom i nehigijenskom prehranom.</p>	2
9. SERVIRANJE HRANE I PONAŠANE ZA VRIJEME JELA		1
10. TRADICIONALNO KULINARSTVO		1
11.EKONOMIKA DOMAĆINSTVA		1
12. LJEPA STRANA ŽIVOTA	<p>1.Hobi ,zabava</p> <p>2. Značaj odmora, sporta i rekreacije za kulturno življenje .</p> <p>3. Evaluacija programskog sadržaja kulture življenja</p>	2

Navedeni programski sadržaj nastavnog predmeta kulture življenja po obimu, težini, metodama rada i pristupu prilagoditi uzrastu djeteta od 10. godinana to jest učeniku petog razreda osnovne devetogodišnje škole.

LIKOVNA KULTURA

LIKOVNA KULTURA

(jedan sat sedmično - 35 sati godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA			
PROGRAMSKI SADRŽAJI		ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI I ZADACI	
TEMATSKE CJELINE ,OBLASTI	MOTIVI I TEHNIKE	OBRAZOVNI CILJEVI	Odgojni I socijalizirajući ciljevi
<p>1.TAČKA I LINIJA</p> <p>Prepoznavanje,uočavanje /registrovanje/ odnosa u svom okruženju i na likovnim djelima i sposobnost primjene prostornih organizacija kompozicije :</p> <p>-statična i dinamična - vodoravna /horizontalna/ - okomita/uspravna</p> <p>- kružna -piramidalna -slobodna</p> <p>Savladavanje upotrebe linija /crta/,tačaka u Cilju ostvarivanja Prostornih organizacija Kompozicije.</p> <p>- Kombinovanje /linije /crte/ sa plohom, Tačkom i mrljom i Njihov odnos</p> <p>- Crtačke teksture</p>	<p>- Iz neposrednog okruženja: ljudi, životinje,biljke,pojave u prirodi,objekti, prostori</p> <p>- Korelacija sa drugim predmetima /sadržaji drugih predmeta/: maternjeg Jezika,/priča,bajka, Pjesma,poslovice...../ Prirode i društva , Matematike,istorije/historije, muzičke I tjelesne culture,kulture življenja,BiH kulturne baštine</p> <p>-Njegovanje tradicije i narodnih običaja : praznici,značajni datumi,etnografsko naslijeđe</p> <p>-Primjena tačaka i crta/ linija sa svim karakteristikama i svojstvima u isticanju teksture</p> <p>Kompozicioni /prostorni/odnosi u Vizuelno likovnim sadržajima</p> <p>Primjena svih oblika poticaja u realizaciji likovnih radova</p> <p>-grafitna olovka,tuš i pero, Tuš i drvce,tuš i kist,lavirani Tuš,flomasteri/crni ili tamni/drveni ugljen</p>	<p>- Prepoznati i uporediti na svojim umjetničkim radovima prostornu organizaciju kompozicije: -statičnu dinamičnu, -vodoravnu /horizontalnu/ -okomitu /uspravnu/ -kružnu -piramidalnu -slobodnu</p> <p>-Moći registrovati, razumjeti i predstaviti različite forme organizacije kompozicije upotrebom crtačkih tekstura.</p> <p>-Usvojiti pojmove Organizacije kompozicije: -statično i dinamično -vodoravno /horizontalno/ -okomito /uspravno/ -kružno -piramidalno -slobodno</p>	<p>-Dalji rad na razvijanju senzornih, manipulativnih, izražajnih i praktičnih sposobnosti kod učenika sa naglaskom na karakterizaciju oblika i figura,u dvo i trodimenzionalnoj organizaciji prostora -Razvijanje sposobnosti kombinatorike, logičkog zaključivanja, divergentnog mišljenja</p> <p>-Razvijanje kritičkog mišljenja ,formiranje stavova i odnosa prema vrijednostima, očuvanje kulturne baštine i prirodne okoline</p> <p>Izgrađivanje pozitivog odnosa prema radu: inicijativa, samostalnost, istrajnost, dosljednost, angažovanost, spremnost za saradnju, i timski rad - Razvijanje humanih odnosa, solidarnosti; jačanje i bogaćenje emocija</p>

<p>2. BOJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sposobnost opažanja, prepoznavanja i predstavljanja uočenog u okruženju i na likovnim djelima: - likovnih elemenata i - principa komponovanja <p>mrlja, ploha, potez, debeli namaz, lazurni namaz, kompozicija boja, harmonija, ritam, dominacija, harmonija</p> <p>ahromatske boje u funkciji bogaćenja palete boja</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oslabljene i intenzivne boje - boja kao sredstvo ostvarivanja slikarskih tekstura 	<ul style="list-style-type: none"> - Akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel, zgrafito /grebanje premazane osnove prethodno obojene voštanim bojama/, flomasteri u boji /za manje formate radova/, mozaik 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočavanje značaja obogaćivanja izraza uvođenjem više valerskih vrijednosti boje. - Uočavanje, shvatanje značaja i mogućnosti upotrebe potpunije /bogatiije/ palete boja, kao i načina njene primjene - Lazurno, transparentno, boja preko boje daje novu valersku vrijednost /boju/. - Pastuozno, naglašen deblji nanos boje /uočava se potez kista, rukopis autora/. - Razumjeti i moći predstaviti oslabljenu boju /miješanje boja/ proširivanje /bogaćenje/ palete boja - Usvojeni pojmovi za oblast boja: mrlja, ploha, potez, debeli namaz, lazurni namaz, kompozicija boja, harmonija, ritam, dominacija 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje sposobnosti posmatranja, sintetičkog koncipiranja, uočavanja, zaključivanja, snalažljivosti, kreativnog, konkretnog i apstraktnog mišljenja, bogaćenje mašte, orijentacija u vremenu i prostoru - Razvijanje sposobnosti pripremanja tonova boja, valerskih /svjetlosnih/ vrijednosti, za njihovu primjenu u praktičnom radu /realizaciji likovnih radova/, odjevanju, oplemenjivanju životnog prostora, kreiranju znakova vizuelnih komunikacija, kreiranju izgleda upotrebnih predmeta ....
<p>3. PLOHA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dalje savladavanje oblasti grafike, građenje i razvijanje senzibiliteta prema grafičkom izrazu i oblasti grafike. - dalji rad na potpunijem odnosu primjene slike i teksta. - Organizacija kompozicije kroz oblasti: crtanja, slikanja, grafike 	<ul style="list-style-type: none"> - Papir grafika /izrada šablona od papira kartona/ - Visoki tisak, linorez /izrada šablona, klišeja na linoleumu/ - Kolaž kroz primjenu kompozicionih odnosa slike i teksta 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočavanje značaja vizuelnog odnosa slike i teksta u primjeni organizacije kompozicije - Razumijevanje složenih grafičkih odnosa, rad na izradi klišeja za visoki tisak /linorez, karton grafiku/ dalje razvijanje senzibiliteta u grafičkom izrazu. - Usvojeni pojmovi za oblast ploha: inicijal, kaligrafija, minijatura, vizuelna informacija, znak, linorez, visoki tisak, grafičar 	<ul style="list-style-type: none"> - dalji rad na razvijanju sposobnosti predstavljanja sadržaja; pjesme, priče, događaja, pojava u prirodi, osjećanja, emocija i slično kroz likovni izraz

<p>4. POVRŠINA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Površina u likovnoj oblasti: dizajna, grafičkog dizajna, industrijskog dizajna, primijenjene umjetnosti - Uloga površine u savremenim medijima: kompjuterskoj grafici, spotu, TV poruci, plakatu kroz različite kompozicije /dinamična i statična kompozicija/ - Uloga površine u formi poruke, novi kreirani znakovi vizuelnih komunikacija, odnos površina i vizuelna jasnoća poruka 	<ul style="list-style-type: none"> - Složenija kreativna rješenja i realizacija u različitim materijalima - Kreiranje novih vizuelnih informacija /poruka/, novih znakova, odnos slike i teksta: naslovne stranice /knjige, školskog lista.../ - Kreiranje novog izgleda industrijskog predmeta /proizvoda/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Razumjevanje uloge i značaja znakova vizuelnih komunikacija i ovladavanje mogućnostima korištenja sa ciljem prenošenja vizuelnih informacija - Osposobljavanje za kreiranje novih vizuelnih znakova i vizuelnih poruka - Uočavanje značaja uloge površine u naglašavanju važnog /bitnog/; malo-veliko, statično-dinamično, svijetlo-tamno ... - Uočavanje izražajnih mogućnosti stripa /sinteze slike i teksta/ - Razumjevanje spota, TV poruke, plakata kao forme vizuelnih komunikacija - Usvojeni pojmovi za oblast površina: vizuelna informacija /poruka/, industrijski dizajn, spot, TV poruka, statično, dinamično 	
---	--	--	--

<p>5. MASA I PROSTOR</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dalji rad na potpunijem shvatanju prostora i oblikovanja u prostoru - Puna plastika u prostoru - Mobili /pokretne forme u prostoru/ dinamična skulptura - Reljef kao skulptorska forma: niski /plitki/ reljef, meco reljef /srednje ispupčene forme, 1-2 trećine mase u prostoru/, visoki reljef /skulptura u prostoru koja se samo sa nekim djelom utapa u osnovu/ - Masa i prostor u arhitekturi, elementi građenja: - Konstrukcija - Zid - Stub /kvadratične osnove/ - Stup /kružne osnove/ - Krov 	<ul style="list-style-type: none"> - Usložnjavanje odnosa prema prostoru i oblikovanje prostora u oblasti: oblikovanja, građenja, primijenjene umjetnosti i dizajna - Upotreba svih materijala dostupnih dostupnih uzrastu - Rad na karakterizaciji figura u prostoru, odnos dijelova i cjeline - Realizacija plitkog reljefa - Ravnoteža i pokret u prostoru /mobili/ realizacija skulpture u prostoru - Organizacija prostorne kompozicije različitim elementima /po veličini i obliku/, instalacija, prostorna organizacija /maketa, urbanizam/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Razumijevanje i mogućnosti predstavljanja prostora i oblika u prostoru - Sticanje sposobnosti prevođenja /transponovanja/ dvodimenzionalnog u trodimenzionalno u dvodimenzionalnu formu /organizaciju/ - Prostorna organizacija može imati malu i veliku masu: mobili – rad na organizaciji ravnoteže i pokreta <p>Usvojeni pojmovi: Masa, prostor, gradnja, arhitektura, građenje, elementi građenja, zid, stub, stup, krov, niski /plitki/ reljef, meco reljef, visoki reljef, mobili /skulptura u pokretu, pokretne forme/</p>	
---	--	---	--

OČEKIVANI REZULTATI

Sa učenicima se radi na daljem usvoju i proširivanju znanja o upotrebi materijala i sredstva koji se koriste u oblasti tačka i linija:

- da znaju razlikovati vrijednosti linija, po intenzitetu /jačini/, po prostirnoj orijentaciji,
- da mogu prepoznati ritam i upotrebljavati ga u svom likovnom izrazu,
- da mrlju i tačku koriste kao likovni elemenat u predstavljanju različitih tekstura i osmišljavanju kompozicije, organizacije kompozicije: statična i dinamična, vodoravna /horizontalna/, okomita /uspravna/, kružna, piramidalna, slobodna
- da znaju da je površina omotač nekog oblika /objekta, predmeta/ u prostoru
- da tlocrt predstavlja crtež osnove nekog objekta /neke građevine/
- da usvoji termine, elementi građenja, arhitektura, konstrukcija, zid, stub, stup, krov
- da dalje usavršavaju tehniku korištenja; olovke, tuša i drvceta, tuša i kista, da savladaju tehniku laviranog tuša,

za oblast slikarstva:

- da dopunjuju i proširuju znanja o slikarskim tehnikama; akvarelu, gvašu, temperi, kolažu, pastelu, flomasterima u boji, mozaiku
- da miješaju boje i da upotrebljavaju različite intenzitete boja /da jedna boja može biti svjetlija i tamnija/ da se miješanjem mogu dobiti tonovi drugih boja
- da proširuju znanje o komplementarnom kontrastu /boje koje se slažu, a nalaze se u suprotnosti/,
- usvojiti će da način na koji je nanescena boja predstavlja slikarski rukopis /teksturu/, lazurno i pastuozno, rukopis autora

za oblast ploha/grafika:

- da usvoje pojam kliše, šablon /matrica/, grafički otisak, grafičar, štampanje
- da savladaju princip izrade jednostavnog šablona za visoki tisak, linorez, papir grafika
- da znaju osmišljeno u organizaciji kompozicije primjenjivati sliku i tekst, izrada stripa, naslovne strane knjige...

za oblast površina, masa i prostor:

- da uočavaju odnose u prostoru, uočavaju proporcije, prepoznaju karakter oblika
- da su sposobni organizovati kompoziciju po principu pokretne ravnoteže /mobili/,
- da znaju šta je simetrija i asimetrija,
- da su u stanju izvesti prostorni crtež /crtež sa tankom mekom žicom/
- da znaju šta je to trodimenzionalna tekstura /tekstura izvedena sa nekim oblikovnim materijalom/
- da raspoznaju šta je puna plastika /figura u prostoru/, a šta reljef: plitki, meco i visoki reljef
- da rade na jednostavnim rješenjima grafičkog dizajna, odnos plohe i teksta /naslovna strana za knjigu, plakat, papir za pakovanje....../
- da kreiraju kadar stripa ili strip, TV spot....
- da usvoje pojmove, vizuelna informacija, kadar, strip, fotografija

STRUKTURA PROGRAMA

1. TAČKA I LINIJA Likovno

područje crtanje:

Organizacija kompozicije, smještanje rada u zadati format, dinamična i statična kompozicija, horizontalna /vodoravna/ kompozicija, vertikalna /uspravna/ kompozicija, kružna, piramidalna /trougaona/, slobodna /raspršena/, dominacija

2. BOJA

Likovno područje slikanje:

U slikanim radovima primjenjivaće se kao izražajna sredstva pri realizaciji kompozicije: mrlje, potezi, lazurni /tanki/ nanos boje, pastuozi /debeli/ nanos boje, harmoničan /skladan/ odnos boja, ritam, dominacija

3. PLOHA

Kroz tematsku oblast PLOHU realizovaće se sve likovne oblasti koje se u svojoj konačnici iskazuju u dvodimenzionalnoj formi; crtež, slika, grafika.

U petom razredu, pored navedenih organizacija kompozicije, dalje će se raditi na potpunijoj primjeni odnosa slike i teksta, s obzirom na uzrast interes učenika biti će usmjeren prema daljem savladavanju oblasti grafike, jednoboje i višeboje /visokog tiska/, u tehnici papir grafike i linoreza.

4. POVRŠINA

Tematska oblast Površina realizuje se kroz likovne oblasti; dizajna, grafičkog dizajna, industrijskog dizajna, primijenjene umjetnosti, kompjuterske grafike, spot, TV poruka, plakat, navedenih kompozicija onih odnosa: dinamična i statična kompozicija,

horizontalna /vodoravna/ kompozicija, vertikalna /uspravna/ kompozicija, kružna, piramidalna /trougaona/, slobodna /raspršena/, dominacija.

Znakovi vizuelnih komunikacija, kao elementi vizuelnih poruka i njihova likovnost. Učenici rade na izradi stripa, znakova vizuelnih komunikacija, anlizi fotografije, uočavanju i razumijevanju spota, vizuelne medijske poruke.

5. MASA I PROSTOR

Tematska cjelina, masa i prostor obuhvata likovne oblasti:

Oblikovanje, građenje, primijenjenu umjetnost i dizajn.

I dalje u ovom uzrastu prisutan je izražen interes za oblikovanjem u prostoru, koje djeca doživljavaju kao igru povezanu sa estetskim stvaralačkim procesom. U kreativnom procesu koriste se svi materijali pristupačni uzrastu i psihofizičkim mogućnostima djeteta. Definišu se pojmovi i realizuju radovi u punoj plastici, mobilni /pokretne forme u prostoru/ kao i reljefi

/niski reljef, meco reljef, visoki reljef/. Arhitektonski elementi /elementi gradnje/: konstrukcija, zid, stub, stup, krov.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Likovna kultura u V razredu, podrazumijeva početak sintetičkog koncipiranja vizuelnog doživljaja, povezivanje novih vizuelnih iskustava sa do tada prethodno stečenim znanjem, bogaćenjem novim likovnim sadržajima i likovnim iskustvima, nivoom usvojenog doživljavanja likovne umjetnosti.

Usvajanje znanja i likovno kreativni rad realizuje se kroz forme prostorne organizacije kompozicije:

1. OBLIKOVANJE NA PLOHI - dvodimezionalna organizacija kompozicije
2. OBLIKOVANJE U PROSTORU – riješavanja trodimenzionalnih formi

Ove dvije podjele kerativnog rada po prostornoj organizaciji kompozicije, realizuju se kroz LIKOVNE OBLASTI /likovna područja.

Za oblikovanje na plohi kroz područja:

- CRTANJE
- SLIKANJE
- GRAFIKA
- PODRUČJE VIZUELNIH KOMUNIKACIJA

Oblikovanje u prostoru kroz područja:

- PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE
- PODRUČJE VIZUELNIH KOMUNIKACIJA

Programski sadržaji predmeta LIKOVNA KULTURA u osnovnoj školi realizuju se kroz formu tematskih cjelina/oblasti koje bi trebale biti ustrojene /unificirane/ jednobrazno za sve razrede od 1-9. razreda.

1. TAČKA I LINIJA
2. BOJA
3. PLOHA
4. POVRŠINA
5. MASA I PROSTOR

Ovakva forma obezbjeđuje kontinuitet u usvajanju i proširivanju znanja, sposobnosti i likovne kreativnosti djece, permanentno kroz cjelokupni osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Tematske cjeline bi se realizovale kroz likovno kreativni rad u svakom polugodištu, što znači da bi svaka tematska cjelina bila dva puta obrađena u toku školske godine. Ovakav pristup zaokruživanja jedne cjeline kroz likovne zadatke /likovne probleme/ obezbijedio bi veću preglednost i sistematizovanje gradiva koje učenici trebaju usvojiti i njegovo logičko ponovno proširivanje u drugom polugodištu. Ponavljanje tematskih cjelina u formi koncentričnih krugova pruža mogućnost preispitivanja usvojenih i prezentiranja novih sadržaja i znanja. Ovako postavljene tematske cjeline ne isključuju ni jednu oblast, niti bilo koju tehniku. Kvalitet učenja u likovnoj kulturi je proces kada učenici vizueliziraju problem koji ranije nisu znali, prepoznaju ga i razriješe putem likovno tehničkih sredstava. Taj proces kod učenika razvija kreativno mišljenje, sposobnosti i saznanja što utiče na formiranje likovno oblikovnih temelja koji će im pomoći u analizi složenih vizuelno likovnih ideja i problema u komponovanju osmišljenih likovnih kompozicija.

Likovna pismenost podstiče se kroz nastavu koja učenike uključuje u aktivan proces vizuelnog istraživanja, doživljaj zadovoljstva u razrješavanju problema i sposobnosti vrednovanja. Razvoj likovne pismenosti obuhvata razradu zadatah nastavnih tema putem kojih učenici spoznaju /stvaraju predstavu/ o značaju likovne umjetnosti u vlastitom životu, i interakciju umjetnosti, nauke i društva, novih medija i okruženja.

Motivi – teme /likovni sadržaji/

Zahvalne teme za likovno kreativni rad predstavljaju doživljaji i spoznaje. Motive prema svojoj vizuelizaciji sadržaja dijelimo na:

1. Vizuelne motive
2. Nevizuelne motive
3. Motive likovne forme /likovni i kompozicioni elementi/

- iz neposrednog okruženja djeteta; porodica, škola, mjesto stanovanja, prostori, objekti, pojave u prirodi, biljke.....
- sadržaji drugih predmeta /korelacija sa drugim predmetima/; maternjeg jezika /priča, bajka, poslovice, basna, pjesmica, matematike, prirode i društva, glazbene kulture, tjelesne i zdravstvene kulture i kulture življenja
- iz narodnih običaja /tradicije/; značajni datumi, praznici, etnografsko nasljeđe
- značajna umjetnička ostvarenja iz svjetske likovne /baštine/ umjetnosti
- likovni i kompozicioni elementi; shodno učeničkom uzrastu razrješavanje likovnih zadataka kroz upotrebu likovnih i kompozicionih elemenata
- nevizuelni poticaji; emocije /osjećanja/, čula, muzika...

POJMOVI KOJE ĆE UČENICI USVOJITI

CRTANJE : usvojiti pojmove organizacije kompozicije: statično-dinamično, vodroravno- uspravno, kružno, piramidalno i slobodno

SLIKANJE: uočavanje značaja obogaćivanja izraza uvođenjem više valerskih vrijednosti boje, usvojeni pojmovi mrlja, ploha, potez, pastuozni namaz, lazurni namaz, kompozicija boja, harmonija, ritam, dominacija

GRAFIKA: malo-veliko, statično-dinamično, svijetlo-tamno, kliše za visoki tisak linorez, karton grafiku, inicijal, kaligrafija, minijatura

PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE: masa, prostor, gradnja, arhitektura, građenje, elementi građenja, zid, stub, stup, krov, niski /plitki/ reljef, meco reljef, visoki reljef, mobilni /skulptura u pokretu, pokretne forme/

VIZUELNA KOMUNIKACIJA: grafički dizajn, vizuelna informacija /poruka/, industrijski dizajn, spot, TV poruka, statično, dinamično

OCJENJIVANJE

Ocjenjivanje u predmetu Likovna kultura je izuzetno složen segment rada nastavnika, s obzirom na činjenicu da crtež predstavlja cjelinu koja u sebi sadrži komplekse sposobnosti i osobina djeteta, upornosti i iskustva, stečenog znanja i usvojenih navika, pozitivnog i negativnog uticaja sredine, kao i sklad emocionalnih i izražajnih sposobnosti transponovanih u likovne elemente. Iz tog razloga i dječiji crtež moguće je analizirati sa različitih aspekata:

1. estetskog
2. psihološkog
3. pedagoškog.

Ako prihvatimo da se djeca likovno izražavaju jer imaju potrebu da iskažu svoj svijet, svoje viđenje svijeta, predmeta i pojava, svoje strahove i oduševljenja, onda su svi ti radovi “stenografski zapis duše” i kao takvi moraju biti dobri. Predmet Likovna kultura složen je iz dva segmenta;

1. Likovna Forma /Likovni jezik/ i

2. Likovnih sadržaja

Oblast Likovna Forma /Likovni jezik/ koji se odnosi na likovne elemente i principe komponovanja su teoretskog karaktera i mogu se savladati i usvojiti.

Činjenica je da se nastavnik u razredu susreće sa učenicima koji su nadareni i onima koji nisu. Učenici koji nisu talentovani trebaju imati priliku u skladu sa svojim mogućnostima da usvajaju likovni jezik i njime se izražavati. Prilikom ocjenjivanja manje nadarenih učenika treba pratiti i imati u vidu individualne mogućnosti, stepen zalaganja i želje da se realizuje postavljeni zadatak, napor koji djetelo ulaže u realizaciju zadatka da bi postiglo rezultat, aktivnost na časovima likovne kulture. **Nema loših dječijih radova.**

Vizuelno estetska kultura razvija kod učenika sposobnost uživanja i razumijevanja umjetnosti, odnos prema estetskom, pravilno doživljavanje vizuelnih informacija, odnos prema svjetskoj i našoj kulturnoj baštini.

Pravilan odnos nastavnika prema učeničkim radovima je od izuzetnog značaja za likovno kreativni rad djece. Ako nastavnik traži od djece da tačno "prepisuju" percipirano, da doživljavaju i gledaju očima odraslih svijet oko sebe, onda takva nastava Likovne kulture ne odgovara osnovnim principima savremene nastave, ciljevima i zadacima koji se pred nju postavljaju.

***MUZIČKA/GLAZBENA
KULTURA***

MUZIČKA /GLAZBENA KULTURA ZA V RAZRED
(1 sat sedmično - 34 sata godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA		
PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI / ISHODI UČENJA
ZNANJE	<p>Sticanje znanja o:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mješoviti hor i višeglasno pjevanje ; horski glasovi; -Tačno imenovanje naučenih notnih trajanja, oznaka i termina (italijanski) -Uvođenje novih muzičkih pojmova I novia: solmizacija; mjera 6/8 - pjevanje jednostavnih primjera solmizacijom; - Svjesno izvođenje jednostavnih brojalice i primjera prema notnom zapisu u 2, 3 i 4-dijelnoj-dobnoj mjeri ritamskim govorom; - Sviranje kao pratnja uz pjevanje i kroz aranžmana uz svjesno korištenje muzičkih znanja; -orkestarskim instrumenatima po grupama: gudački, duhački drveni i limeni, udaraljke; 	<p>Učenici bi trebali imati znanje i razumijevanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - O osnovnim elementima vokalne tehnike (tačna intonacija, dikcija, artikulacija), te tehnike sviranja radi kvalitetnije interpretaciji muzičkog djela u horu i orkestru; - osnovnih muzičkih pojmova iz metrike, ritmike i melodike; - Svjesno obrazlaže najadekvatniju primjenu raznih instrumenata u samostalnoj izradi originalnih aranžmana; -Pokazuje veliku zainteresovanost i ljubav prema muzici, svjesnost o značaju i potrebi muzike u životu;
SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p>Razvijanje muzičke sposobnosti i vještine:</p> <ul style="list-style-type: none"> -samostalnog uočavanja, saopštavanja poznatih i novih termina i pojava u notnom zapisu; - Samostalne i kvalitetne interpretacije muzičkog djela (od solističkog do skupnog); -memoriranja djela, naslova i autora; -sistematiziranja muzičkih znanja uz korištenje muzičkih termina; -Improvizacija i prezentacija ideja (individualno i u grupi); predviđanja rezultata - korištenja znanja u osmišljavanju ideja za kreativno ispoljavanje i izražavanje doživljaja (likovno, literarno i pokretom); 	<ul style="list-style-type: none"> - Svjesno prihvata i ispravlja svoje greške u intonaciji i u muziciranju; ukazuje i na greške i ispravlja i druge; - Prethodna muzička iskustva i muzičke termine koristi u daljem učenju; - Već formirane kriterije za procjenu kvaliteta koristi prilikom izvođenja i slušanja djela; - Uživanje u sve slobodnijem predstavljanju publici sa improvizacijama na Orffovim instrumentima na vlastitu inicijativu; -Pred novim muzičkim zadatkom pita i traži odgovor; - Slobodno izlažu svoje mišljenje i ideje i prave poređenja ostvarenog;

<p>VRJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE</p> <p>STRUKTURA SADRŽAJA</p> <p>I PJEVANJE I SVIRANJE</p> <p>II MUZIČKE/GLAZBENE IGRE III</p> <p>BROJALICE</p> <p>IV SLUŠANJE MUZIKE</p> <p>V DJEČIJE STVARALAŠTVO</p>	<p>Razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavova:</p> <ul style="list-style-type: none"> -samokritičnost prema sebi kao izvođaču (vokalnom i instrumentalnom) , a u odnosu na druge, - Postaje sve snažnije i intenzivnije ispoljavanje emocionalne i estetske osjetljivosti na kvalitet muzike; -ispoljavanje vrlo intenzivnih interesa i ljubavi prema sadržajima iz muzičke baštine BiH; - svjesnost značaja muzike u životu i potrebi učenja o muzici i muziciranja kroz čitav život; -vrlo jasno ispoljavanje razvoja interesa i intenzivne želje za bavljenjem muzikom koja treba da postane trajna potreba; 	<ul style="list-style-type: none"> -Razvijati samopouzdanje u pjevanju i sviranju je sve veće, kao i zalaganje i odgovornost za kvalitet skupnog muziciranja; - Iskreno i dobronamjerno iskazuje svoje mišljenje i kritiku, a poštuje i cijeni mišljenja i stavove drugih; - Uočava i hvali; aplauzom nagrađuje najkvalitetnije izvođenje; -Ispoljava svoj odnos prema muzici i želju da je često sluša u školi, na koncertima i sl. -Traži sam i sa vidnim zadovoljstvom se uključuje u muzičko-scenske i druge projekte sa muzikom; -Samostalno se uključuje u muzičke sekcije; -Djeluje i na druge da slijede njegov primjer; - Propagira upis mladih učenika u muzičku školu;
--	--	---

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Iako u uslovima **minimalnog** broja časova (**1 čas sedmično**) u petom razredu pored upornog i istrajnog rada na korekciji problema koje imaju pojedini učenici u oblasti melodike (tačna intonacija, širenje opsega glasa, memorisanje melodije), ili ritmike, posebno intenzivno raditi na kultivisanju dječijeg glasa i podizanju kvaliteta pjevanja pojedinca i prilagođavanja glasa u skupnom muziciranju. U ovom razredu pored rada na razvoju muzikalnosti i trajnih interesa i ljubavi prema muzici, raditi vrlo ozbiljno na osvještavanju i korištenju ranije usputno usvojenih italijanskih muzičkih termina u muzičkom opismenjavanju. U ovoj oblasti velika novina je pjevanje *solmizacijom u C dur ljestvici* i kontinuirani rad na razvoju osjećaja za ritam i metriku kroz brojalice koje treba izvoditi *ritamskim govorom*, polazeći od *svjesne analize notnog zapisa*, te *reprodukcije trajanja prikazanih u notnom zapisu*, te upoznavanje novih notnih znakova i mjere (6/8, *informativno*). I dalje raditi na sve samostalnijem određivanju osnovnih elemenata muzičkog djela, a posebno zapažanju i određivanju forme muzičkog djela (muzička rečenica, tema, fraza, cjeline), izvođača i sastava, muzičkih instrumenata orkestra, vrste glasova u horu (četveroglasni hor).

U skladu sa smanjenim brojem časova u odnosu na predhodna četiri razreda smanjen je broj pjesama za pjevanje i sviranje, kao i slušanje muzike, a posebno broj muzičkih igara i brojalica.

Pjevanjem i sviranjem treba obraditi najmanje **12 pjesama** u toku školske godine. Nakon doživljaja pjesme u izvođenju nastavnika i sa CD-a, djeca je uče pjevajući uz nastavnika, u cjelini, uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir, sintisajzer, gitara). Praćenjem i analizom notnog zapisa u udžbeniku, učenici će učvrstiti i u praksi i interpretaciji svjesno koristiti ranija znanja vezana za tempo i dinamiku, notne vrijednosti (osminka, četvrtinka, polovinka i cijela nota i od govarajuće pauze), mjere (2, 3 i 4-dijelnu) i naučiti i *novu 6/8 mjeru*. Primjeniti ranija i nova muzička znanja u kreiranju pratnje i aranžmana za Orffove instrumente. Najjednostavnije pjesme iz ranijih razreda, kao što su: „Satić kuća“, „Patak“, „Hodavka“, „Sage se mlada do zemlje“ i slično, prema izboru nastavnika mogu se sa djecom raditi tako da ih djeca uče svirati na klaviru, metalofonu ili ksilofonu.

Učenici u petom razredu treba da nauče najmanje **4 muzičke igre** koje uključuju pokret. One pomažu i tjelesnom odgoju i upoznavanju narodne muzičke tradicije raznih zemalja svijeta, a sastoje se iz osnovnih pokreta s plesnim elementima, te raznih kretnji ruku. Koreografije okretnih igara i kola iz različitih krajeva imaju utvrđene figure i kretnje.

Tako su djeca kroz pjevanje i sviranje i muzičke igre bila u prilici da upoznaju pored djela iz BiH, stvaralaštvo i tradiciju iz Hrvatske, Srbije, Slovenije, te Slovačke, Engleske, Škotske, Francuske, Austrije, Njemačke, Rusije, Norveške i Meksika. Na taj način je Nastavni program za peti razred dobio *multikulturalni karakter*.

U petom razredu treba naučiti najmanje **4 brojalice**, koje su dječija igra, a istovremeno i dječije tradicionalno stvaralaštvo. One i u ovom razredu spadaju u racionalne i iracionalne brojalice, čiji ritam i metrika pomažu razvoju muzikalnosti djeteta. Ova oblast je veoma pogodna za uvježbavanje *nota po trajanju i podjelu jedinice na dva dijela*, i *ritamskog govora* pa će omogućiti da se ranije doživljene muzičke zakonitosti osvijeste, te znanja učvrste i sistematiziraju. Kreativnost u ovoj oblasti podrazumijeva podsticanje učenika u osmišljavanju originalnih aranžmana i inventivnoj interpretaciji.

Slušanjem u petom razredu treba upoznati najmanje **14 kompozicija**, jer ono pruža obilje mogućnosti za upoznavanje muzičke umjetnosti i muzičke literature iz svijeta. I nadalje je težište na umjetničko-doživljajnoj komponenti, sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrednotama budu u stalnom porastu. Slušanjem treba učvrstiti vizuelno i zvučno orkestarske instrumente po grupama: gudački, duvački: drveni i limeni i udaraljke. I nadalje podsticati djecu da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno ili likovno, kao i pokretom jer se time podstiče njihova kreativnost.

Za oblast **dječijeg stvaralaštva** u petom razredu zbog smanjenog broja nastavnih časova, nisu mogli biti odvojeni posebni časovi kao u predhodna četiri razreda. Zato je neophodno u svakoj od navedenih oblasti pronaći najefikasnije načine za slobodniju individualnu improvizaciju i druge oblike neverbalne komunikacije (u paru, grupnu i kolektivnu). Podsticati djecu da kroz muzičko-scenske igre

povezuju razne umjetničke oblasti sa naglaskom na originalnost i raznovrsnost dječijih rješenja. Njegovati razne oblike svjesne improvizacije (na zadanu melodiju, ritam, te izmišljanju melodije na date stihove, kao i stihove na zadanu ili novu melodiju), uz korištenje instrumenata (vlastito tijelo, priručna sredstva, instrumenti koje su napravila djeca, Orffov dječiji instrumentarij). Muzički sadržaji u sebi imaju sve elemente koji prirodno ostvaruju korelaciju sa svim drugim predmetima pa i stranim jezikom.

SADRŽAJ	ZNAJNE I RAZUMIJEVANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA (ORGANIZACIJA I METODE NASTAVE I UČENJA, OCJENJIVANJE)
<p>IPJEVANJE I SVIRANJE Izbor: 1. Prvi maj (Milan Jelićanin) 2. Pijetao i sat (Refik Hodžić, stihovi Arif Semanić) ili Vučja želja (Marija Matanović) 3. Čičak (Julio Marić – stihovi Rajko Balaban) 4. Cvrčak i bubamara (Alfi Kabiljo, stihovi Stjepan Jakševac) i Ševin kljun (Asim Horozić, stihovi Ivica Vanja Rorić) 5. Tetkino, tetkino (Damir Pjanić, stihovi Enes Kišević) ili Mjesečev pjesnik (J. Kaplan) 6. Dajte nam ljubavi (Hana i Dinko Šimić) 7. Macice u livadama (J.Kaplan) 8. Osvanu dan, kanon ili Svitac (Božidar Stančić) 9. S one strane Jajca, narodna ili Pjevaj mi pjevaj sokole, narodna 10. Bosa Mara Bosnu pregazila, narodna ili.Trepetljika trepetala, narodna svatovska, Mostar 11. Marko Skače po</p>	<p>- Poštuje pravila vokalne tehnike koja dovode do kvalitetnog pjevanja (intonacija, artikulacija, dikcija);</p> <p>- Razumije, koristi i u interpretaciji poštuje osnovne muzičke oznake u notnom zapisu (muzički termini na italijanskom);</p> <p>-Izvodi lakše notne zapise ritamskim govorom i primjenjuje znanja iz metrike i ritmike;</p> <p>- <i>Upoznaje 6/8 mjeru:</i></p> <p>- <i>Pjeva solmizacijom lakše primjere;</i></p> <p>- Prihvata i po potrebi korigira svoju intonaciju radi podizanja kvaliteta muziciranja;</p> <p>-Samostalno pjeva i svira Orffove instrumente;</p> <p>-Shvata dvoglasje i pjeva kanon u dva glasa</p>	<p>-Osjet za ritam i mjeru je sve izraženiji;</p> <p>-Samostalno koriguje vlastito pjevanje i sviranje upoređujući se sa drugima;</p> <p>- Istražuje samoinicijativno i uključuje se u sviranje pratnje pjesmi.</p> <p>- Kooperativnost u stalnom porastu, kao i osjećaj kompetentnosti u pjevanju i sviranju;</p> <p>-Muzicira samoinicijativno i bez podsticaja komunicira jz pomoć instrumenata</p> <p>.Aktivno učestvuje u izradi i izvođenju aranžmana;</p> <p>-Sve veća samostalnost, originalnost i spretnosti u improvizaciji;</p>	<p>-U skladu sa samoprocjenom i u odnosu na druge vježba da postigne kvalitet;</p> <p>-Pozitivan interes prema muzici ga podstiče na veliko zalaganje i trud u skupnom muziciranju;</p> <p>- Ima sve razvijeniju svijest o značaju svakog pojedinca u horu i shvata potrebu uklapanja svog glasa u cjelinu (hor/zbor, orkestar)</p> <p>- Svijesno obavlja muzičke zadatke i obaveze (kao pojedinac ili dio grupe), radi postizanja kolektivnog uspjeha;</p> <p>-Ličnim primjerom i djelovanjem u razredu, pokazuje pozitivne stavove i vrednote prema muzici</p>	<p>-Stalno učešće u pjevanju i sviranju kroz redovnu nastavu i vannastavne aktivnosti: priredbe, izleti, u porodici;</p> <p>-Komunikacija i interakcija u improvizaciji;</p> <p>-Muziciranje i djelovanje u skladu sa zahtjevima muzičkog djela;</p> <p>-Upotreba instrumenata u skladu sa zadacima pjesme odnosno osmišljenog aranžmana;</p> <p>-Zajednička i stalna briga o čuvanju školskih muzičkih instrumenata kao vrijednosti,</p> <p>- Pokazuje da muziku doživljava i cijeni ličnim</p>	<p>-Planira i osmišljava muzičke zagonetke, rebus, premetaljke i druge igre kao podsticaj za učenje muzičkih pojmova;</p> <p>-Inicira, organizira i sam učestvuje u interpretaciji i improvizaciji u interakciji (škola-porodica);</p> <p>-Motivira i upućuje učenilke na druge izvore znanja pored udžbenika;</p> <p>- Motivira pojedinačni i skupni rad i njim nenametljivo rukovodi;</p> <p>- Aktivnim uključenjem u zajednički rad pomaže komunikaciju i podstiče zagrijanost u radu;</p> <p>- Prilikom praćenja i procjene individualnih postignuća, vrši poređenje sa rezultatima u četvrtom razredu;</p>

zelenoj trati (narodna iz Slovenije) ili Po koroškem, po Kranjskem (narodna)				primjerom i muziciranjem;	
12. Evo san ti doša ili Jučer si mi rekla (narodna pjesma iz Dalmacije)					

<p><u>II MUZIČKE /GLAZBENE IGRE</u></p> <p>Izbor:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lovac Ranko (V. Makjanić) 2. Na slovo (pjesma iz Engleske) 3. Pleši, pleši (Slovačka, tradicionalni ples) 4. La kukarača, Meksiko, tradicionalna 	<p>-Prati ritam pjesmice pokretom spontano ili izvodi zadatu koreografiju.</p> <p>-Ispravno izvodi novu igru primjenjujući ranija znanja;</p> <p>-Prepoznaje pojedine tradicionalne nošnje.</p>	<p>-Samostalno pjeva i izvodi zadane pokrete, sa osjećajem sigurnosti;</p> <p>-Samostalno igra i usvaja pravila sa više sigurnosti;</p> <p>-Samostalno izražava kretnjama ono što tekst i muzika sugerišu</p>	<p>-Shvatanje i razumije postojanje i značaj plesa i kola kod svih naroda svijeta (<i>multikulturalnost</i>)</p> <p>-Podsticanje kreativnosti igrom, pokretom i pjevanjem.</p> <p>-Razvijanje svijesti o kulturi ponašanja na nastupima folklornih ansambala</p>	<p>- Odabiranje i predlaganje muzičke igre za priredbe i uvežbavanju pokreta uz pjevanje (zajedničko i pojedinačno);</p> <p>-Crtanje (slikanje) narodnih nošnji,</p> <p>-Rasprave i dogovori o ponašanju na smotri</p> <p>-Učlanjenje u ritmičku i/ili folklornu sekciju</p>	<p>-Priprema, osmišljava, i demonstrira, te prati i stimulira svojim učešćem;</p> <p>-Upućuje i pokazuje simulacije na kompjuteru</p> <p>-Sarađuje sa roditeljima i uključuje ih u rad:</p> <p>-Organizira praktične vježbe i odlazak na probu KUD-a</p>
---	---	---	--	--	--

<p><u>III BROJALICE</u></p> <p>Izbor :</p> <p>1 . Aro, baro, piko, paro (Zapisala Elly Bašić, Bilja-Gorica) ili Ena, mena, nikoti (Zapisala Milica Obradović, Jajce)</p> <p>2. Sjela baba u balon (Zagreb)</p> <p>3. An, ban, zekapan (Zapisala Elly Bašić, Gornji Mihaljevac, Međimurje)</p> <p>4 Maco, maco, mala</p>	<p>- Izvodi brojalicu precizno i tačno u skladu sa tekstem;</p> <p>-Prema zadatku zvodi ogovarajuće pokrete u mjeri i ritmu</p> <p>- Svira ritam na instrumentu po dogovoru i na osnovu vlastitih ideja;</p> <p>-Gledanjem u notni zapis izvodi ritam brojalice ritamskim slogovima (ta, ta-te)</p>	<p>-Upoređuje i brzo uočava sličnosti i razlike u trajanju nota, obrazlaže ih i tačno izvodi po zadatku;</p> <p>- Na osnovu sviranja ritma prepoznaje ranije naučene brojalice (muzičke zagonetke);</p> <p>-Samostalno izvodi ritam sviranjem na instrumentima,</p> <p>-Osmišljava, predlaže i izvodi pratnju, kombinuje instrumente (aranžmani);</p>	<p>-Aktivno i samoinicijativno se uključuje i mašta kroz brojalicu koju pozitivno vrednuje;</p> <p>- Raduje se novom iskustvu, igri i komunikaciji koja razvija osjećaj pripadnosti grupi;</p> <p>- Samosvijest je sve veća kroz kreativne načine ritmičkog izražavanja, a uči i druge;</p> <p>- Pamti i donosi u razred nove brojalice i izmišlja nove zajedničke igre;</p>	<p>-Osmišljava nove maštovite igre sa instrumentima;</p> <p>- Pronalaženje i zapisivanje brojalice, sortiranje i izvođenje zaključaka</p> <p>-Dopunjavanje zidnog panoa novim zapisima;</p> <p>-Dopunjavanje razredne izložbe-stalna postavka:</p>	<p>- Osmišljava prigodne muzičke igre za interaktivno učenje; demonstrira izvođenje i sviranje;</p> <p>- Aktivnim učešćem pomaže, koordinira rad i usmjerava aktivnosti učenika;</p> <p>-Razvija kreativnost, dječije radne i kulturne navike;</p> <p>-Procjenjuje interesovanja i napredak učenika,</p>
<p><u>IV SLUŠANJE MUZIKE</u></p> <p>Izbor :</p> <p>1. Tu hanina, jo hanino, sefardska romansa.</p> <p>2. Dželem,dželem, romska pjesma</p> <p>3. Na Avinjonskom mostu (Sur le pont d'Avignon, Francuska pjesma) ili Pjesma rastanka (popijevka iz Škotske)</p> <p>4. Molimo za finu tišinu (A. Korać)) i Zdravo maleni (Alfi Kabiljo,</p> <p>5 Osmjeh majke (S.Mihaljinac, stihovi M.Keran, arr. Dr Vinko Krajtmajer</p> <p>6. Uz jutarnju šetnju</p>	<p>- Ima bogat fond djela koja prepoznaje prilikom slušanja</p> <p>-Prepoznaje i saopštava ime kompozitora</p> <p>-Prepoznaje orkestarske instrumente po grupama (gudački, duhački drveni i limeni, udaraljke)</p>	<p>-Brzo pamti i pjevuši melodiju pjesme koju sluša;</p> <p>- Brzo uočava i saopštava izvođača djela;</p> <p>- Upoređuje, razlikuje i samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu;</p> <p>-Tačno određuje dinamiku, tempo i druge karakteristike</p>	<p>-Samostalno izražava utiske o slušanom djelu, pokazujući pri tom vidno zadovoljstvo i interes;</p> <p>- Često traži da se djelo ponovno sluša;</p> <p>- Samostalno saopštava zašto mu se dopada ili ne dopada i komentira osobine djela;</p> <p>-Svojim čestim komentarima i biranim riječima i odnosom pokazuje da cijeni muziku, izvođače i kompozitore;</p>	<p>-Prikupljanje kasete i CD-a sa djelima koja će se slušati u školi</p> <p>-Pronalaze i prikupljaju slike kompozitora i muzičkih instrumenata u knjigama i štampi (simfonijski orkestar)</p> <p>-Pravljenje preglednog panoa na koji se dodaju slike instrumenata koje su upoznali, što ih motiviše na učenje;</p>	<p>-Osposobljava ih za uočavanje i bilježenje,</p> <p>- Upućuje i podstiče na prikupljanje materijala</p> <p>-Osmišljava i realizuje simulacione igre za djecu,</p> <p>-Priprema i vodi djecu kroz aktivnosti dijaloga i interakcije</p> <p>-Pomoć učenicima u</p>

<p>(A. Smailović)</p> <p>7. Žamor i smijeh djece- Kad bi svi ljudi na svijetu (Arsen Dedićstihovi Milan Grgić) i Dvoboj (Asim Horozić i stihovi Šimo Ešić)</p> <p>8. Djeca i skakavci (Ema esasa, Josip Magdić) ili Jadovanka za teletom (J. Gotovac)</p> <p>9 Vesela pjesma (Do, re, mi), pjesma iz mjuzikla „Moje pjesme moji snovi“ (The sound of music, Richard Rogers)</p> <p>10 Scene, II čin (Andante- Andante non troppo, Tempo I, odlomak iz baleta Labudovo jezero (P.I.Čajkovski), violončelo i violina</p> <p>11. Šeherezada I stavak,; Sindbadovo putovanje, odlomak iz orkestarske svite „Seherezada“ (Bajka iz 1001 noći, N. R. Korsakov</p> <p>12. Nekoliko varijacija a iz djela „12 varijacija u C- duru“, (W. A. Mozart) ili Posljednje proljeće (E. Grig)</p> <p>13. Barcarolla iz opere Hoffmannove priče (J. Offenbach, orkestarska</p>	<p>-Razlikuje izvođačke ansamble: orkestar, hor;; izvođačke glasove;</p> <p>-Mješoviti hor.muški i ženski glasovi.</p> <p>-Muzička rečenica, tema, fraza, cjeline ili dijelovi kompozicije</p> <p>-Prepoznaje vokalno, instrumentalno i vokalno-instrumentalno izvođenje</p> <p>-Prepoznaje narodnu muzičku tradiciju</p> <p>-Poznaje i pamti imena Bh. kompozitora i njihova najpoznatija djela</p>	<p>djela;</p> <p>-Razlikuje i poznaje pojedine instrumente i vizuelno i auditivno;</p> <p>-Uz slušanje muzike prati jednostavni notni zapis i primjeni muzičke termine: legato, staccato, ritam, melodija, te odredi mjeru i notne vrijednosti;</p> <p>-Prilikom slušanja muzike, posebno na koncertu, poštuje pravila ponašanja.</p> <p>-Koristiti jednostavan muzički jezik za saopštavanje ideja, i za imenovanje i opis djela, instrumenata; ansambala,</p> <p>-Razlikuje i obrazlaže vrste horova (dječiji, ženski, muški, mješoviti) i ženske i muške glasove po visini i zvučnoj boji;</p>	<p>-Traži da djela i umjetnike vidi uživo na koncertima i tako pokazuje pozitivne navike i potrebu za muzikom;</p> <p>-Shvata da je orkestar - muzički uređena zajednica koja svira prema pravilima i znaku dirigenta</p> <p>-Pokazuje lijepu kulturu ponašanja kad sluša izvođenje djece u razredu i na koncertu</p> <p>-Svoj pozitivan odnos prema djelima i umjetnicima pokazuje aplaudiranjem drugarima i na koncertu</p> <p>-Pokazuje razvoj svijesti o značaju muzike u porodici, školi i okolini;</p> <p>-Razgovorom o muzici u ispoljava svoje stavove i potrebe za lijepim i shvatanje da muzika podiže kvalitet</p>	<p>-Tradicionalnih narodnih instrumenata i nošnji naroda BiH-pano (pronalaze i prikupljaju slike)</p> <p>-Izrađuju zidne panoe sa tematskim sadržajima;</p> <p>-Vodič kroz kulturne muzičke događaje u gradu (isjeći iz štampe sa najavom koncerata u gradu)</p> <p>-Posjeta najznačajnijim kulturnim objektima u mjestu.</p> <p>-Vođenje intervjua sa umjetnicima;</p> <p>-Posjeta koncertima u osnovnoj muzičkoj školi</p>	<p>samostalnom i grupnom radu.</p> <p>-Ukazuje na adekvatan način izrade preglednih zidnih kalendara sa terminima koncerata.</p> <p>-Planira termine za posjete kulturnim ustanova i bilježi ih na kalendaru</p> <p>-Osmišljava i obavlja temeljitu pripremu učenika za izlaske iz škole i posjete koncertu i kulturnim ustanovama:</p> <p>-Objašnjava ponašanje na koncertu, oblačenje;</p> <p>-Saradnja sa roditeljima i umjetničkim ustanovama ;</p> <p>Posmatranje i praćenje napretka učenika, pohvale i nagrade;</p>
---	--	--	---	--	--

<p>izvedba) 14. Dječiji hor iz opere „Karmen“ (G. Bizet) i Vidjeh čudo“ (Vlado Milošević, mješoviti hor)</p>			<p>života;</p>		
<p><u>V DJEČIJE</u> <u>STVARALAŠTVO</u></p> <p>-Slobodna improvizacija na Orffovim instrumentima:</p> <p>- Plesna dramatizacija, -Literarno i /ili likovno izražavanje doživljaja muzike</p> <p>-Osmišljavanje muzičkog igrokaza i prezentacija rezultata samostalnog i grupnog rada</p>	<p>-Eksperimentiše, istražuje i kombinuje instrumente;</p> <p>-Pravi varijacije na zadanu temu (melodiju, ritam) -Spontano na muziku progovara pokretom, likovno ili literarno;</p> <p>-Improvizacijom kreira nove aranžmane za pjesmice i brojalice;</p>	<p>-Samostalno smišlja, upoređuje, dodaje, mijenja;</p> <p>- Pravi improvizaciju ritmičke pratnje pjesmi</p> <p>- Stvara kombinacijom riječi, instrumenata, pokreta i likovnim izrazom.</p> <p>-Sam predlaže ideje i instrumente za dočaravanje likova i uključuje s u rad na muzičkoj dramatizaciji.</p>	<p>-Vidnom željom za čestim muziciranjem pokazuje pravilan odnos prema muzici</p> <p>-Improvizacija je slobodnija kolektivna, grupna, u paru (dijalogom), individualna</p> <p>- Sa zadovoljstvom učestvuje u muzičkoj dramatizaciji i njihovoj javnoj prezentaciji.</p>	<p>-Predlaganje i dogovaranje o improvizaciji koja pruža neverbalnu komunikaciju, kooperaciju i socijalizaciju.</p> <p>-Pronalaženje priča i bajki čiji se likovi mogu muzikom „ozvučiti“.</p> <p>Izvođenje muzičkog igrokaza uz kombinaciju pojedinaca i likova i kolektiva;</p>	<p>- Svojim odnosom i stavovima, podstiče kreativne oblike ispoljavanja; prati i ohrabruje;</p> <p>- Priprema, rukovodi i planira muzičke sadržaje u korelaciji sa ostalim umjetničkim i drugim odgojnim područjima;</p> <p>- Saradnja sa lokalnom zajednicom, posjeta školskoj priredbi, te posjete koncertima;</p>

TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA

**PROGRAM NASTAVE TJELESNE I ZDRAVSTVENE
KULTURE ZA PETI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE**

Osnovni cilj tjelesne i zdravstvene kulture je osposobiti učenike za primjenu osnovnih kinezioloških znanja i kinezioloških iskustava - koja će im omogućiti **samostalno tjelesno vježbanje u funkciji usavršavanja psihomotoričkih i funkcionalnih sposobnosti** i stimuliranja normalnog rasta i razvoja, a sve to u interesu njegovanja i zaštite zdravlja i opće dobrobiti učenika.

Komplementarni ciljevi tjelesne i zdravstvene kulture tiču se napora usmjerenog ka stvaranju uvjeta, koji će učenicima pomoći da: (1) usvoje osnovna znanja i razviju interes i naviku za njegu i zaštitu zdravlja; (2) usvoje osnovna kineziološka znanja (iz područja naučnih disciplina kineziologije) i steknu kineziološka iskustva (iz područja psihomotoričkih aktivnosti) za cjeloživotno tjelesno vježbanje; (3) usvoje znanja o kontroli osnovnih parametara kineziološkog statusa; (4) aktivno koriste slobodno vrijeme i snalaze se u urgentnim situacijama; (5) zadovolje potrebu za igrom i kretanjem i razviju interes za bavljenje sportskim, rekreativnim i, eventualno, kinezioterapijskim aktivnostima; (6) razumiju, poštuju i promoviraju ekološke vrijednosti u duhu biocentrizma; (7) uvažavaju svoje kompetencije i racionalno ih afirmiraju.

Polazni kriteriji za što kvalitetniji obrazovni standard tjelesne i zdravstvene kulture jesu: (1) objektivnost – prilagođenost sadržaja materijalnim uvjetima, (2) primjerenost sadržaja dobi i spolu učenika, (3) sigurnost učenika, (4) korisnost sadržaja za svakodnevni život, sportsku rekreaciju, urgentne situacije ili pogodnost za nadgradnju različitih kinezioloških aktivnosti, (5) razvoj antropoloških obilježja učenika i (6) interes i potreba učenika.

Ciljevi, sadržaji i ishodi

CILJ EVI	SADRŽAJI	ISHODI	Djevojčice	Dječaci	
1. Obrazovni	1. Osnovna teorijska znanja	Tjelesno vježbanje i volumenoznost tijela	posjeduje osnovna znanja o povezanosti tjelesnog vježbanja sa volumenoznošću tijela	x	x
		Ishrana i zdravlje	posjeduje osnovna znanja o uticaju pravilne ishrane na zdravlje	x	x
		Indeks tjelesne mase (ITM)	izračunava ITM-a	x	x
		Umor u školi i načini njegovog otklanjanja	posjeduje osnovna znanja o umoru u školi i načinima njegovog otklanjanja	x	x
		Organizacija sportskih natjecanja	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o organizaciji sportskih natjecanja i suđenju u različitim kineziološkim aktivnostima	x	x
		Prehrana i tjelesni napor	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o značaju prehrane za tjelesne napore	x	x
	2. Osnovna motorička znanja	1. Trčanja: - Ciklična kretanja različitim tempom do 6 minuta - Brzo trčanje do 60 m iz niskog starta	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o cikličnim kretanjima različitim tempom do 6 min, te brzom trčanju do 60 m iz niskog starta, zgrčka,	x	x
		2. Skakanja: - Skok uvis prekoračnom tehnikom »škare« - Skok udalj zgrčnom tehnikom - Zgrčeni skok odrazom s odskočne daske	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o skoku u uvis "škarama"	x	x
		3. Bacanja: - Bacanje male medicinke od 1 kg s mjesta lijevom i desnom rukom	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o bacanju medicinke od 1 kg s mjesta zamahom lijevom i desnom rukom	x	x

		4. Višenja, upiranja i penjanja:		posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o visu strmoglavom iz visa uznetog, njih u uporu na rukama do sjeda raznožno, jednonožnom uzmahu na niskoj preči, stoju na rukama uz vertikalnu površinu, penjanju na motku do 5 m, galopu naprijed po tlu i na gredama različitih visina, vagi zanoženjem na tlu i na gredama različitih visina	x	x						
		- Penjanje po motki do 5 m										
		- Jednonožni uzmah na niskoj pritici										
		- Stoj na rukama uz okomitu plohu										
		- Vis strmoglavi iz visa uznetoga na karikama										
		- Njih u uporu na paralelnim rukama do sjeda raznožno										
		- Galop naprijed po tlu i na gredama različitih visina										
		- Vaga zanoženjem na tlu i na gredama različitih visina										
		5. Preskakanja:		posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o izvođenju zgrčke	x	x						
		- Raznoška										
		6. Ritmičke i plesne strukture:					posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o osnovnim koracima aerobike niskog i visokog intenziteta, skoku „škarice“ te narodnom plesu po izboru iz zavičajnog područja	x	x			
		- Osnovni koraci aerobike niskog i visokog intenziteta										
		- Skok »škarice«										
		- Narodni ples po izboru iz zavičajnog područja										
		7. Borilačke strukture:								posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o padu naprijed preko desnog i lijevog ramena	x	x
		- Pad naprijed preko ramena u dominantnu stranu										
8. Igre:		posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o: rukometu - vođenju lopte rukom različitim načinima, dodavanju i hvatanju lopte rukom različitim načinima, šutiranje s tla rukom osnovnim načinom; košarci - šutiranje jednom rukom s grudi iz mjesta, košarkaškom stavu i pivotiranju ; odbojci - vršnom odbijanju iz srednjeg odbojkaškog stava, podlaktičnom odbijanju, donjem servisu i prijemu servisa vršno, mini odbojci 3:3; nogometu - zaustavljanju lopte amortizacijom hrptom stopala, oduzimanju lopte sučelice ili bočnim izbijanjem, žongliranju loptom	x	x								
<i>Rukomet:</i> vođenje lopte različitim načinima; dodavanje i hvatanje lopte različitim načinima; šut s tla osnovnim načinom												
<i>Košarka:</i> osnovni košarkaški stav u napadu s loptom i pivotiranje; šut jednom rukom s prsiju iz mjesta; slobodna igra 1:1												
<i>Odbojka:</i> vršno odbijanje iz srednjeg odbojkaškog stava; podlaktično odbijanje; donji servis i prijem servisa vršno; igre vršnim odbijanjem 1 : 1, 2 : 2												
<i>Nogomet:</i> Zaustavljanje lopte hrptom stopala principom amortizacije; osnovno oduzimanje lopte sučelice; žongliranje loptom												
Z. Antropo	ke				- Snaga:	Odgovarajući sadržaji iz: 1.2..1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. i 8., kao drugi	s potrebnom jakošću i brzinom izvodi jednostavne pokrete i kretanja	x	x			
					- Brzina:							
					- Koordinacija:					posjeduje neophodnu nervno-mišićnu kordinaciju i kontrolu složenijih pokreta	x	x

	- Ravnoteža: - Gibljivost: - Preciznost:	kineziološki sadržaji, a shodno potrebama učenika i mogućnostima škole i okoline	postiže optimum motoričkih sposobnosti brzine, koordinacije, gibljivosti i ravnoteže	x	x
	2. Funkcionalne sposobnosti		samostalno primjenjuje aerobne programe za razvoj maksimalnog primitka kisika	x	x
			značajnije usavršava sisteme anaerobnog dobivanja energije za eksplozivne i brzinske aktivnostima	x	x
	3. Morfološke osobine		održava povoljan odnos između količine mišićne mase i potkožnog masnog tkiva, razumije funkcionalno-morfološke promjene i probleme tokom puberteta i sazrijevanja	x	x
3. Odgojni	Tjelesne sposobnosti osoba različitih spolova		poštuje razlike u tjelesnim sposobnostima između osoba različitih spolova	x	x
	Tjelesne sposobnosti osoba s posebnim potrebama		poštuje razlike u tjelesnim sposobnostima između osoba sa i bez posebnih potreba	x	x
	Emocionalna samoregulacija		posjeduje dovoljan nivo strplivosti u odnosu prema učitelju i sistem rada	x	x
	Suđenje i pravila igre		posjeduje uljudne navijačke navike, prihvaća pozitivne sportske i ljudske uzore	x	x
	Kultura ponašanja		dostojanstvano iskazuje razočarenje i zadovoljstvo neuspjehom odnosno uspjehom; prepoznaje pogreške i osuđuje neprimjerena ponašanja; surađuje u igri i nenasilno rješava konflikte	x	x

Sadržaji zdravstvene kulture uvjetovani su činjenicom da je zdravstvena kultura ne samo širenje informacija o zdravlju već aktivan proces učenja kroz iskustva primjerena individualnim i zajedničkim potrebama s ciljem da se zdravlje učini cijenjenom društvenom vrijednošću, pomogne djetetu da postane odgovorno za svoje zdravlje i unaprijedi razvoj i korišćenje zdravstvenih usluga. Najčešći sadržaji su iz slijedećih nastavnih cjelina i tema: zdravlje porodice, zdrava životna sredina, ishrana, humani odnosi među spolovima, međuljudski odnosi, mentalno zdravlje, povrede, različiti faktori rizika, odnos zdravstvenog radnika i pacijenta, zaštita od bolesti itd.

Rast i razvoj djeteta u ovom periodu, prije svega, karakterizira usporen tjelesni rast, početak intenzivnog rasta mišića, veliki nivo razvijenosti koordinacije kretanja, određeni nivo intelektualne razvijenosti za prihvatanje grupnih uputstava, socijalna razvijenost za kooperativne odnose sa vršnjacima i, zbog opterećenja u školi, višak tjelesne energije koji se može uspješno osloboditi u tjelesnim aktivnostima. Ovo razdoblje je najpogodnije vrijeme za učenje motoričkih aktivnosti za koje je potrebno mnogo usvojenih elemenata, a koje čine osnovu za uspješan razvoj stuktura motoričkih programa pojedinca.

Potrebno je usvojiti određeni fond osnovnih sportskih znanja iz atletike, gimnastike, ritmike i sportskih igara. Posebna pažnja posvećuje se odgovarajućem izboru sadržaja za optimalan razvoj motoričkih sposobnosti i usvajanje brojnih i raznovrsnih sportskih znanja. Također, igra je još uvijek zastupljena skoro na svakom satu vježbanja. U različite djelove nastavnog sata, gdje to uvjeti omogućuju, uključuje se muzika, naglašava izražavanje pokretima, imitiranje i stvaralaštvo i upotrebljavaju različiti rekviziti. Djeca ovog uzrasta su sposobna za prihvatanje detaljnih uputstava, njihova socijalna razvijenost osigurava uspješan grupni rad, spremna su za usvajanje osnova pomoći i sigurnosti. Razvija se i njeguje shvatanje sporta kao važne vrijednosti zdravog života.

Za drugi osnovnoškolski ciklus, koji obuhvaća 4., 5. i 6. razred osnovne škole, karakteristično je postupno i progresivno razlikovanje djevojčica i dječaka u morfološkim, motoričkim i funkcionalnim obilježjima. Stoga treba postupno usmjeravati nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja prema optimalnom razvoju i usavršavanju onih znanja, sposobnosti i osobina koje su u ovom i narednom razvojnom razdoblju bitne za učenike. Slijedom bioloških i popratnih psihosocioloških različitosti između učenika i učenica, sa stajališta naučnih i stručnih saznanja predmetna nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja mora biti organizirana posebno za učenice, a posebno za učenike.

Program tjelesne i zdravstvene kulture zasnovan je na osnovnim postavkama tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja, a usmjeren je na obrazovnu, antropološku i odgojnu komponentu sistema odgoja i obrazovanja. S obzirom da je ovo razdoblje optimalno za usvajanja motoričkih znanja, obrazovna komponenta pretpostavlja usvajanje naprednih kinezioloških motoričkih znanja koja, upotpunjena temeljnim teorijskim znanjima iz kineziologije, podstiču razvoja osobnosti učenika. Cilj joj je sistemski i trajna promjena prvenstveno motoričkih, morfoloških i funkcionalnih obilježja učenika putem tjelesne aktivnosti ispoljene kroz djelotvorno: (a) svladavanje prostora (različiti oblici i vrste kotrljanja, kolutanja, puzanja, hodanja i trčanja, kojima se svladavaju distance na različitim vrstama podloge, nagiba i pravaca), (b) svladavanje prepreka (različite vrste i oblici provlačenja, penjanja i silaženja, skokovi, naskoci, saskoci i preskoci, kojima se svladavaju različite vrste okomitih, kosih i horizontalnih prepreka bez uporabe tehničkih i drugih pomagala), (c) svladavanje otpora (različite vrste i oblici potiskivanja, vučenja, dizanja i nošenja, kojima se svladavaju pasivni otpori objekata različitih masa i oblika, te različite vrste i oblici pojedinačnih skupina tzv. nadvlačenja, potiskivanja i njihove kombinacije, kojima se svladavaju nepredvidive aktivne dimaničke sile suvježbača). (d) manipuliranje objektima (različite vrste i oblici bacanja i hvatanja, ciljanja i gađanja, slaganja i rastavljanja predmeta, kojima se svladavaju jednostavne i složene operacije baratanja objektima različitog broja, oblika i masa u određenom prostoru i vremenu); ili specificirane kao: (a) monostrukturalna motorička znanja, koja su dominantno obilježje aktivnosti tipa atletike, plivanja, biciklizma i dr., (b) aciklična motorička znanja, koja su bitno obilježje tzv. boričkih aktivnosti, kao što su boks, hrvanje, judo, karate i dr., (c) kompleksna motorička znanja, dakle ciklična i aciklična, koja se susreću u sportskim igrama, kao što su nogomet, rukomet, košarka i dr., (d) "estetska" motorička znanja (ili znanja za koja je estetski kriterij važan faktor uspjeha), koja su sadržana u aktivnostima tipa gimnastike, ritmičke gimnastike, skokova u vodu i dr.; odnosno i kao opća motorička znanja podijeljena na znanja za: (a) razvoj funkcionalnih sposobnosti (aerobnih i anaerobnih), (b) razvoj motoričkih sposobnosti (koordinacije, ravnoteže, brzine, preciznosti, fleksibilnosti, eksplozivne, repetitivne, statičke snage i dinamometrijske sile, te (c) regulaciju morfoloških obilježja (aktivne mišićne mase i balastne mase).

Ovo je razdoblje optimalno za razvoj brzine reakcije na zvučne i vidne podražaje, manipulaciju predmetima i suradnju u prostoru s drugim učenicima. Motoričke sposobnosti koordinacija, gibljivost, statička i dinamička ravnoteža nalaze se u razdoblju pojačane transformacijske osjetljivosti, što omogućuje veće promjene.

Tjelesna aktivnost - uz opće morfološke učinke, koji podrazumijevaju utjecaj na sastav tijela unutar kojeg se ističe povoljan odnos između količine mišićne mase i potkožnog masnog tkiva te prevencija pretilosti; razvoj motoričkih sposobnosti znatno iznad nivoa dostižnog samo spontanom biološkim rastom i razvojem, čime se povećava mogućnosti motoričkog izražavanja učenika u svim aktivnostima; te uz fiziološke učinke usmjerene na podsicanje funkcija krvožilnog i dišnog sistema i djelovanje na kvalitet koštano-mišićnoga sistema - pozitivno djeluje i na imunološki sistem, nužan za održavanje zdravlja i prevenciju akutnih i hroničnih bolesti, odnosno i na cjelokupni antropološki status. S ukupnog antropološkoga stajališta izrazito je značajno prepoznati nadarenu djecu i, u dogovoru s roditeljima ili starateljima, uputiti ih u primjerene sportske klubove.

Cilj odgojne komponente tjelesne i zdravstvene kulture jeste stvaranje takvog sistema vrijednosti učenika prema tjelesnom vježbanju koji će podstaknuti samostalno i cjeloživotno provođenje tjelovježbe, te stimulirati djecu i mlade da se uključe u sportske klubove i bave sportskom rekreacijom u drugoj i trećoj životnoj dobi.

VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE U NASTAVI TJELESNEI ZDRAVSTVENE KULTURE

Aktivnost učenika se prati, vrednuje i ocjenjuje u okviru nastavnog procesa (časa), vanastavnog procesa u okviru škole, vanškolskim aktivnostima i slobodnim aktivnostima.

Rješavanje problema vrednovanja i ocjenjivanja učenika u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture izvodi se: (1) procjenjivanjem tjelesnog razvoja (visine, težine i držanja tijela), (2) testiranjem manifestnih motoričkih i funkcionalnih dimenzija i procjenom latentnih motoričkih (koordinacije, agilnosti, ravnoteže, preciznosti, gipkosti, snage, brzine i izdržljivosti) i funkcionalnih (kardiovaskularnih i respiratornih) sposobnosti i (3) ocjenjivanjem znanja, sportsko-tehničkih dostignuća i stavova učenika prema tjelesnom i zdravstvenom odgoju.

Jedna od baterija mjernih instrumenata za procjenu tjelesnog razvoja, funkcionalnih i psihomotoričkih sposobnosti mogla bi biti:

1. Tjelesni razvoj: tjelesna visina, tjelesna masa i držanje tijela;
2. Funkcionalne sposobnosti: trčanje u vremenu od 3 minute;
3. Psihomotoričke sposobnosti: brzina frekvencije pokreta – taping rukom, koordinacije – poligon natraške, eksplozivne snage – skok u dalj s mjesta, repetitivne snage – pretklon trupa, statičke snage – vis u zgibu, fleksibilnosti – pretklon raznožno.

U drugom ciklusu ocjenjivanje je opisno i brojčano i opisno. Opisna ocjena obuhvaća kratak opis uspjenosti i napredka učenika, njegove suradnje, aktivnosti u pojedinim sadržajnim cjelinama i, eventualno, sklonosti. Podaci o tjelesnom razvoju i sposobnostima unose se u dnevnik rada nastavnika. Rezultati praćenja služe kao osnova za programiranje rada, u individualnom pristupu i određivanju radnih zadataka za svakog učenika, kao i za njihovo ocjenjivanje.

Ocjenjivanje ima ulogu podsticajne povratne informacije, što znači da se mora voditi računa o sljedećem: (1) povratna informacija je efikasna ukoliko je data neposredno nakon aktivnosti na koju se odnosi, ili tokom obavljanja aktivnosti, (2) ona mora da bude konkretna, tj. mora da se odnosi na aktivnosti i učinak a ne na ličnost ili trajne karakteristike osobe, (3) ona mora biti pozitivna, da sadrži isticanje onih elemenata koji su za pohvalu, a tek potom onih elemenata u odnosu na koje bi dijete trebalo ili moglo da uloži dodatne napore. Ovako postavljeno i realizirano praćenje napretka učenika i ocjenjivanje (kvalitativno, kontinuirano, konkretno, pozitivno i adekvatno obrazloženo), doprinosi i njihovom razvoju pojma o sebi, formiranju realne slike o sebi, o onome što znaju, umiju, o svojim sposobnostima, što je značajno za razvoj samopoštovanja učenika i zdravog odnosa prema sebi i svijetu oko sebe.